

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
2016-YL-036**

**LİSANS DÜZEYİNDE TURİZM REHBERLİĞİ
EĞİTİMİ VERİLEN ÜNİVERSİTELERDE SANAT
TARİHİ EĞİTİMİNİN MESLEKİ TURİZM
EĞİTİMİNDEKİ YERİNE YÖNELİK BİR
DEĞERLENDİRME**

**HAZIRLAYAN
Süheyla GÖKÇE**

**TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Gül ERBAY ASLITÜRK**

AYDIN-2016

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Süheyla GÖKÇE tarafından hazırlanan Lisans Düzeyinde Turizm Rehberliği Eğitimi Verilen Üniversitelerde Sanat Tarihi Eğitiminin Mesleki Turizm Eğitimindeki Yerine Yönelik Bir Değerlendirme başlıklı tez, 20.06.2016 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı:

Kurumu:

İmzası:

Yrd. Doç. Dr. Gül ERBAY ASLITÜRK

ADÜ Turizm Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. Ece ÖNCÜER ÇİVİCİ

ADÜ Turizm Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. Arzu AKDENİZ GÜRDOĞAN MÜ Ortaca MYO

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun ..... Sayılı kararıyla ..... tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ

Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

.../.../2016

Süheyla GÖKÇE

ÖZET

LİSANS DÜZEYİNDE TURİZM REHBERLİĞİ EĞİTİMİ VERİLEN ÜNİVERSİTELERDE SANAT TARİHİ EĞİTİMİNİN MESLEKİ TURİZM EĞİTİMİNDEKİ YERİNE YÖNELİK BİR DEĞERLENDİRME

Süheyla GÖKÇE

Yüksek Lisans Tezi, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Gül ERBAY ASLITÜRK

2016, 110 sayfa

Temel amacı turizm rehberliği bölümlerinde verilen sanat tarihi ve sanat tarihine yardımcı disiplinlerin turizm eğitimindeki yerini belirlemek olan bu araştırma, Türkiye’de lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren bölümlerde yapılmıştır. Katılımcılar bu üniversitelerde ilgili derslere giren öğretim elemanları ve ilgili bölüm mezunu turizm rehberleri arasından seçilmiştir. Veriler, gönüllülük esasıyla 20’si öğretim elemanı 10’u eylemli turizm rehberi olan katılımcılarla görüşme tekniği yapılarak elde edilmiş ve içerik analizi ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın ilk bölümünde araştırma hakkındaki genel bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi açıklanmış, dördüncü bölümde araştırma bulgularına yer verilmiştir. Mesleki bilgi açısından gerekli olduğu düşünülen sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi derslerin uygulama ve içerik açısından yeterliliği değerlendirilmiş olup, uzman kişiler ve profesyonel rehberler tarafından teorik ve pratik bilgileri içeren yeni bir müfredatın düzenlenmesi gerektiği, ilgili derslerin bilimsel alt yapıyı oluşturmak için uzmanlar tarafından, pratik bilgiyi öğrenmek amacıyla da profesyonel rehberler tarafından verilmesi gerektiği, ayrıca derslerin içeriği, türü ve süreleri de yeniden düzenlenerek mesleğe dönük daha faydalı bir müfredatın gerekli olduğu ortaya çıkmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Eğitim, Mesleki Turizm Eğitimi, Turizm Rehberliği Eğitimi, Sanat Tarihi ve Yardımcı Disiplinlerin Eğitimi

ABSTRACT

AN ASSESSMENT ON THE SITUATION OF ART HISTORY EDUCATION FOR VOCATIONAL TOURISM EDUCATION IN THE UNIVERSITIES OF UNDERGRADUATE TOURISM GUIDING EDUCATION

Süheyla GÖKÇE

M.sc. Thesis, at Tourism Management

Supervisor: Asst. Prof. Gül ERBAY ASLITÜRK

This research, which its main purpose is to determine the position of tourism education teaching art history and helpful diciplines to the art history in the departments of tourism guiding, was done in the departments teaching undergraduate tourism guiding education in Turkey. Participants were selected from instructors who teach the related courses in these universities and tourism guides who graduated from these universities. Data was collected from participants who were volunteers consisting of 20 instructors and 10 active tourism guides, by using interview technique and was analysed by the content analysis technique.

General information about the research was explained in the first section of the research. The conceptual framework was formed in the second section. In the third section, the research metod was explained and in the fourth section, the research findings were discussed. The courses like art history, archeology, mythology and religions history which are considered to be necessary in terms of professional knowledge was evaluated sufficiency in terms of application and content. A new curriculum consisting of theoretical and practical knowledge should be regulated by specialists and professional tour guides, related courses should be taught by specialists to build scientific infrastructure and in order to learn practical information should be taught by professional tour guides, besides the necessity of more useful curriculum for the profession by reorganizing the content, type and duration of the courses were emerged, as well.

KEYWORDS: Vocational Tourism Education, Tourism Guiding Education, Art History and Helpful Diciplines to the Art History Education

ÖNSÖZ

Öncelikle “Sanatsız kalan bir ulusun hayat damarlarından biri kopmuş demektir” sözü ile sanatın önemini vurgulayan ulu önder Mustafa Kemal ATATÜRK’e oluşturmaya çalıştığı farkındalık için sonsuz şükranlarımı sunarım.

Lisans ve lisansüstü öğrenimim boyunca bilgileriyle yaşamımda bir farkındalık oluşmasını sağlayan, tez konumun belirlenmesinden, araştırma kapsamında geçirilen uzun ve yorucu yolda iş yoğunluğuna rağmen fikirlerini, yardımlarını, katkılarını ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen danışmanım Yrd. Doç. Dr. Sayın Gül ERBAY ASLITÜRK’e teşekkürü bir borç bilirim. Yine araştırmalarım boyunca engin bilgilerini benden esirgemeyen, her daim yardım etmeye hazır olduklarını belirterek beni motive eden Yrd. Doç. Dr. Sayın Ece ÖNCÜER ÇİVİCİ ve Yrd. Doç. Dr. Sayın Hakan ATAY’a da sonsuz şükranlarımı sunarım.

Çalışmalarım boyunca her an yanımda olan, içimden bir cümle dahi okumak ve yazmak gelmediği anlarda, en ümitsiz olduğum anlarda bile bana güç ve moral vererek beni yeniden çalışmamın başına geçiren, bir dediğimi iki etmeyen, sevgisiyle en güzel desteği veren Jamil GOLCHESHMEH’ye binlerce kez teşekkür ederim. Evimin neşesi, canım “papi”m, hatta kardeşim diyebileceğim insan Simge Balım KESTEK’e de benimle birlikte sabahlayıp, fikirlerini paylaşıp, kaynak bulmamda yardımcı olduğu için sonsuz teşekkürler. Yine tez konuyla ilgili fikirlerine başvurduğum, yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Canan AYDIN’a da sonsuz teşekkürler. Kaynak ihtiyacımı karşılamak için farklı bir ilde bulunan kütüphanedeki kaynakları bulup bana ulaştıran ve çalışmaya böylece katkı sağlayan kuzenim Büşra ODA’ya, yine kaynak konusunda katkı sağlayan ve motivasyon konusunda her an yanımda olan ablam Fatmanur ŞANLAN ve eniştem Özgür ŞANLAN’a binlerce kez teşekkür ederim. Tüm hayatım ve eğitim hayatım boyunca bir an olsun bana olan güvenlerini yitirmeyen, benden ümitlerini kesmeyen ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen babam Hasan GÖKÇE’ye, annem Ayşe GÖKÇE’ye ve ailemizin en küçük ferdi canım kardeşim Sümeyye GÖKÇE’ye de sonsuz şükranlarımı sunarım.

Görüşmeye katılmayı kabul ederek bana değerli vakitlerini ayıran tüm öğretim elemanları ve turizm rehberlerine ve bu çalışmanın hakkıyla bitmesine vesile olan herkese de teşekkürü bir borç bilirim.

Süheyla GÖKÇE

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xix
ÇİZELGELER DİZİNİ	xxi
EKLER DİZİNİ.....	xxiii
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	3
1.1. Araştırmanın Amacı.....	3
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırma Soruları.....	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Eğitim Kavramına Genel Bir Yaklaşım	5
2.1.1. Eğitimin Tanımı	5
2.1.1.1. Örgün Eğitim.....	7
2.1.1.2. Yaygın Eğitim	7
2.1.2. Eğitimin Amaçları.....	7
2.2. Mesleki Eğitim Kavramına Genel Bir Yaklaşım	8
2.2.1. Mesleki Eğitimin Tanımı	8
2.2.2. Mesleki Eğitimin Amaçları	11
2.3. Mesleki Turizm Eğitimi Kavramına Genel Bir Yaklaşım.....	11
2.3.1. Mesleki Turizm Eğitiminin Tanımı.....	12
2.3.2. Mesleki Turizm Eğitiminin Amaçları	14
2.4. Türkiye’de Turizm Rehberliği Eğitimi	15
2.4.1. Turizm Rehberliğinin Tanımı	15
2.4.2. Türkiye’de Turizm Rehberliği Eğitimi	19

2.4.2.1. Turizm Rehberliğinde Yaygın Eğitim	19
2.4.2.2. Turizm Rehberliğinde Örgün Eğitim.....	21
2.5. Sanat ve Sanat Tarihi İle İlgili Temel Kavramlar	24
2.5.1. Sanatın Tanımı.....	24
2.5.2. Sanat Tarihinin Tanımı	26
2.6. Sanat Tarihi Disiplininin Gelişimi.....	31
2.6.1. Dünyada Sanat Tarihinin Gelişimi	31
2.6.2. Türkiye’de Sanat Tarihinin Gelişimi	33
2.7. Sanat Tarihine Yardımcı Disiplinler	37
2.7.1. Akeoloji	38
2.7.2. Mitoloji	38
2.7.3. Dinler Tarihi	39
2.7.4. Halk Bilim	39
2.8. Sanat Tarihi Eğitimi ve Önemi	40
3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	44
3.1. Araştırma Modeli.....	45
3.2. Araştırma Evreni ve Örneklemi.....	46
3.3. Verilerin Toplanması.....	48
3.3.1. Görüşme Tekniği.....	48
3.3.2. Görüşme Tekniğinin Sınırlılıkları ve Avantajları.....	48
3.4. Verilerin Analizi	49
4. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	51
4.1. Öğretim Elemanları ile Yapılan Görüşmelerin Analizi	51
4.1.1. Turizmde Sanat Tarihi, Arkeoloji, Mitoloji, Dinler Tarihi Derslerinin Eğitiminin Verilmesinin Nedenleri	51
4.1.2. Teorik Derslerin Uygulanma Şekli.....	52
4.1.3. Uygulanan Müfredatın Bilgi ve Beceri Açısından Yeterliliği	53
4.1.4. İlgili Derslere Yönelik Uygulanan Müfredatın Yeterliliği	55
4.1.5. Müfredata Eklenmesi Gereken Dersler	56
4.1.6. Derslerin Türü	58
4.1.7. Öğrencilerin Derslere Olan Yaklaşımları	59
4.1.8. Öğrencinin Bu Derslerde Başarılı Olmasının Kriteri	61

4.1.9. Ders Esnasındaki Öğrenci Tepkilerine Yönelik Gözlemler	62
4.1.10. Öğrencilerden Gelen Öneriler	64
4.1.11. Derslerin Öğrencinin Hayatındaki Farkındalığa Etkisi	65
4.1.12. Turizmin İlerlemesi İle Alman Eğitim Arasındaki İlişki	67
4.1.13. Sanat Tarihi, Arkeoloji, Mitoloji, Dinler Tarihi Dersleri İçin Öğretim Elemanı	69
4.2. Turizm Rehberleriyle Yapılan Görüşmelerin Analizi	71
4.2.1. Teorik Derslere Yönelik Uygulanan Yöntemin Yeterliliği	71
4.2.2. Uygulanan Müfredatın Bilgi ve Beceri Açısından Yeterliliği.....	72
4.2.3. Eğitimin Yeterliliği	73
4.2.4. Yetersiz Konular	74
4.2.5. Derslerin Konumlandırılması.....	75
4.2.6. Derslerin Türü	76
4.2.7. Seçmeli Uzmanlık Dersleri	77
4.2.8. Alman Eğitimin Mesleğe Katkıları	78
4.2.9. Rehberlerin Hayatında Oluşan Farkındalıklar.....	79
4.2.10. En Çok Fayda Sağlayan Ders.....	80
4.2.11. Eksiklik Hissedilen Konular.....	81
4.2.12. Sanat Tarihi, Arkeoloji, Mitoloji, Dinler Tarihi Dersleri İçin Öğretim Elemanı.....	82
TARTIŞMA VE SONUÇ	84
KAYNAKLAR	93
EKLER.....	105
ÖZGEÇMİŞ	110

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

BİL	: Bilimler
Çev.	: Çeviren
İÖ	: İkinci Öğretim
KONT.	: Kontenjan
M.T.O.K.	: Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları
MYK	: Mesleki Yeterlilik Kurumu
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
ÖSYM	: Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
ÖSYS	: Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Sistemi
TÜRSAB	: Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
UMS	: Ulusal Meslek Standardı
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: ve saire
WFTGA	: Dünya Turist Rehberleri Birliği Federasyonu
YDS	: Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavı
YGS	: Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı
yy.	: Yüzyıl

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1. Araştırma Modeli	46
-----------------------------------	----

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1. Ön Lisans Eğitimi Veren Turizm Rehberliği Bölümleri.....	22
Çizelge 2.2. Lisans Eğitimi Veren Turizm Rehberliği Bölümleri.....	23
Çizelge 4.1. Turizmde Sanat Tarihi, Arkeoloji, Mitoloji, Dinler Tarihi Derslerinin Eğitiminin Verilmesinin Nedenleri.....	51
Çizelge 4.2. Teorik Derslerin Uygulanma Şekli	52
Çizelge 4.3. Uygulanan Müfredatın Bilgi ve Beceri Açısından Yeterliliği	54
Çizelge 4.4. İlgili Derslere Yönelik Uygulanan Müfredatın Yeterliliği.....	55
Çizelge 4.5. Müfredata Eklenmesi Gereken Ders	56
Çizelge 4.6. Derslerin Türü.....	58
Çizelge 4.7. Seçmeli Olabilecek Dersler.....	59
Çizelge 4.8. Öğrencilerin Derslere Olan Yaklaşımları	60
Çizelge 4.9. Öğrencinin Bu Derslerde Başarılı Olmasının Kriteri.....	61
Çizelge 4.10. Ders Esnasındaki Öğrenci Tepkilerine Yönelik Gözlemler	62
Çizelge 4.11. Öğrencilerden Gelen Öneriler	65
Çizelge 4.12. Derslerin Öğrencinin Hayatındaki Farkındalığa Etkisi	66
Çizelge 4.13. Turizmin İlerlemesi İle Alınan Eğitim Arasındaki İlişki	67
Çizelge 4.14. Sanat Tarihi, Arkeoloji, Mitoloji, Dinler Tarihi Dersleri İçin Öğretim Elemanı.....	70
Çizelge 4.15. Teorik Derslere Yönelik Uygulanan Yöntemin Yeterliliği.....	71
Çizelge 4.16. Uygulanan Müfredatın Bilgi ve Beceri Açısından Yeterliliği	73
Çizelge 4.17. Eğitimin Yeterliliği	74
Çizelge 4.18. Yetersiz Konular	75
Çizelge 4.19. Derslerin Konumlandırılması.....	76
Çizelge 4.20. Derslerin Türü.....	77
Çizelge 4.21. Seçmeli Uzmanlık Dersleri	78
Çizelge 4.22. Alınan Eğitimin Mesleğe Katkıları	79
Çizelge 4.23. Rehberlerin Hayatında Oluşan Farkındalıklar	79
Çizelge 4.24. En Çok Fayda Sağlayan Ders.....	81
Çizelge 4.25. Eksiklik Hissedilen Konular	81
Çizelge 4.26. Sanat Tarihi, Arkeoloji, Mitoloji, Dinler Tarihi Dersleri İçin Öğretim Elemanı.....	82

EKLER DİZİNİ

Ek 1. Görüşme Yapılan Üniversiteler, Bölüm ve Ders Adları.....	105
Ek 2. Öğretim Elemanları Mülakat Formu.....	108
Ek 3. Turizm Rehberleri Mülakat Formu.....	109

GİRİŞ

İnsanoğlu yaratıcı yönünü keşfettiği günden itibaren sürekli üreten bir varlık haline gelmiştir. Hayatını kolaylaştırmak için ortaya çıkardığı ürünler yeri gelmiş tarihin başlangıcı olarak kabul edilmiş, yeri gelmiş bir çağın başlangıcı olmuştur. Üreterek hayatta kalabilen insan bu özelliğiyle sanatın gelişimine de yön vermiştir.

İnsanlığın yaratıcı yönünün keşfi ile sanatın tarihi başlamış oldu. Ortaya çıkan her bir ürün, eser, madde tarihi bir unsur haline gelmiştir. Bunlar hakkında bilgi edinmek, bu eserlerin hangi çağa dayandığını ortaya çıkarmak, hangi amaçla yapıldığını anlamak amacıyla da birçok bilim dalı ortaya çıkmıştır. Bu bilim dalları üniversitelerin bünyesinde kendilerine ayrı ayrı yer edinerek eğitime katkıda bulunmaktadır. Bu dallar, ülkelerin tanıtımında önemli bir payı olan turizm rehberlerine mesleki yaşamlarında ihtiyaç duydukları bilgilerin aktarımı için turizm rehberliği bölümlerinde müfredata girmiştir.

Ülke çapında turizm sektörünün önemli bir parçası olan turizm rehberlerinin aldığı eğitim hiç şüphesiz sektörün gelişmesinde ve başarısında büyük bir rol oynamaktadır. Çünkü turizm rehberleri sorumlu oldukları grubun ülkeyi tanımalarında önemli bir temsil unsurudur. Donanımlı bir turizm rehberi almış olduğu eğitimi sektörde uyguladığı takdirde başarılı bir meslek hayatı geçireceği muhakkaktır.

Turizm rehberliği bölümü kapsamında verilen sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi ve bu disiplinlerin kapsamına giren diğer dersler rehberlere meslek yaşantılarında son derece önemli katkılar sağlamaktadır. Verilen bu derslerin içeriğinin kapsamlı olması ve alanında uzman kişiler tarafından mı; yoksa, turizm rehberleri tarafından mı verilirse mesleki eğitim açısından daha verimli olacağı mesleki turizm eğitimi açısından önem taşımaktadır. İnsanların duygularının bir dışa vurumu olarak nitelendirilen sanat eserlerinin geçmişini, toprağın altından yeryüzüne çıkarılışını, o eserin ne amaçla yapıldığını, hangi hikayeleri barındırdığını, toplumların ekonomik, siyasi ve dini yaşamlarının esere ne derece yansıdığını iyi bilen turizm rehberleri, geçmiş ile gelecek arasında bir bağ kurarak sunumlarını gerçekleştirdiği takdirde eserin önemini, olması gerektiği gibi aktarmış olacaktır. Bu çalışmanın birinci bölümünde araştırmayla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Araştırmanın amacı, soruları, sınırlılıkları ve araştırmanın

önemi kısaca açıklandıktan sonra ikinci bölümde çalışmanın kuramsal altyapısına zemin oluşturan literatür analizi kısmına geçilmiştir. Literatür analizinde eğitimin tanımı, eğitimin türleri, eğitimin amaçları, mesleki eğitimin tanımı ve amaçları, mesleki turizm eğitiminin tanımı ve amaçları, turizm rehberliğinin tanımı ve eğitimi, sanatın, sanat tarihinin tanımı, sanat tarihinin Dünyada ve Türkiye’deki gelişimi, sanat tarihinin her daim ihtiyaç duyduğu disiplinlerden arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi disiplinlerin tanımı ve sanat tarihi ile ilişkileri ve sanat tarihi eğitiminin önemi gibi konulara değinilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünü oluşturan araştırma yöntemi bölümünde araştırmanın yöntemi tanımlanarak, veri toplama tekniği, evren ve örnekleme ve içerik analizi ile ilgili bilgiler verilmiştir. Araştırma bulgularının değerlendirildiği dördüncü bölümde ise, Türkiye’de lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren kurumların ilgili derslere yönelik kullandıkları müfredatlarının uygulamadaki yeterliliği, mesleğe olan katkıları ve uygulama olanakları değerlendirilmiştir. Bu kapsamda konu ile ilgili derinlemesine bilgi sağlamak adına ilgili derslerin öğretim elemanları ile bu okullarda turizm rehberliği eğitimi almış, derslerin müfredat içeriklerini, uygulama konusundaki yeterliliğini kıyaslama olanağı olan ve aktif olarak turizm rehberliği yapan kişilerle yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Son olarak da çalışma ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmış ve ilgili kurum ve kişilere önerilerde bulunulmuştur.

1. ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Bu başlık altında araştırma ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırma soruları ve sınırlılıklarından bahsedilmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, lisans düzeyindeki turizm rehberliği bölümlerinde verilen sanat tarihi ve sanat tarihine yardımcı disiplinlerin mesleki turizm eğitimindeki yerini belirlemektir. İlgili bölümlerdeki öğretim elemanları ve ilgili bölüm mezunu turizm rehberleri üzerinde yapılan bu araştırma ile sanat tarihi ve yardımcı alan derslerinin öğretimindeki ve uygulama esnasındaki eksiklikleri saptanmıştır. Bu çalışmadan elde edilen verilerle ayrıca bu bölümlerde ilgili derslerin eğitiminin nasıl verilmesi gerektiği, öğrencilerin meslek yaşamında başarılı olabilmeleri için neler yapmaları gerektiği ve bu derslerin kimler tarafından verilmesinin yarar sağlayacağı belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Turizmin bileşenlerinden olan, aldığı eğitimle gerekli alt yapıyı kazanmış, bilgili ve iyi donanmış bir turizm rehberi ülkenin temsil edilmesi konusunda büyük bir öneme sahiptir. Gelen turistlere en doğru ve bilimsel bilgiyi aktarmak için turizm rehberleri iyi bir eğitim süreci geçirmelidir. Bu da iyi düzenlenmiş bir müfredat ve içerikle, bu müfredatın uygulanış biçimi ve yeterliliği ile mümkün olmaktadır.

Bu çalışmayı önemli kılan en belirgin nokta, daha önceden lisans düzeyinde eğitim verilen turizm rehberliği bölümlerinde sanat tarihi eğitimi ile sanat tarihinin her daim ihtiyaç duyduğu disiplinlerden olan arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi derslerin eğitiminin uygulanışındaki eksiklikleri, yeterliliği ve önemi açığa çıkarmayı hedefliyor olmasıdır. İlgili derslere yönelik uygulanan müfredatın uygulanma yönteminin ve içeriğinin yeterliliği, mesleğin ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerileri kapsayıp kapsamadığı, hangi yöntemlerin uygulanmasının daha çok verim sağlayacağı ve kimler tarafından verilmesinin rehberlik mesleğinin icrasında daha faydalı olacağına ortaya çıkartılması ve gelecekte müfredatın daha verimli bir şekilde uygulanması açısından yardımcı olacak şekilde verilerin sınıflandırılması, hem öğretim elemanları hem de turizm rehberleri için önemli

yararlar ortaya koyacaktır. Ayrıca bu amaç üzerine elde edilecek veriler; turizm rehberliği eğitimi ve sanat tarihi eğitimi literatürüne de önemli katkılar sağlayacaktır.

1.3. Araştırma Soruları

Bu araştırmanın temel sorusu, Türkiye’de lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi verilen üniversitelerdeki sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi derslere yönelik eğitimin yeterli olup olmadığıdır.

Bu temel soru kapsamında incelenecek diğer alt araştırma soruları ise şunlardır:

- Daha iyi bir eğitim verilmesi için nasıl bir yol izlenmesi gerekmektedir?
- Turizm rehberleri aldıkları eğitim sürecini nasıl değerlendirmektedir?

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Bu araştırma görüşmede yer alan sorularla sınırlıdır.
- Bu araştırma Türkiye’de lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi verilen üniversitelerle sınırlıdır.
- Görüşmeye katılan Türkiye’de lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi verilen üniversitelerdeki sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi derslerin öğretim elemanları ve bu bölümlerden mezun olup aktif olarak rehberlik mesleğini icra eden turizm rehberleri ile sınırlıdır.
- Araştırmaya katılan kişilerin verdikleri cevaplarla sınırlıdır.
- Elde edilecek bulgulardan yola çıkılarak varılacak sonuç ve öneriler, araştırmanın evreni için geçerlidir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmada geçen eğitim, mesleki eğitim, mesleki turizm eğitimi, turizm rehberliği ve eğitimi, sanat, sanat tarihi ve eğitimi ile ilgili tanımlamalar yapılmakta ve genel bilgiler verilmektedir.

2.1. Eğitim Kavramına Genel Bir Yaklaşım

Bu başlık altında eğitim kavramı ile ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Eğitimin tanımı, türleri ve amaçları ayrı ayrı incelenmiştir.

2.1.1. Eğitimin Tanımı

Eğitim faaliyetleri içinde yer alan insan, geçmişten günümüze dek buluşlarıyla, hâkimiyetleriyle diğer insanların, yaşamını sürdürdüğü toplumun, devletin hatta başka devletlerin kaderlerini etkileyen çok önemli bir konumda yer almıştır. Bu süreçte etkili bir rol alan insan, bu özelliklerini ana fonksiyonu insan gücü yetiştirmek olan eğitim aracılığıyla kazanmaktadır. Bir ülke hedef olarak varış noktasını çağdaş medeniyetler düzeyi olarak belirlediye, bu hedefine ancak bilimsel ve teknolojik gelişmeler sayesinde ulaşabilecektir. Bunu da eğitim almış insan gücü ile başaracaktır. Burada, bir toplumun eğitime ne denli ihtiyaç duyduğu ortaya çıkmaktadır (Bilen, 2006'dan aktaran Türkeri, 2014: 2-3)

Literatür incelendiğinde, gelecek nesilleri hayata hazırlama konusunda en önemli unsur olan eğitim ile ilgili yapılmış olan pek çok tanımla karşılaşmaktadır. Dinamik bir süreç olan eğitim, bireyin ve toplumun değişen koşullara karşı adapte olabilmesi için belirlenmiş hedeflere yönelik ortak davranışlar geliştirmesi ve izleyeceği yolu bilmesinde önemli bir paya sahip, planlanmış bir faaliyettir. Bireylerin kendi başlarına edinemeyecekleri bir disiplin olmasından dolayı, çağdaş toplumlarda örgütlü kurum ve kuruluşların ortak çabalarıyla başarılabilir (Özdoğan ve Çavuş, 2009: 222).

Bireyin, yaşamını sürdürdüğü ortamda kabiliyetini ve olumlu diğer davranış şekillerini geliştirmek için belli birtakım süreçlerden geçmesi gerekmektedir. Bu süreçlerin tamamı da eğitim olarak tanımlanmaktadır. Eğitim, aynı zamanda toplumun gelişmişliğini gösteren, kalkınma sürecinde temel motive edici bir işlevi olan, toplumdaki elit kesimin miktarının artmasını sağlayan, bu insanların kişisel özelliklerini geliştiren, ulusal birliğin oluşmasında fayda

sağlayan önemli bir unsur olarak kabul edilmektedir (Tezcan, 1996: 3; Ataklı, 1992: 64'ten aktaran Aksu ve Bucak, 2012: 8).

Eğitim, bireyin davranışlarında kendi tecrübesiyle istenilen değişime ulaşma sürecidir (Ertürk, 1975: 12). Diğer bir tanıma göre eğitim, kişinin sosyalleştirilmesi ve topluma fayda sağlayacak bir bireyin hazırlanması anlamına gelir. En geniş anlamda eğitim; bireyin ihtiyaç duyduğu ruhsal ve bedeni yetenekleri edindirmektir. Belirli amaçlara göre, insanların davranışlarında belli başlı gelişmeler olmasını sağlamaya yardımcı planlanmış etkinlikler bütünüdür (Hesapçioğlu, 1992: 17; Oğuzhan, 1974: 6'dan aktaran Taş ve Yenilmez, 2008: 158).

Sabuncuoğlu (1997: 124) ise eğitimi; insanlığın yeni bir şey ortaya çıkarma gücünü ve verimini arttıran, kalkınmak için sarf ettikleri çabayı gerçekleştirebilmeleri için gerekli nitelik ve nicelikte iş gücünün yetiştirilmesini sağlayan ve bireylere sahip oldukları yetenekler yönünde gelişme imkanı veren en önemli araç olarak tanımlamaktadır.

Birey tüm yaşantısı boyunca hem ailesi, hem öğrenim hayatı, hem de çalıştığı yer sayesinde bazı bilgiler edinir. Edinilen bu bilgiler yoluyla ya da kendi kendini geliştirerek bilgi, beceri ve davranışlarında değişiklikler meydana gelmektedir. Bütün bu çabalar kişinin bilgi seviyesi, kültürü ve düşünme yeteneğinde belirli artışlar oluşması yönündedir. Bunu da birey eğitim sayesinde kazanmaktadır (Deniz, 1999: 1).

Eğitim, bir ülkenin çağdaş uygarlık düzeyine ulaşabilmesi, bilim ve teknikte ileri seviyeye gelebilmesi ve bunun sonucunda da refah düzeyine çıkabilmesinde en önemli etkidir. Günümüzde ülkelerin amacı eğitimle yetenekli insangücü yetiştirmektir. Çünkü eğitilmiş insan her alanda verimli olacaktır (Demirci, 2011: 15-17).

Eğitim sistemi bir bütünlük içinde, veriliş ve uygulama açısından iki alt başlığa ayrılmaktadır. Bunlar, örgün ve yaygın eğitim olmak üzere (Hacıoğlu, 1988: 5) aşağıda incelenmiştir.

2.1.1.1. Örgün eğitim

Örgün eğitim; belli bir yaş grubuna hitap eden ve hemen hemen aynı seviyede olan bireyleri kapsayan, hazırlanan programların belirli bir amaç güttüğü, okul ortamında yapılan düzenli eğitim şeklinde ifade edilmektedir. Ülkemizde örgün eğitim; okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim şeklinde gerçekleştirilmektedir (Erdoğan, 2005: 9).

Örgün eğitim; resmi bir şekilde planlanarak, öğretmen ve öğrencinin yapması gereken görevlerin apaçık belirtildiği, öğretmenin eğitmek için öğrenciye yön vermeye çalıştığı ve sorumluluk üstlendiği, öğrencilerin kayıt veya okula alınmasıyla ilgili işlemlerin yerine getirilmesini gerektiren eğitimdir (Murat, 2009: 29).

2.1.1.2. Yaygın eğitim

Yaygın eğitim; halkın yaşam şeklini, sahip oldukları bilgi, beceri, değer yargıları ve sistemlerini hem birbirlerine hem de kendilerinden sonraki kuşaklara aktarmalarını ve öğretmelerini sağlayan bir eğitim etkinliğidir. Kapsamına bir toplumdaki her yaş, cinsiyet ve özel olarak korunması gereken birçok grubu almaktadır. Program açısından ise tamamlama eğitimi, mesleki-tekniik eğitim, kişisel gelişim eğitimi, vatandaşlık eğitimi, sağlık-aile yaşamı eğitimi gibi çok geniş bir alanı kapsamaktadır (Murat, 2009: 32-34).

Avrupa Konseyi Kültür ve Eğitim Komitesi'nin yapmış olduğu tanıma göre yaygın eğitim, genellikle devletçe desteklenen, zamana göre derecesi belirlenen, ilköğretim kurumundan yükseköğretime dek, örgün eğitimin dışında gerçekleşen bir eğitim faaliyetidir (Oktay, 2003: 6).

2.1.2. Eğitimin Amaçları

Eğitim süreci, kişinin davranışlarında dolayısıyla kişiliğinde meydana gelmesi istenilen farklılaşmaları belirler ve eğitilecek kişinin kazanması gereken davranış ölçütlerini ortaya koyar (Fidan ve Erden, 1998: 19). Birkaç amaca ulaşmayı hedefleyen eğitimin amaçları şöyle sıralanabilir (Orhaner ve Tunç, 2003: 3-4; Duygulu'dan (isguc.org) aktaran Öncüer, 2006: 53):

1. Duygu, düşünce ve sorunlarını ifade edebilmesi için bireyin iletişim yeterliliği kazanmasına yardımcı olmak,
2. Bireyin kişiliğini geliştirerek vatanına, milletine ve çevresine karşı duyarlı ve uyumlu bir birey olmasını sağlamak,
3. Bireyin diğer bireylerle olumlu ilişkiler kurup, takım çalışması yetenek ve yeterliliğini kazandırmak,
4. Bireyin ihtiyacı olan gerekli bilgiyi, beceriyi ve olumlu davranışları edinmesini sağlamak,
5. Bireyin ilgi alanına ve yeteneğine göre mesleğini seçebilmesine yardımcı olmak ve gelecek yaşamına hazırlamaktır.

Bedenen, zihinsel, psikolojik ve ahlaki bakımlardan gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, özgür ve bilimsel düşünme yetisine, geniş bir bakış açısına sahip, insan haklarına saygılı, herkese ve her şeye karşı sorumluluk sahibi, olumlu düşünen, yaratıcı ve faydalı kişiler yetiştirmektir. İlgilerini ve yeteneklerini geliştirerek ihtiyaç duydukları bilgi, beceri, davranış ve takım ruhu alışkanlığı kazanmaları için hayata hazırlamak ve onları mutlu edip toplumun da mutluluğuna katkı sağlayacak bir meslek edinmelerinde önyak olmaktır (Kıncal, 2009: 23-24).

2.2. Mesleki Eğitim Kavramına Genel Bir Yaklaşım

Bu başlık altında mesleki eğitim kavramı ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Mesleki eğitimin tanımı ve amaçları ayrı ayrı incelenmiştir.

2.2.1. Mesleki Eğitimin Tanımı

Mesleki eğitim bireyin eğitim hayatı boyunca edindiği teorik eğitim ile iş ortamı arasında bir köprü kurarak bireyi işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu gerekli bilgi ve beceri ile donatıp hazırlar ve bireyin çalışma hayatına girmesini sağlar. Mesleki eğitim, çalışma hayatının dışında hayatın diğer alanlarında da bireylerin gelişmesini ve sosyal hayatta aktif vatandaşlık becerileri edinmelerini destekler. Mesleki eğitim; verimlilik, performans, rekabet gücü, araştırma ve yenilik kapasitesi gibi işletmeler için önemli olan durumlarda işletmelerin güçlenmesini sağlamaktadır. Toplumsal açıdan da mesleki eğitimin hayati bir fonksiyonu vardır. Toplumsal refah düzeyinin ve ekonominin artmasını sağlarken yoksulluğu önlemeye katkıda bulunur. Meslek eğitiminin önemi, bilginin ve istihdam olanaklarının artması, buna paralel olarak kalifiye işgücü talebi,

dünyadaki ve insan nüfusundaki değişimlerle birlikte artmaktadır (Kenar, 2011: 13).

Atay ve Yıldırım (2008: 395)'a göre mesleki eğitim, milli eğitim sistemi içinde çeşitli endüstrilerle birlikte her türlü mesleki eğitim hizmetlerinin planlanma, araştırma, geliştirme, organizasyon, koordinasyon, yönetme, denetleme ve öğretim faaliyetlerinin tamamından oluşmaktadır (aktaran Aksu ve Bucak, 2012: 8). Mesleki eğitim; profesyonel olmamış ya da yarı profesyonel insan gücünü, profesyonellik ve bazı özel vasıflar gerektiren görevlere hazırlamak adına yerine getirilen çalışmaların tümüdür (Üzümçü ve Bayraktar, 2004: 80).

Mesleki eğitim süreci meslek, eğitim süreci ve önce eğitimi söz konusu olan bir bireyden oluşan üç boyutlu bir süreçtir. Bu açıdan eğitim ve iş boyutlarının vurgulanması bireyin gelişiminin ise küçümsenmesidir. Bu süreçte bireyin büyümesi ve gelişimi söz konusudur. Belirli bir meslek alanında yetiştirilmesi gereken birey, birey-meslek ikilisine uygun bir eğitim süreci kavramının üçüncü boyutunu tamamlamaktadır. Böylece mesleki eğitim, bu üç boyutlu bütünlüğe kavuştuğunda gerçek anlamda eğitim olma niteliği kazanmaktadır. Bireyin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan mesleğin ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri ve pratik uygulama yeterliliklerini kazandırarak bireyi ruhsal, duygusal, toplumsal, ekonomik ve kişisel açılardan kurallara uygun biçimde geliştirme sürecidir. Birey, meslek ve eğitimin eşit düzeyde bir araya getirildiği bir süreç olan mesleki eğitim, bireyin bilgi, beceri ve yeteneklerinin çeşitli yönleriyle gelişmesini sağlayan bir eğitim faaliyetidir (Alkan, Doğan ve Sezgin, 2001: 2-4).

Çelik (2005: 25)'ten aktaran Sarı (2007: 7-8)'ya göre meslek öncesi eğitimin öneminin artmasını, teknolojinin gelişmesiyle mesleki çeşitliliğin artması ve mevcut mesleklerdeki nitelik ve niceliğin değişmesi ile açıklamak yanlış olmayacaktır. Yirmi birinci yüzyıl, dar bir alanda mesleki eğitim alan bireylerden ziyade bilgiyi kullanan, yeniliklere çabuk adapte olan, yaratıcı, zamandan tasarruf edebilen, sorumluluk üstlenebilen, öz güveni yüksek bireylerin yetiştirilmesini gerekli kılmaktadır. Teknolojiye bağlı olarak gerçekleşen bilgi artışıyla çok bilgi edinmekten ziyade bilgiyi üretme ve fonksiyonel bilgiyi öğrenmenin önemi artmıştır. Bu nedenle mesleki eğitime verilen önem de artmıştır. Önemin artmasıyla da bir toplumun en önemli hammaddesi olan ve mesleki eğitim görmüş olan bireyler, görmemiş olanlara kıyasla ekonomik değişimden asgari düzeyde

etkilenmektedir. Bu nedenle mesleki eğitim, bireyin değişen ekonomik şartlara uyum sağlamasını kolaylaştıran ve bu gelişmelerden yararlanmasını sağlayan bir teminattır.

Read (2005: 2)'den aktaran Gharamaleki (2011: 23), 21. yüzyıl toplumunda mesleki eğitim sisteminin sahip olması gereken özellikleri şu şekilde sıralamaktadır:

- Mesleki eğitim sistemi geniş kapsamlı ve kolay erişilebilir olmalı,
- Mesleki eğitim sistemi içindeki programların nitelikleri iyileştirilmeli, bunun yanında bu programlar açık, esnek ve öğrenci merkezli olmalı,
- Bireyleri iş hayatına hazırlamaya yönelik olmalı,
- Tüm eğitim alanları ile yakın ilişkiler geliştirilmeli,
- Mesleki eğitimde yenilikçi bir yaklaşım izlenmeli,
- Yaygın eğitim alanlarını kapsamalı,
- Bireyleri yaşanabilecek kariyer değişikliklerine hazırlamalı,
- Teknolojiye dayalı eğitim-öğretim geliştirilmeli ve mesleki eğitim sistemi yeni teknolojik imkânlarla donatılmalı,
- Mesleki eğitim sisteminde niteliklerin geliştirilmesi ve standardın sağlanması amacıyla bir kalite güvence sistemi oluşturulmalıdır.

Türkiye’de meslek standardı ve belgelendirme ile ilgili yapılan önemli çalışmalar MYK (Mesleki Yeterlilik Kurumu) tarafından yürütülmektedir. Standardı belirlenecek mesleğe ilişkin yeterlilik düzeyleri, Avrupa Birliği tarafından benimsenen yeterlilik seviyelerine ve Avrupa Yeterlilik Çerçevesi’ne uygun olarak düzenlenmektedir. Ulusal Meslek Standardı (UMS), bir mesleğin başarı ile icra edilebilmesi için Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından kabul edilen gerekli bilgi, beceri, tavır ve tutumların neler olduğunu gösteren asgari normdur. Standardı hazırlanacak meslekler, iş piyasasının ve eğitim kurumlarının öncelikli ihtiyaçları ve sektör komitelerinin önerileri dikkate alınarak Yönetim Kurulu’nca belirlenmektedir (Mesleki Yeterlilik Kurumu, 2015). Meslek standardının oluşması eğitimcilerin işini kolaylaştırmakta ve eğitim faaliyetinin amacına ulaşmasına katkı sağlamaktadır (Gharamaleki, 2011: 24).

Altın (2005: 10) mesleki eğitimin yeni yaklaşımlara uyumu sağlanırken dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde sıralamaktadır (aktaran Öncüer, 2006: 61):

- Mesleki eğitim ve öğretim programlarının uluslararası ölçülere uygun olarak hazırlanması,
- Mesleki eğitim sistemi oluşturulurken sadece arzın değil, arz-talep dengesinin de dikkate alınması,
- Ulusal yeterliliğe dayalı bir mesleki eğitim sisteminin oluşturulması,
- İş gücü piyasası esnekliği ve çalışanların hareketliliğinin sağlanması,
- Yaşam boyu eğitim imkânlarının sağlanması,
- Verimlilik ve performansın artırılması,
- Zorunlu eğitime geçiş için alt yapının hazırlanması.

2.2.2. Mesleki Eğitimin Amaçları

Bireyin teorik ve pratik açıdan bilgi ve becerisini geliştireceği bir ortam olan mesleki eğitimin temel amacı, bireyleri çeşitli sektörlerde istihdam ettirebilmek için vasıflı iş gücü olarak eğitmek ve yetiştirmek için ihtiyaç duyulan belli başlı eğitimi vermektir (Altay ve Üstün, 2011: 2).

Mesleki eğitim üç ana hedefi esas almaktadır (Alkan vd., 2001: 6):

- Bireye, uygun mesleki öğrenme ortamı sağlamak,
- Gerekli mesleki becerileri geliştirmek,
- İstenilen mesleki davranışları oluşturmak.

Doğal kaynaklar ve insangücü bir ülkenin gelişiminde önemli role sahiptir. İnsangücü ne kadar iyi yetiştirilmişse doğal kaynaklardan da o denli iyi yararlanılacaktır ve bunların sonucu olarak da üretim ortaya çıkacaktır. Bu da iyi planlanmış bir eğitimi gerektirir. Eğitimi kalitesiz ve düşük düzeyde olan bir ülke, zengin doğal kaynaklara sahip olsa da gelişemez. Bu da insan yaşamında mesleki eğitimin önemli bir yer tuttuğunun somut bir göstergesidir (Alkan vd., 2001: 7).

2.3. Mesleki Turizm Eğitimi Kavramına Genel Bir Yaklaşım

Bu başlık altında mesleki turizm eğitimi kavramı ile ilgili bilgiler ele alınmıştır. Mesleki turizm eğitiminin tanımı ve amaçları ayrı ayrı incelenmiştir.

2.3.1. Mesleki Turizm Eğitiminin Tanımı

Emek-yoğun üretimi esas alan turizm sektöründe makineleşme ve işlerin otomatik olarak ilerlemesi mümkün olmadığından (Olalı, 1982: 43) insan faktörü ön plana çıkmaktadır. Turist ile turiste hizmet verenlerin kaliteli ilişkilere sahip olmaları gerekmektedir. Bu da, kullanılan işgücünün istenilen düzeyde ve gerekli eğitimi almış olmasıyla mümkün olacaktır (Timur, 1992: 47). Çalışma alanı yaratma açısından önemli bir yere sahip olan turizm endüstrisi (Olalı, 1982: 47) farklı sektörlerin bir araya geldiği ve hizmet ürettiği bir alandır. Bu sektörde çalışanlar, turizm pazarının ihtiyaç ve beklentilerini tatmin edici düzeylerde karşılayabildiği sürece sektörün büyümesine ve gelişmesine katkı sağlayacaklardır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda turizm sektöründe nitelikli insan kaynağı önem kazanmaktadır. Ancak uzun yıllardır işgücü kaynağı kalitesi, verimlilik bakımından değil bir maliyet unsuru olarak değerlendirilmiştir. Hal böyle olunca işverenler, ucuz olduklarından dolayı turizm sektörü dışından çalışanları istihdam etmeyi tercih etmişlerdir. Halbuki günümüzde yaşanan yüksek rekabet, nitelikli insan gücünün önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Rekabette avantaj sağlamada ve pazarın ihtiyaçlarını karşılayabilmede turizm işgörenlerinin eğitiminin oynadığı rol giderek daha iyi anlaşılmaktadır (Kocaoğlu, 2002: 161-169).

Mesleki turizm eğitimi; turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu, araştırma ve planlama çalışmalarını geliştirecek, işletmelerin verimliliğinin artmasını sağlayacak, sektörel gelişme ve yenilikleri takip edebilecek bilimsel yöntemlerin belirlenmesi amacıyla yapılan mesleki eğitimidir (Hacıoğlu, 1988: 6).

Mesleki turizm eğitimi; turizm sektöründe işgücü isteğine cevap verecek olan bireyleri sektöre kazandırmak adına, sektörün beklentilerini karşılayacak düzeyde bilgi ve beceri ile donatmaktır. Teorik ve pratik bilgiden mesleki nitelik ve temel ilkelere kadar uzanan farklı disiplinlerin verildiği ve bir iş için ihtiyaç duyulan eğitimidir (Ağaoğlu, 1991'den aktaran Üzümcü ve Bayraktar, 2004: 80).

Bir başka tanıma göre turizm eğitimi, turizmin ve faydalarının halka ve öğrenim görenlere öğretilmesi ve turizm konusunda bilgili, nitelikli işgören ve yönetici yetiştirilmesi için yapılan çalışmalardır (Maviş ve Kozak, 1992: 169).

Toplumsal bir olgu olan turizm, bir faaliyet koludur. Bu sebeple, tüm diğer meslekler gibi içerik ve özelliklerinin uygun bir ders programı kapsamında öğretilmesi gerekir ve halkın her kesiminin az veya çok tabii olması gereken bir eğitimidir. Direkt olarak bu alanda çalışacak insanların eğitilmesi ise daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu zorunluluğun nedenlerinden ilki, mesleğin insana yönelik ve insan gücüne dayalı olmasıdır. İkincisi ise, bu mesleğin özünün bir misafir ağırlama işi olmasıdır (Ağaoğlu, 1991: 37).

Hizmet sektöründe, çalışan personel çalışma esnasında davranışlarında olumlu mesleki tutum ve davranış sergilemedikçe müşteri memnuniyeti ve sadakati elde etmek zordur. Çünkü müşteriler ve işgörenler birbirlerinden fiziksel ve psikolojik olarak kolayca etkilenmektedir. Bu nedenle sunulan hizmet boyunca çalışanların davranışı, göstermiş oldukları performans ve tutumları, hizmetin kalitesini, müşteri memnuniyetini ve sadakatini belirleyen temel öğelerdir (Jiang ve Tribe, 2009: 9). Hammaddesi insan olan ve insanın verdiği hizmetlerden oluşan turizm sektöründe destinasyona gelen turiste kaliteli bir hizmet verilmesi ve müşteri memnuniyetinin sağlanması, iyi eğitim almış kalifiye işgörenlerle mümkündür. Çok yönlü amaçlara sahip olan turizm eğitimi iyi eğitilmiş, vasıflı, iyi motive olmuş çalışanların yetiştirilmesi bakımından önemlidir (Ural ve Pelit, 2002: 76).

Turizmin temel taşlarından olan insan gücüne yatırım yapılmadıkça fiziksel ve teknolojik donanım ve ekonomik gelişmeler, hizmet kalitesinin artırılmasında ve geliştirilmesinde tek başına önem ifade etmemektedir (Aşıkoğlu, 1997: 38; Seymen 2002: 16). Kaya (1993: 4)'ya göre insan kaynağına yatırımın özünü oluşturan eğitim, bireysel açıdan yüksek refah düzeyinin, toplumsal açıdan ise gelişme ve ilerlemenin, gelişmiş ülkeler arasında bulunmanın önemli bir yoludur (aktaran Hergüner, Arslan ve Dündar, 2002: 45).

Altyapı yatırımlarının nitelik ve nicelik bakımından yeterli olduğu turizm sektörü, sosyal üstyapı yatırımları ile desteklenmediği sürece yarar sağlamamaktadır. Bahsi geçen sosyal üstyapı yatırımlarından en önemlisi turizm eğitimidir. Turizm eğitimi dendiği zaman akla ilk olarak sektörde çalışanların eğitilmesi gelmemeli, ayrıca yatırımcı ve işletmecilerin, esnafın, kamu ve özel kesim yöneticilerinin, aynı zamanda halkın turizm alanında eğitilmesi ve bilinçli bir duruma getirilmesi alanında geniş bir bakış açısıyla yaklaşılması gerekmektedir (Tüylüoğlu, 2003: 2).

Günümüzde iş hayatında işgören ve işverenler, küresel rekabette var olabilmek için kalıcı ve büyük bir hamle yapmak durumundadırlar. Bu da ancak, mesleki eğitimden geçmiş nitelikli işgörenin istihdamıyla mümkün olmaktadır. İnsan ilişkilerinin yoğun olduğu turizm sektöründe de eğitim göz ardı edilemez. Turizm uluslararası özellik taşıdığı, hizmet sektörü olduğu ve sadece teknik değil sosyal bir altyapı gerektirdiği için bu sektörde eğitimin önemi bir kat daha artmaktadır. Bunu sağlamak içinse uygulama ve teorik bilginin bir arada verilmesi gerekmektedir. Öğrenciler, uygulama yaparak, sektörü, sadece dışarıdan görüldüğü haliyle değil, arka planda neler yaşandığını da görerek gerçek anlamda tanıyabilirler (Ahipaşaoğlu, Karaman ve Sağlık, 2002: 138-139).

2.3.2. Mesleki Turizm Eğitiminin Amaçları

Hacıoğlu (1989: 6) toplumsal düzeyde turizm eğitiminin amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır (aktaran Öncüer, 2006: 65):

- Topluma turizm bilinci kazandırmak,
- Turizm kaynaklarının korunması anlayışını yerleştirmek,
- Turiste yönelik hiçbir ayırım yapmadan (din, dil, ırk, vs.) eşit ve dürüst hizmet etme ahlakını kazandırmak,
- Turizmin uzun vadeli çıkarlarına dikkat çekerek, saygı ve misafirperverliğe dair bir davranış şekli yerleştirmek.

Mesleki turizm eğitiminin genel amaçları ise aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir (Hacıoğlu vd., 2008: 15'ten aktaran Aksu ve Bucak, 2012: 9):

- Eğitim yoluyla teorik ve pratik ilişki kurmak,
- Turizm sektörünün gelişmesine katkıda bulunmak,
- Turizm sektörüne nitelikli insangücü kazandırmak,
- Turizmin ekonomik kalkınmadaki yerini ve önemini anlatmak,
- Vatandaşa olumlu bir turizm bilinci yaratmak,
- Turizm sektöründe çalışanlara mesleki bir formasyon kazandırmak,
- Turistik işletmelerde çalışanların bilgi ve becerilerini artırmak,
- İnsanların turizme ilgisini çekmek,
- Nitelikli turizm eğitmenleri yetiştirmek.

İnsan gücüne dayalı bir hizmet sektörü olan turizmde istihdam edilecek insan kaynağının işletmelerin devamlılığı ve itibarı için çok önemli olduğu bir

gerçektir. Elbette ki bu avantajlar nitelikli insangücünün varlığı ile mümkün olabilmektedir. Dünyada değişen rekabet koşullarının yarattığı sonuçlar doğrultusunda turizm eğitimi almış bireylerin istihdam edildiği işletmeler diğerlerine göre farklılık yaratarak sektördeki varlıklarını koruyabilmektedir.

2.4. Türkiye’de Turizm Rehberliği Eğitimi

Bu başlık altında turizm rehberliği kavramı ele alınmıştır. Turizm rehberliğinin tanımı ve Türkiye’de turizm rehberliği eğitimi ve türleri ile ilgili genel bilgiler verilmiştir.

2.4.1. Turizm Rehberliğinin Tanımı

Seyahat acenteleri veya tur operatörleri tarafından oluşturulan turlarla çeşitli turizm türlerine katılmak için turizm bölgelerini ziyaret eden turistler turizm rehberleri ile fazlasıyla vakit geçirmekte ve onlardan etkilenmektedir. Turizm rehberleri seyahatleri boyunca turistlere eşlik eden kişilerdir. Ziyaret edilen destinasyon ile ilgili ilk intiba ve imaj rehberler sayesinde olumlu veya olumsuz yönde oluşmaktadır. Müşteri memnuniyeti konusunda oldukça önemli bir etkiye sahip olan kokartlı turizm rehberlerinin bilgi, beceri, tutum ve davranışlarının etkisi yadsınamaz (Akmel, 1992: 219).

Turizm rehberliği ile ilgili literatür taraması sonucunda birçok tanıma rastlanmaktadır. Köroğlu (2013: 92) turizm rehberini, seyahat sektöründe çalışan ve belirli bir zaman içerisinde turistlere turlarda eşlik eden kişi olarak tanımlamaktadır. Başka bir tanımda turizm rehberi ülkeyi ziyarete gelen kişilerin müze ve ören yeri gezilerinde, gezilen mekan, yapı ve anıtları yorumlayan, doğal ve kültürel çevreyi ve antik dönemlerden kalan eserleri doğru bir biçimde tanıtan turizm çalışanı şeklinde ifade edilmektedir (Yarcan, 2007: 35).

6326 Sayılı Turizm Rehberliği Meslek Yönetmeliği’nin 3. maddesinin “ö” ve “p” fıkralarına göre turizm rehberi; söz konusu kanun hükümleri uyarınca mesleğe kabul edilerek, turizm rehberliği hizmetini sunma hak ve yetkisine sahip olan gerçek kişiyi ifade etmektedir. Bu tarifte sözü edilen turizm rehberliği hizmeti, aynı kanunda “seyahat acenteciliği faaliyeti niteliğinde olmamak kaydıyla kişi veya grup halindeki yerli veya yabancı turistlerin gezi öncesinde seçmiş oldukları dili kullanarak; ülkenin kültür, turizm, tarih, çevre, doğa, sosyal veya benzeri değerleriyle varlıklarının kültür ve turizm politikaları doğrultusunda

tanıtılarak gezdirilmesini veya seyahat acenteleri tarafından düzenlenen turların, gezi programının seyahat acentesinin yazılı belgelerinde tanımladığı ve tüketiciye satıldığı şekilde yürütülüp acente adına yönetilmesi” şeklinde ifade edilmiştir (6326 Sayılı Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği, 2014).

Dünya Turist Rehberleri Birliği Federasyonu (WFTGA) tarafından yapılan tanıma göre ise; yerli-yabancı grup ya da bireysel ziyaretçilere, onların tercihleri doğrultusundaki bir dilde, bir bölge ya da şehirde bulunan anıtlar, müzeler, doğal ve kültürel çevre ve tarihi yerlerde kılavuzluk eden ve eğlendirici bir yorumla bunları ziyaretçilerine aktaran kişidir (www.wftga.org).

Turizm rehberleri destinasyon ile ziyaretçiler arasında etkileşim oluşmasını sağlayan önemli bir arabirimdir. Aslında turizm rehberleri, destinasyon tarafından sunulan turların etkileyici ve memnun edici bir şekilde gerçekleştirilmesiyle sorumlu olan ön cephe çalışanlarıdır. Bir diğer tanım San Antonio Profesyonel Turizm Rehberleri Birliği tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre rehberler destinasyondaki önemli mekan, yapı ve ören yerlerinde anlatım yaparak gruplara öncülük eden, onlara yol gösteren; coşku, bilgi, kişisel nitelikler ve yüksek düzeydeki davranış ve etiği etkili bir şekilde kombine eden kişilerdir (Ap ve Wong, 2001: 551). Bir diğer tanım ise Pond (1993)’a aittir. Pond (1993)’a göre rehber (Ap ve Wong, 2001: 552):

- Sorumluluk alabilen bir lider,
- Ziyaret edilen yerlerin anlaşılmasında turistlere yardımcı olan bir eğitmen,
- Turistlerin tekrar gelmeleri için destinasyona yönelik iyi bir tanıtım yapan ve misafirperverlik gösteren bir büyükelçi,
- Turistlere rahat edebilecekleri bir ortam sunan ev sahibi,
- İlk dört maddede belirtilen durumların ne zaman ve nasıl gerçekleştirileceğini öngören bir kolaylaştırıcıdır.

Turizm rehberleri, bir turistin ülkeye gelişinden, ülkeden ayrılışına kadar yanında bulunan (Karamustafa ve Çeşmeci, 2006: 71), misafirlerin çevresel farkındalık ve anlayışını yükseltme fırsatı olan (Carmody, 2013: 679) bireyler olarak da ifade edilebilmektedir.

Turizm rehberi, seyahat acenteleri veya tur operatörleriyle birlikte çalışan, bir destinasyona gelen turistlere yol gösteren, bilgi aktarımında bulunan ve

destinasyonun tanıtımını yapan kişidir. Turistle birebir iletişimde-etkileşimde bulunan, turistin mutlu anlarını ve şikâyetçi oldukları durumları birlikte yaşayan; izlenimleri, tecrübeleri ve dönütleri ile kaliteyi sağlayan ve turizmin geleceğine yön veren kişidir (Ahipaşaoğlu, 2006: 2).

Turizm endüstrisinin üç temel bileşeni turizm talebi, turizm arzı ve aracı kurum ve kuruluşlardır. Turizm talebini, turizm hareketlerine katılan insan, yani turist meydana getirir. Destinasyonlar, konaklama, yeme-içme, ulaştırma, eğlence ve hizmet kurumları, kamu ve sivil toplum örgütleri, yerel topluluklar ise turizm arzını meydana getirmektedir. Arz ve talebi buluşturan aracı kurum ve kuruluşlar ise turistler için seyahatleri planlayan ve pazarlayan seyahat acentesi ve tur operatörleri olup; turizm rehberi, onlar tarafından düzenlenen turlarda görevli olan, talep ve arz taraflarının bir araya gelmesinde aracı olan turizm çalışanıdır (Hu, 2007: 17-18).

Uluslararası Tur Yöneticileri Birliği'ne göre turizm rehberinin görevi; bir bölge ya da şehrin anıtlarını, antik kentlerini ve müzelerini ziyaret için gelen gruplara tercih ettikleri dilde kültürel ve doğal mirası eğlenceli bir biçimde anlatmaktır (Zhang ve Chow, 2004: 82).

Turistlerin bakış açısıyla turizm rehberleri birer “animatör”, “tur lideri”, “yol bulucu” ve “akıl hocası/danışman” olarak görülmektedir. Seyahat acenteleri açısından baktığımızda ise rehberler işletmeyi ve imajını temsil eden “sözcüler”dir. Destinasyonda yaşayan kişiler açınsındansa turizm rehberleri destinasyonun tarihi ve kültürü arasındaki dengeyi oluşturan birer “tercüman”, bölge halkı ile turistler arasındaki “ara bulucu” ve bölgenin müşteri ilişkileri hedeflerine ulaşmasında “büyükelçi” olarak görülmektedir (Mak, Wong ve Chang, 2011: 1442). Turizm rehberleri turistlerle yabancı bir ortam arasında aracı rolü oynamaktadırlar, nitekim bu da bir turun başarılı mı yoksa başarısız mı olacağı konusunda ve turistlerin destinasyonla ilgili algılarının etkilenmesinde önemli bir rol oynayacaktır (Min, 2012: 156). Dahles (2002: 783), turizm rehberlerinin bir destinasyonun en uygun şekilde temsil edilmesinde ve gelen turistlerin bölgeyi sevmeleri ve kalış sürelerinin uzamasında stratejik bir önem teşkil ettiklerini belirtmektedir. Temelini özellikle kültürel mirasın oluşturduğu turizm, belirli bir bilgiye sahip ve yüksek standardı olan bir turizm rehberliği gerektirir.

Ang (1990), rehberlerin sadece turist gruplarına bölge ve ülke hakkında anlatım yapan, bilgi aktarımında bulunan ya da satış yapan bir personel olarak görülmemesi gerektiğini, aksine rehberleri turistlerin tur boyunca edinecekleri deneyimlerinden sorumlu olan, bütünleştiriciliği, heyecanı ve coşkuyu barındıran bir mesleğin icracıları olarak vurgulamaktadır (aktaran Güzel, Türker ve Şahin, 2014: 1115).

Rehberlik sıfatının özünde ciddi bir sorumluluk yükü vardır. Rehberlik mesleğini icra eden bireylerin hemen her konuda bilimsel bir temele dayanan ve detaylı bilgi sahibi olmaları gereklidir. Ancak, bu durum da yeterlilik arz etmemektedir. İlaveten bilgi sunmak, bu bilgiyi kabul ettirmek, saygı görmek ve güvenilmek gibi birçok olumlu özelliği barındırması gerekir (Çolakoğlu, Epik ve Efendi, 2010: 142).

Ülkeyi ziyarete gelen turist grupları ilk olarak turizm rehberleri ile karşılaşmakta ve planlanmış tur boyunca birlikte vakit geçirmektedirler. Özellikle ilk kez ziyaret ettikleri bir ülke hakkındaki genel izlenimleri, kendilerine eşlik eden rehberin şahsında bütünleşmekte, ülkede yaşayan toplumun imajı ile özdeşleşmektedir. Bu nedenle turizm rehberlerinin her konuda çok iyi birer gözlemci olmaları gerekmektedir. İyi eğitim almış, güçlü bir bilgiye sahip olan, öz güveni tam, çağdaş bir rehberin, gelen turistleri kendi ülkesi ve toplumu için birer gönüllü turizm elçisine dönüştürebilmesi de mümkündür. Bu nedenle bu denli önemli bir misyonu üstlenen rehberlerin eğitimlerinde oldukça titiz davranılması gerekmektedir (Değirmencioğlu, 2001: 190).

Leclerc ve Martin (2004) de turizm rehberlerinin sahip oldukları yabancı dil bilgisinin yanı sıra ziyaret edilen bölgenin tarihi, kültürel, coğrafi, beşeri ve iklimsel özelliklerini kapsayan bilgi ve birikim açısından da turistlere aktarım yapabilecek durumda olmaları gerektiğini vurgulamışlardır. Bu yüzden sektörün ihtiyaç duyduğu kalifiye personel eğitiminin turizm rehberliği eğitimi konusunda daha ciddi olarak yapılması gerektiğini de vurgulamışlardır (aktaran Güven ve Ceylan, 2014: 187).

Yapılan tanımlardan hareketle, bir turizm rehberinin, bir ülkeyi veya yöreyi tanıtan, grubuna doğru bilgiler aktaran, ülke ve turistler arasında bir köprü kurulmasını sağlayan, onlara öncülük eden, turistlerin destinasyonla ilgili sahip oldukları kötü düşünceleri gideren, tüm turun sorunsuz ve aksaklık yaşanmadan

geçmesini sağlayan ve sonunda da misafirlerin ülkelerine memnun ve güzel fikirlerle dönmelerini sağlayan bireyler olduğunu söylemek mümkündür.

2.4.2. Türkiye’de Turizm Rehberliği Eğitimi

Turizm faaliyetleri içerisinde turizm rehberi turistin gezisi boyunca en yakın olduğu kişilerden biri olduğu için oldukça önemli bir konumda yer almaktadır. Turizm rehberinin bilgi, beceri, kültür, tutum ve davranışları ile ziyaret edilen ülke ve bölge insanını temsil edecek ve ülkenin coğrafyasını, ekonomisini, kültürünü, tarihini ve sosyal özelliklerini doğru tanıtacak, ülkeyi ziyaret edenlerin memnun kalmalarını ve olumlu bir intiba ile geri dönmelerini sağlayacak niteliklere sahip olmaları gerekmektedir. Turizm rehberinin tarih, arkeoloji, sanat tarihi, dinler tarihi, mitoloji, psikoloji, ekonomi gibi birçok alanda kapsamlı bir bilgi birikimine sahip olması gerekmektedir. Bu gereklilik bir rehberin disiplinli bir eğitimle kendini yetiştirmesini de zorunlu kılmaktadır. Turizm rehberliğinde eğitim ülkemizde yaygın ve örgün olmak üzere iki şekilde verilmektedir.

2.4.2.1. Turizm Rehberliğinde Yaygın Eğitim

Birliklerin ve Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB)’nin ortak önerileri ve Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın onayıyla düzenlenen profesyonel turizm rehberliği sertifika programları yaygın eğitim kapsamında yer almaktadır. Günümüzde 26.12.2014 tarihli ve 29217 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 6326 sayılı Turizm Rehberliği Meslek Kanunu’nun 4. ve 5. maddelerine göre; turizm sektörünün ihtiyaçları dikkate alınarak, Birliklerin ve Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB)’nin ortak önerileri ve Bakanlığın onayıyla belirlenen dillerde, gerektiği hâllerde belirlenen bölgelerde, Bakanlığın gözetimi ve denetimi altında Birlikler tarafından ülkesel veya bölgesel turizm rehberliği sertifika programları düzenlenebilmektedir. Sertifika programları, seçme sınavının yapılacağı tarihten en az bir ay önce birliğin resmi internet sitesinde ve gerekli görüldüğü hallerde diğer iletişim kanalları ile duyurulmaktadır. Sertifika programlarına kabulde aranan koşullar söz konusu kanunun 6. maddesinde şu şekilde belirtilmektedir (Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği, 2014):

- a. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- b. Başvuru tarihi itibarıyla on sekiz yaşını doldurmuş olmak,

- c. Üniversitelerin turizm rehberliği bölümü dışındaki diğer bölümlerinden en az lisans düzeyinde mezun olmak,
- d. Yabancı dil yeterliliğine sahip olmak,
- e. Kanunun üçüncü maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde sayılan suçların herhangi birinden mahkum olmamak,
- f. Daha önce meslekten çıkarılmamış olmak.

Bu niteliklere sahip olan adaylar, rehberlik sertifika programı giriş sınavlarına girmeye hak kazanmaktadırlar. Seçme sınavları sırasıyla aşağıdaki aşamalarda yapılmaktadır (Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği, 2014):

- a. Genel kültür sınavında 100 tam puan üzerinden en az 75 puan alan aday başarılı sayılır. Genel kültür sınavında başarılı olamayan adaylar elenir ve yabancı dil sınavları ile mülakat sınavına giremez.
- b. Yabancı dil sınavı; önce sözlü, sonra yazılı olarak yapılır. Sözlü sınavdan yüz (100) üzerinden en az 75 puan alan adaylar başarılı sayılır. Sözlü sınavda başarılı olan adaylar yazılı sınava katılmaya hak kazanırlar. Yazılı sınavda başarılı olabilmek için 100 üzerinden en az 75 puan almak gerekir. Yazılı sınavda başarılı olamayanlar mülakat sınavına katılamaz.
- c. Mülakat: Mülakat sınavında mülakat komisyonunca, Bakanlık tarafından hazırlanan mülakat formuna göre adayın rehberlik yapıp yapamayacağı konusundaki yeterliliğine karar verilmektedir. Mülakat sınavı, üyeler tarafından değerlendirme başarılı/başarısız şeklinde yapılır ve kararlar oy çokluğu ile alınır.

Bu sınavlarda yeterli puanları alarak başarılı olan adaylar, sertifika programına kabul edilmektedir. Sertifika programının süresi ülkesel sertifika programlarında en az yedi yüz ders saati, bölgesel sertifika programlarında ise bölge başına en az yüz elli ders saatidir. Dersler haftada en az beş gün ve günde kırk beşer dakikalık en az dört ders saati olarak yürütülür. Konferanslar ise en az iki saat olmak üzere düzenlenir. Katılımcıların, sertifika programı kapsamında belirlenen tarihi ve turistik alanları tanımak ve bilgi sahibi olmak amacıyla yurt içi uygulama gezilerine katılmaları zorunludur. Uygulama gezileri, ülkesel veya bölgesel sertifika programları için ayrı ayrı düzenlenir. Ülkesel yurt içi uygulama gezi süresi en az otuz altı takvim günü, bölgesel yurt içi uygulama gezi süresi ise her bir bölge için en az altı takvim günüdür. Uygulama gezilerinin tamamına katılarak diğer şartları yerine getiren katılımcılar Ülkesel Turizm Rehberi;

uygulama gezilerini bölgesel düzeyde tamamlayıp diğer koşulları da yerine getiren katılımcılar ise başarılı oldukları bölgeler için Bölgesel Turizm Rehberi olmaya hak kazanırlar (Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği, 2014).

Programda ders verecek eğiticiler, en az lisans mezunu olmak kaydıyla alanlarında uzman kişiler arasından; üniversitelerin ilgili bölümlerinde görev yapan akademisyenlerden, turizm rehberliği bölümlerinde görevli akademik kadrodan veya son on yılda en az sekiz yıldır eylemli turizm rehberliği mesleğini icra eden turizm rehberleri arasından görevlendirilir (Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği, 2014).

2.4.2.2. Turizm Rehberliğinde Örgün Eğitim

Profesyonel turizm rehberliğinde örgün eğitim ülkemizde ön lisans ve lisans düzeyinde olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmektedir. Aşağıda ön lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi ve lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi incelenmiştir.

Ön lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi

1989 yılında kurulan Ankara Üniversitesi Başkent Meslek Yüksekokulu bünyesinde, turizm rehberliği programının ilk mezunlarını 1992 yılında vermesi ile turizm rehberliği eğitiminin üniversiteler tarafından verilmesinin önü açılmıştır. Ankara Üniversitesi'nden sonra farklı üniversitelerin meslek yüksekokulları bünyesinde rehberlik bölümleri açılmaya devam etmiştir (turedd.org, 2015). 2015 ÖSYS (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Sistemi) Kontenjan Kılavuzu esas alınarak ulaşılan verilere göre Türkiye'de ön lisans düzeyinde turizm eğitimi veren 14 meslek yüksekokulunda turizm rehberliği bölümü bulunmaktadır ve öğrenci alan bu bölümlerde toplam öğrenci kontenjanı 993 kişidir. Bu meslek yüksekokulları Çizelge 2.1'de yer almaktadır.

Çizelge 2.1. Ön Lisans Eğitimi Veren Turizm Rehberliği Bölümleri

SIRA NO.	ÜNİVERSİTE ADI	BÖLÜM ADI	PUAN TÜRÜ	KONT.
1	Ankara Üniversitesi Beypazarı MYO	Turizm Rehberliği	YGS-3	40
2	Uludağ Üniversitesi İznik MYO	Turizm Rehberliği	YGS-3	40
3	Süleyman Demirel Üniversitesi Yalaç MYO	Turizm Rehberliği	YGS-3	40
4	İstanbul Arel Üniversitesi MYO	Turizm Rehberliği	YGS-3	63
5	İstanbul Aydın Üniversitesi Anadolu BİL MYO	Turizm Rehberliği	YGS-3	60
6	Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO	Turizm Rehberliği	YGS-3	40
7	Kocaeli Üniversitesi Kartepe Turizm MYO	Turizm Rehberliği	YGS-3	45
8	Selçuk Üniversitesi Beyşehir Ali Akkanat MYO	Turizm Rehberliği	YGS-3	50
9	Selçuk Üniversitesi Silifke Taşucu MYO	Turizm Rehberliği	YGS-3	160
10	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Marmaris Turizm MYO	Turizm Rehberliği	YGS-3	85
11	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Ortaca MYO	Turizm Rehberliği	YGS-3	40
12	Kapadokya MYO	Turizm Rehberliği	YGS-3	190
13	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Ürgüp Sebhat ve Erol Toksöz MYO	Turizm Rehberliği	YGS-3	100
14	Yüzüncü Yıl Üniversitesi Van MYO	Turizm Rehberliği	YGS-3	40

Kaynak: 2015 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu

Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi

Turizm rehberliği alanında ilk lisans eğitimi veren yüksekokul 1997 yılında eğitim-öğretime başlayan Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'dur. Bu bölüm, ülkemizi geçmişiyle, kültürüyle ve coğrafyasıyla en iyi şekilde tanıyan, insan ilişkilerinde başarılı, hoşgörülü, nazik, saygılı, liderlik ve temsil yeteneği olan nitelikli turizm rehberleri yetiştirmeyi amaçlamıştır (turedd.org, 2015). 2015 ÖSYS Kontenjan Kılavuzu esas alınarak ulaşılan verilere göre Türkiye'de lisans düzeyinde turizm eğitimi veren ve öğrenci

alan 15 üniversitede turizm rehberliği bölümü bulunmaktadır. Bu bölümlerin ismi bazı üniversitelerde seyahat işletmeciliği ve turizm rehberliği, bazı üniversitelerde ise turizm rehberliği olarak geçmektedir. Bu bölümlerdeki toplam öğrenci kontenjanı 732'dir. Bu üniversiteler Çizelge 2.2'de yer almaktadır.

Çizelge 2.2. Lisans Eğitimi Veren Turizm Rehberliği Bölümleri

SIRA NO.	ÜNİVERSİTE ADI	BÖLÜM ADI	PUAN TÜRÜ	GENEL KONT.
1	Adnan Menderes Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	DİL-1	45
		Turizm Rehberliği İÖ	DİL-1	45
2	Afyon Kocatepe Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	DİL-1	40
		Turizm Rehberliği İÖ	DİL-1	40
3	Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	DİL-1	40
4	Anadolu Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	DİL-1	40
5	Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	DİL-1	65
		Turizm Rehberliği İÖ	DİL-1	65
6	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	TM-1	75
7	Ege Üniversitesi Çeşme Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu	Turizm Rehberliği	DİL-1	60
8	Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	TM-1	60
		Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği (M.T.O.K.)	TM-1	26
9	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	DİL-1	31
10	Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	DİL-1	45
11	Mersin Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	DİL-1	60
12	Necmettin Erbakan Üniversitesi Turizm Fakültesi Konya	Turizm Rehberliği	DİL-1	35
13	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi İbrahim Yılmaz	Turizm Rehberliği	DİL-1	42
		Turizm Rehberliği (M.T.O.K.)	DİL-1	18
14	Pamukkale Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	DİL-1	40
15	Yaşar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Turizm Rehberliği (Tam Burslu)	DİL-1	3
		Turizm Rehberliği (%50 Burslu)	DİL-1	27

Kaynak: 2015 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu

Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'nce fakülte ve yüksekokullar bünyesinde açılan rehberlik bölümlerinden mezun olanlara; Bakanlık tarafından yapılacak yabancı dil sözlü ve yazılı sınavında başarılı olmaları veya ÖSYM (Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi) tarafından yapılacak Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından (YDS) alınan ilgili mevzuat ile belirlenen en az 75 puan düzeyinde veya bu puana denkliği ÖSYM tarafından belirlenen eşdeğer belgenin aslı veya onaylı örneğini, Anadolu Uygulama Gezisi'ne katıldıklarını da belgelendirmeleri koşulu ile Bakanlık tarafından ruhsatname ve çalışma kartı verilmektedir (Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği, 2014).

Turizm rehberlerinin, yerleşim yerinin bulunduğu ilde kurulmuş odalardan birine, yerleşim yeri olan ilde oda kurulmamışsa en yakın ilde kurulmuş odalardan birine üye olmaları zorunludur. Hangi odaların hangi illerdeki turizm rehberlerini üye olarak kaydedebilecekleri Bakanlık tarafından belirlenerek, meslek kuruluşlarına bildirilir ve Bakanlık resmi internet sitesinden duyurulur. Ancak daha sonra oda olmayan ilde oda kurulduğu veya yerleşim yerleri değiştii takdirde turizm rehberleri yerleşim yerlerinin bulunduğu odaya nakil olmak zorundadırlar (Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği, 2014).

2.5. Sanat ve Sanat Tarihi ile İlgili Temel Kavramlar

Bu başlık altında sanat ve sanat tarihi ile ilgili kavramlar ele alınmıştır. Sanatın tanımı ve sanat tarihi disiplini ile ilgili genel bilgiler verilmiştir.

2.5.1. Sanatın Tanımı

İnsanlığın var olduğu günden beri birçok felsefe adamı ve düşünür tarafından farklı olarak algılanıp ifade edilmiş bir olgu olan sanatı kesin olarak tanımlamak zordur (Cömert, 2015: 11). Sanatın doğuşuna ve ortaya çıkışına ilişkin bir tespit yapmanın zor olduğunu düşünen Artut (2009: 13)'a göre bu konuyu insanlığın doğuşuyla birlikte düşünmek gerekmektedir. Fischer (1970/2012: 30) da sanatın neredeyse insan ile yaşıt olduğunu ve bunun bir çalışma olduğunu dile getirmektedir. Hançerlioğlu (2006: 364) ise sanatı insanın içinde yaşadii çevreyi estetiksel biçimde yeniden yaratması ve bunu başarabilme yeteneği olarak tanımlamaktadır. Şişman (2011: 3) sanatın, insanın son bulan yaşamından dünyanın sonsuz yaşamına bıraktii bir gerçeklik olduğunu belirterek bu

düşüncesini Alman düşünür Johann Wolfgang Goethe'nin (1749-1832) "Sanat uzun, hayatımız kısadır" sözleri ile vurgulamaktadır.

Özü itibari ile, insanoğlunun kültüre kattığı duygusal bir özellik olan sanat (Bilgen, 1991: 25), hayatı anlayan zekanın, onu en ilgi çekici, en güzel şekillere sokması demektir (Edman, 1991: 12). Birçoğu sanatın duyulara hitap eden bir tepki ve hazlardan meydana geldiğini düşünürken; birçoğu da içinde yaşadıkları dünyanın kendilerine göre yorumlandığı ve aydınlatıldığı bir dil olduğunu düşünmektedir. Bazıları için sanat, bir hayat görüşü, duyuları baştan çıkaran, hisleri harekete geçiren bir baştan ifade aracıdır (Edman, 1991: 35). İnsanlar için en doğal, en eski ve en vazgeçilmez anlatım türü olan sanat, duygu, düşünce, özlem ve heyecanların belirli bir zamanda yok olup gitmesine olanak vermeden, tüm kuşaklara aktarılmasını sağlayan bir iletişim yoludur (Budak, 1991: 30).

İnsan yaşamında, insanın ihtiyaçlarından en önemlilerinden biri kendini dış dünyaya ve diğer insanlara karşı ifade edebilmesidir; yani anlaşılabilme ihtiyacıdır. İnsanların psikolojik yeterliliğini ve bütünlüğünü sağlayabilmek için duygularının açığa çıkması, anlaşılması gerekir. Bu noktada sanat, insanın bu ihtiyacını estetik yollarla tatmin etmesini sağlayan olgudur (Kınay, 1993: 1; Boydaş, 1997: 167'den aktaran Arslan, 2012: 16). İnsan bilinci dış dünyayı algılarıyla özümseme içindedir. Sabit, değişmez dış dünyayı herkesin iç dünyasına kendi yaşantıları yoluyla, yani öznel yollarla aktarma işine sanat denir. Sanat, nesneli öznel çevirme fonksiyonunda estetiği temel araç olarak kullanır (Şişman, 2011: 1).

Doğal dünyaya adapte olmuş ve bütünlük içinde varlıklarını sürdüren canlı, cansız, hareketli, hareketsiz, algılayabildiğimiz tüm varlıklar sanata konu olmaktadır. Doğal dünyanın doğallığını değiştiren, doğaya karşı gelen, doğanın verdikleriyle yetinmeyip yaratıcı kimliğini kullanabilen tek varlık olan insan ürettiği yapay nesnelere, doğanın güzelliğine yeni güzellikler katma savaşı vermiştir (Ashier, 1991: 9-11).

Bir sanat eserini, bir sanatçıyı ya da bir sanatçılar topluluğunu anlayabilmek için, onların içinde yaşadıkları çağın genel toplumsal ve entelektüel durumuna ilişkin berrak bir algılama yeteneğine sahip olmak gerekir (Hadijinicolaou, 1978/1998: 51). İnsanoğlunun yarattığı yapıtlarda güzellik ülküsünün ifadesi şeklinde nitelendirilen sanat (Sözen ve Tanyeli, 2011: 266),

insanları manevi olarak birbirine yakınlaştıran araçlardan biridir. Bir sanat eserinde anlatılmak istenen duygu ne kadar yüksek olursa, insanlar arasındaki manevi ilişkiler de o derece kolaylaşacaktır (Plehanov, 1913/1987: 41).

Sanatsal değere sahip bir ürünün niteliğini net ve son olarak içeriğinin değeri belirlemektedir. Herhangi bir faydanın ardında koşmayan, hedefi gerekli maddi ihtiyaçların giderilmesi olmayıp aksine hayranlık ve haz uyandırması için yapılan sanat eseri daima bir şey anlatmakta ve daima bir şey ifade etmektedir. Bunu yaparken de kendine has bir tarz kullanmaktadır (Yetkin, 1962: 10; Plehanov, 1913/1987: 39).

Haz duymak amacıyla yapılan sanat eserlerinin estetik değerleri vardır. Ancak, bu durum her zaman bu amaçla üretildikleri anlamına gelmemektedir. Üretildiği zaman içinde bazı işlevsel görevleri de bulunmaktadır. Üretenlerin hangi amaçla esere yaklaştıklarını anlayabilmek için yaşadıkları çağın ve çevrenin koşullarına bakmak gerekmektedir (Altuner, 2015: 28). Sanat eserinin hangi amaçla yapıldığı, nerede kullanılacağı, teması, kullanılacak malzeme ve uygulanacak teknik, toplumun o andaki ekonomik, kültürel ve teknik düzeyinin saptanmasında yardımcı olmaktadır. Bütün bunların bir araya gelmesiyle de sanat meydana gelmektedir (Kuban, 2012: 15).

Nasıl ki din ve felsefe insanı günlük yaşamın dar sınırlarından kurtaran bir güçse, sanat da insanı bu sınırların dışına çıkararak sonsuzluğun enginliğine götüren kuvvetli bir eldir (Karaman, 1991: 68). İnsanların adeta “teneffüs zamanı” olarak ifade edilen sanat (Edman, 1991: 51) insanın düşünsel, toplumsal, ekonomik, psikolojik ve ekolojik etkinliklerinin, dünya ile ilişkisinin yorumlandığı bir alandır (Yurdakul, 1991: 123).

2.5.2. Sanat Tarihinin Tanımı

İnsanlığın varlığından beri, yazının bulunmuş olduğu dönemlerin bir kısmı da dahil geçmişin bir kısmı hala aydınlatılamamıştır. Bir de yazının bulunmadığı, yani günümüze yazılı kaynakların kalmadığı tarih öncesi devirler vardır. Bu yüzden sanatın tarihinin nereden başladığını net olarak belirleyebilmek bugünkü bilim için bile mümkün görünmemektedir. Sanat tarihi, sanat alanında sonu gelmez bir denemeler devrinin hikayesidir (Güvemli, 2012: 9). İnsanlık tarihi boyunca, geçmişten günümüze kadar üretilmiş tüm sanat eserlerini ve sanatçıları

inceleyen, çözümleyen bilimsel bir disiplin olan sanat tarihi (Gülbeyaz, 2009: 35), o sanatçılar tarafından yaratılan eserlerin hayatı ve o hayatların tarihidir (Yetkin, 1962: 18).

Duygularıyla ve manevi değerleriyle bir bütün olan insan, doğası gereği yaşamın her anında sanata yönelmektedir. Sanatsal üretimler hem şahıslar hem de toplumlar için simgesel bir değere dönüşmektedir. Bir toplumun, dünya üzerinde varlığını ispatlayan ve tarihi geçmişini simgeleyen bu kültürel değerlerin tanınmasında ve sürekliliğin sağlanmasında sanat tarihinin önemli bir yeri vardır (Altuner, 2007: 156). Üretilen plastik ve görsel sanat ürünlerini tarihsel bir süreç içerisinde inceleyen bir bilim dalı olan sanat tarihi, kültür tarihinin ayrılmaz bir parçasıdır ve özgün eserleri inceleyerek, onları toplumsal ve kültürel bütünlük içinde dönemlere göre değerlendirmeye çalışmaktadır (Yenişehirlioğlu, 1995: 130-131).

Uçsuz bucaksız bir alan olan sanat tarihinin malzeme dünyası insan emeğinin ürünü olan sanat eserleridir (Mülayim, 1983: 11-12). “Bir yapıt, neden tarihinin o anında üretilmiştir, üretildiği zamanın dünyasını nasıl yansıtılmaktadır, bu dünya onu nasıl etkilemiştir?” gibi sorulara yanıt arayan bir disiplin olan sanat tarihi, sanatçıların yapıtlarında ne ifade ettiklerini ve izleyicilerin ne algıladığını anlamaya çalışmaktadır (D’alleve, 2012/2015: 11).

Sanat tarihi geçmişe eşsiz bir kapı açar. İnsan kalıcı şeyler yapar ve bunlar yaşanmış hayatlar hakkında fikir edinmemizi sağlar (D’alleve, 2012/2015: 17). Hümanist bir disiplin olarak çok özel ve çok farklı bir yere sahip olan sanat tarihi (Altet, 1989/2015: 9), kişiye kendi kültürünü ve dünya kültürünü öğrenmeye, araştırmaya iten bir alandır. İnsanların toplum içindeki konumlarını bulması bakımından önem arz etmektedir (Gültekin, 2009: 103).

Kendine özgü yöntemleri, tarihi ve inceleme konusu olan, yapıtlarıyla özerk bir disiplin olan sanat tarihi de bilim, edebiyat ya da müzik tarihi gibi, tarihin, kültür tarihinin, uygarlık tarihinin bir koludur. Tarih öncesinin en eski dönemlerinden günümüze insanın yeryüzündeki faaliyetlerinin tüm yönlerini kapsamaktadır (Altet, 1989/2015: 7-8).

Tarihi bir varlık olan sanat eseri topluma zengin bir görsel deneyim sunmakta ve yapıtın önemi ve değeri onu estetiksel tarihin bir parçası haline

getirmektedir. Sanat tarihi disiplini de bu eseri, yaratıcısını, eserin meydana geldiği koşulları, çağı, sanatçısının etkilendiği ve etkilediği kuşakları mukayeseli bir biçimde ele almaktadır (Subaşlar, 2010: 21).

Sanat tarihi, insanlığın varoluşunun bir kanıtıdır. Tarihlerinde sanat eseri üretmeyen, bu duygudan mahrum kalan toplumlar, sürekliliklerini koruma şansına sahip olamamaktadırlar. Bunun aksine, sanata önem vermiş ve geçmişlerinde sanatsal faaliyetlerde bulunmuş milletler kendi egemenliklerini kurdukları gibi başka toplumlara egemen olma gücüne de sahip olmaktadır. Böyle bir etkiye sahip olan sanatsal aktiviteye çağımızın büyük önem vermesi bu sebeptendir. “Sanatsız kalan bir ulusun hayat damarlarından biri kopmuş demektir” sözü, sanatın öneminin ulusça farkına varılması gerektiği gerçeğine dikkat çekmektedir. Sanat bir ulusun yaşama potansiyelidir. Bu nedenle çağımızda topluluklar var olduklarını kanıtlamak amacıyla üretmiş oldukları sanat eserlerini birbirlerine tanıtmaya yarışına girmişlerdir (Turani, 2014: 7). Bunu da sanat tarihi disiplini ile gerçekleştirmektedirler.

Sanatın tarihsel evrimini inceleyen bir akademik disiplin olan sanat tarihi (Sözen ve Tanyeli, 2011: 268) bireye farklı düşünmeyi öğretir. İlginç sorular sormayı, kalıplaşmış cevapları ve geleneksel akli reddetmeyi, yüzeylerin ve açık görüntülerin ötesine bakmayı, farklılıkları görmeyi öğretir. Görsel analiz ve eleştirel okumada yeteneklerin geliştirilmesine yardımcı olup nesnel tezler oluşturulmasına; fikirlerin yazılı ve sözlü olarak etkileyici bir şekilde ifade edilmesine destek olur (D’alleve, 2012/2015: 17).

Bir sanat eserini inceleyen ve onu açıklayan sanat tarihi biliminin kendine özgü yöntemleri vardır. Sanat tarihi, sanatın geçmişin aydınlatılmasından ibaret olmadığı; insanlık tarihini anlatmada kilit unsur olduğu düşüncesinden yola çıkar. Bunu yaparken sanat yapıtlarını yakından incelemekten arşivlerde araştırma yapmaya pek çok yönetime başvurur (D’alleve, 2012/2015: 18).

Sanatı bir toplumsal kurum olarak düşünürsek, sanat tarihi, tarih içindeki eşyadaki biçim değişimlerinin özünü araştırmaktadır. Toplumsal yapı içinde yaşanan değişimlerin sanata yansıdığı biçimini, yeni geleni ve kaybolup gidene görüp anlayarak değerlendirmektedir (Mülayim, 1983: 18). Akıl yürüterek, karşılaştırmalar yaparak, sanatın anlattığı şeyleri yakalamaya, çözümleyip okumaya çalışmaktadır (Mülayim, 1983: 44). Bunun için de sanat tarihi biliminin

bir sanat yapıtını tanıyabilecek yeterli kuramsal ve yöntemsel donanıma sahip olması gerekmektedir. Sanatsal değere sahip bir ürünü, estetik biliminin sunduğu araçlarla değerlendirip, tarihteki gerçek yerine oturabilmesi için nesnel bir bakış açısıyla eserlere eğilmesi gerekir. Böylece nesnel bir mercekten geçmiş, sanatsallığı saptanmış yapıtların, meydana getirildikleri dönem ve toplumla ilişkisi saptanarak sanatsal nitelik kazanmasındaki nedenler açıklanacaktır. Bu nedenler önce yapıtın kendisinde bulunup, sonra toplumun, toplumsal kültürel bağlamında gerçekleştirilmelidir (Cömert, 2010: 11-12). Yani sanat tarihinin yaptığı iş, geçmiş uygarlıkların maddi ürünleri arasında, toplumsal ve tarihi değer yargıları sonucu sanat yapıtı sıfatına erişmiş olanların meydana gelme koşullarını anlatmak ve onları objektif bir şekilde tanımlamaktır (Kuban, 2012: 13). Sanat tarihinin kendine has işleyiş şekli ve yasaları vardır. Sanatın gelişmesini konu almaktadır ve belki de yüzyıllar boyu çözülemeyecek kadar karmaşık bir olaylar bütünüyle karşı karşıya olan bir bilim dalıdır (Mülayim, 1983: 42-43).

Sanat tarihine konu olan eserleri üreten varlık olan insan her çağda değişim göstermektedir. Bu bilim dalı da gelişme ve değişmelere ait bilgileri toplar; insanların sanat eseri üretmelerine neyin neden olduğunu, bu nedenin sanat biçimlerini nasıl değiştirdiğini anlamak için çaba sarf eder. Malzemeler ve onlarla ilgili bilgileri araştırması, bulduklarını tasnif etmesi, bunu yaparken bir yöntem kullanmanın gerekliliği, sanat tarihini bir disiplin olarak kabul etmemizi gerekli kılmaktadır (Mülayim, 1983: 43-44).

Winckelmann (1764/2012: 7)'a göre sanat tarihi sanatın doğuşunu, gelişmesini, değişmesini ve çöküşünü, toplumların değişik biçimleriyle, dönemlerle ve sanatçılarla birlikte ele alarak anlatıp öğretmelidir. Beşeri bilimlerin diğer alanlarıyla kıyaslandığında nispeten genç bir bilim dalı olan (Minor, 2001/2013: 7) sanat tarihine konu olan herhangi bir nesnenin incelenmesi beraberinde birçok alanın da bu incelemeye dahil olmasını gerekli kılmaktadır (Göğebakan, 2011: 88). Sanat tarihi diğer bilim dallarından bağımsız olarak düşünülemez ve diğer kültür bilimleriyle ilişki halindedir. Arkeoloji ve antropoloji bilimleriyle primitif sanatları ve kültürleri incelerken; tarih, edebiyat, felsefe ve estetik gibi bilimlerle düşünceye dayanan üretimlerin sanata etkisini araştırırken bu bilim dallarıyla ilişkili olması gerekmektedir. Ancak sanat tarihinin temelinde tarih bilimi ile sanat olgusu yer almaktadır (Altuner, 2015: 26).

Bir sanat eseri yaratma süreci, dönemin ya da ülkenin sosyo-kültürel değerlerinden ayrı düşünülemez. Bu yüzden sanat tarihinin yapması gereken şey sanat eserini, bu durumları göz önünde bulundurarak değerlendirmektir. Bunu yaparken de dönemin fikir ortamını göz önünde bulundurmalıdır. Sanat tarihi biliminin doğru bir değerlendirme yapabilmesi için teoloji ve mitoloji ile ilgili yazılmış eski eserleri ve sanatçının bireysel katkısını, ondan önce gelen ve çağdaşı olan sanatçıların etkilerini tespit etmesi gerekmektedir (Altuner, 2015: 28).

Sanat tarihi, geçmiş uygarlıkların maddi ürünlerinde birtakım güzellikler arayıp bulmaktan çok, onlar arasında, toplumsal ve tarihi değer yargıları sonucu sanat eseri olma özelliği kazanmış eserlerin meydana geliş koşullarını anlatmakta ve nesnel bir bakış açısıyla onları tanımlamaktadır (Kuban, 1973: 10). Sanat tarihinin odak noktasını ve başarı temelini, sanatı geçmişi ve bugünüyle doğru sorgulayabilmesi oluşturur (Cemal, 1996: 37). Önemli olan sanat yapıtının sanat tarihi disiplini ile, içinde bulunduğu oluşum sürecinden soyutlanmadan ele alınarak değerlendirilebilmesidir (İpşiroğlu ve İpşiroğlu, 2010: 193).

Sanat tarihi biliminin ağırlık merkezinde, sanat eserinde ifade edilen içeriğin ne olabileceği hakkında sorulan sorular yer almaktadır (İpşiroğlu, 1947: 27). Sanat tarihi ilk çağlardan başlayarak modern sanatı da içine alan bir dönemi kapsamaktadır. Sanat eseri hakkında bilgi toplamaya çalışmaktadır. Bu işi yaparken de eserin konusu, fiziksel durumu, yapıldığı araç gereç, malzeme ve teknik, görsel elemanlar ve ilkeler gibi bazı sorularla yola çıkmaktadır. Bunun yanı sıra eserin üretildiği ortam, hangi amaca hizmet ettiği, kültürel ve sanatsal içeriğini kapsayan ve içeriğini ortaya çıkarmaya yarayan sorular da yer almaktadır. Sanat eserinin kültürel ve tarihsel yorumlanmasına yönelik olarak da sanat eserinin yaratıcısının amacını, halkın algısını, eserin yarattığı kültürel etkiyi soran sorular sormaktadır. Ele alınan eserin diğer eserlerle nasıl bir ilişki içinde olduğunu anlamak için de eserin üslubu, etkisi ve konusunun ne olduğunu sormaktadır. Böylece sanatla ilgili önemli terimleri, kavramları, sanat tarihi içerisinde yer alan eserleri ve bunların değişik dönemler içindeki gelişimlerini ve görsel dilini ortaya çıkarmış olacaktır (Gökay, 2005: 83'ten aktaran Gögebakan, 2011: 89).

Minor (2001/2013: 175)'a göre sanat tarihçisinin görevi bir doktorun görevine benzemekte ve Minor bu görevi şöyle ifade etmektedir: Anlamın şifresini çözmek, bir sanat yapıtının sessiz yüzeyinin arkasında yatan ilkeleri açığa çıkartmak. Ancak, sanat tarihi deneysel bir bilim değildir. Zaman içinde akıp

giden sanatsal olayları inceleyen sanat tarihi bazı yasalar çıkarmaya çalışsa da bu yasalar onu, fizik ve kimya gibi deneysel bir bilim haline getirmez. Çünkü sanat tarihçisi bir kilise veya camiyi yıkıp yeniden inşa edemeyeceği için nesnelere üzerinde doğrudan aktif eylemde bulunması söz konusu değildir. Ayrıca, her zaman aynı konumda tekrarlanıp, aynı nitelikte sonuç veren durumlar sanat tarihi alanında yoktur (Mülayim, 1994: 70).

2.6. Sanat Tarihi Disiplininin Gelişimi

Bu başlık altında sanat tarihi disiplininin dünyada ve Türkiye'deki gelişimi ile ilgili genel bilgiler verilmiştir.

2.6.1. Dünyada Sanat Tarihinin Gelişimi

Antik dönem yazarlarının kayıtlarına göre Antik Çağ'da ünlü sanatçıların imzalarını taşıyan değerli süs eşyaları ve heykelleri tapınaklarda, hazine yapılarında toplanıp korunmaktaydı. Bu da gelişmenin Antik Yunan'da başladığının bir göstergesidir. Ancak bu dönemde Greklerin önem verdiği şey sanat tarihi değil, sanatın metafizik, kuramsal yapısı veya eleştirisidir. Bu nedenle Antik Çağ felsefecilerinden hiçbiri sanat tarihinin kurucusu olarak nitelenemez (Mülayim, 1994: 78-80).

Roma Dönemi'nde eski sanat eseri toplama işi zirveye ulaşmıştır ve bu eserler halkın görebileceği genel yerlerde sergilenmiştir (Mülayim, 1994: 81-82).

Pagan sanatına karşı olan hıristiyanlığın egemen olduğu bölgelerde pek çok sanat eseri tamamen ya da kısmen yok edilmiştir. Bu dönemde sanat hakkındaki tüm düşüncelere yön veren ve onları yöneten tek faktör dindir. Bu yüzden sanatsal üretim hıristiyanlığın hizmetinde yapılmıştır. Bu sebeple sanat tarihi yerine; hıristiyanlık hikâyeleri, azizler ve kilise büyüklerinin ikonografik dünyası esas alınarak bunların kayıtları tutulmuştur (Mülayim, 1994: 84-85).

14. yy.'da Filippo Villani, Floransalı ustalar hakkında bilgiler veren eserinde Antik Çağ ustalarından başlayarak sanatçıların kişiliklerini ve sanat özelliklerini anlatan bir eser hazırlamıştır (Mülayim, 1994: 86).

15. yy.'da sanat alanında eğitim alan Leon Battista Alberti (1404-1472) mimari, resim ve heykel üzerine önemli bilimsel incelemeler yapmıştır (Minor,

2001/2013: 7). Aynı yy.'da Lorenzo Ghiberti (1378-1455), Antik Çağ'dan kendi zamanına kadar, sanatın gelişimini sistematik olarak inceleyen ilk yazar olarak kabul edilmektedir. Eserinin adı da "Commentarii"dir (Mülayim, 1994: 87).

Özellikle Medici Ailesi de dönemin sanat konusunda önde gelen ve sözü edilmesi gereken ünlü bir ailedir. Saraylarında kurmuş oldukları özel salonlar birer müze görünümündeydi ve burası, Floransa'daki sanat öğrencileri için açık bir akademi gibiydi (Mülayim, 1994: 88).

16. yy.'da Georgio Vasari (1511-1574) "Le Vite" (Hayatlar) adını taşıyan ünlü eserinde 14. yüzyıldan kendi dönemine kadar yaşamış olan ünlü sanatçıların biyografilerini incelemiş (Minor, 2001/2013: 97) ve eserinde kullanmış olduğu terimler sayesinde gerçek anlamda sanat tarihi çalışmalarının başlamasına öncülük etmiştir. 1563'te en seçkin sanat adamlarının toplanarak Floransa Akademisi'ni kurmasından sonra Roma, Bologna ve diğer İtalyan şehirlerinde de benzer okullar açılmıştır. Bu okulların etkisi ile sanatsal ürünler, artık bir zenginlik ve lüks gösterisi olarak toplanmaktan ziyade zevk için toplanmaya başlanmıştır (Mülayim, 1994: 89-90).

17. yy.'da Rönesans aristokrasisi, papa ve kardinallerle orta sınıfın farklı tutumları sanat tarihi görüşlerini şekillendirmiş ve eğitim alanındaki gelişmeler önem kazanmıştır. Bu yüzyılın yazarlarından Filippo Baldinucci'nin kaleme aldığı sanat terminolojisi sözlüğü sanat tarihine önemli bir katkı sağlamıştır (Mülayim, 1994: 91). Bu yüzyıl için bir diğer önemli gelişme ise sanat tarihinin yalnızca sanat akademilerinde bir ders konusu olmaktan çıkıp, kazılar yoluyla eski uygarlıkları tanıma tutkusu ile ortaya çıkan arkeoloji bilimi sayesinde başlı başına bir disiplin olma eğilimi göstermesidir (Mülayim, 1994: 93).

Politika, endüstri ve kültür alanlarında köklü dönüşümlerin yaşandığı bir periyot olan 18. yüzyılda estetik ve felsefe disiplinlerinin de kurulması ile yeni bir boyut kazanan sanat tarihinin bilimsel gelişmesine büyük katkıda bulunan arkeoloji bilimi Pompei ve Herculaneum'da başlatılan kazılar sonucu doğmuştur (Mülayim, 1994: 94). Bu yüzyılda eski sanatı kapsamlı ve tutarlı bir şekilde yazarak modern anlamda ilk kez sanat tarihi ibaresini kullanan (Shiner, 2001/2004: 155) Johan Joachim Winckelmann (1717-1768) "Geschichte der Kunst des Altertum" adlı eserinde Roma, Pompei ve Herculaneum Kazıları'nda çıkan

malzemeleri güzellik ölçülerine göre sınıflandırarak Antik ağ'ı sistematik olarak değerlendirmiştir (Mülayim, 1994: 96).

Fransa'da Altamira Mağarası'nın bulunması (1879), İnan, Filistin ve Anadolu'da kazıların başlaması ile arkeoloji derneklerinin kurulması bu alandaki çalışmalara yoğunluk kazandırmıştır. Bu yüzyılda Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya gibi ülkelerde eser kaçakçılığı başlamıştır. Ancak bu eserler zamanla şehirlerde ve saraylarda yığılmaya başlamıştır. Eserlerin nerede duracağı bir sorun haline gelmiş ve bu durum müzelerin kurulmasında itici bir g olmuştur (Mülayim, 1994: 96-97). Müzelerin kurulması ve gelişmesi ile sanat tarihi yazarlığı da gelişmiştir. Sanat tarihi dersi Almanya'da üniversitelerde okutulmaya başlanmış ve Londra, Paris, Münih ve Roma'da arkeoloji-sanat tarihi enstitüleri açılmıştır (Mülayim, 1994: 101-102).

20. yüzyılda Heinrich Wölfflin Rönesans sanatına ve barok sanatına çizgisel ve resimsel olarak bakılması gerektiğini vurgulamış ve bu üslup değişmeleri sorununu "Sanat Tarihinin Temel Kavramları" (1915) eserinde ele almıştır (Minor, 2001/2013: 153). Sanat tarihi araştırmalarında, imgelerin tanımlanması veya saptanması (Minor, 2001/2013: 232) anlamına gelen ve "ikonografi" adı verilen özel bir disiplinin doğmasını sağlamıştır (Mülayim, 1994: 104).

Sonuç olarak Batı'daki sanat tarihinin gelişimi, insan düşüncesinin katettiği aşamalara paralel olarak bilimsel bir kimlik kazanmıştır. Makineleşme ve insan ilişkilerindeki çıkar çatışmalarının artması ile toplumda bilimsel gelişme adına yeni eğilimler aranmıştır. Araştırmacılara göre, tarihin sosyal dönüşüm noktası olan feodalizmden demokrasiye geçişte sanat tarihi gerçek manada ortaya çıkmıştır. O döneme kadar kişisel otoritelere bağlı olan ve onların bağımsızlık çabalarına hizmet eden bu bilim dalı, artık çağın gereği olan eşitlik ilkesine bağlı bir yön kazanmıştır (Mülayim, 1994: 108-109).

2.6.2. Türkiye'de Sanat Tarihinin Gelişimi

Batı'da Rönesans ile birlikte başlayan sanat tarihi alışmaları Osmanlı Devleti'nde 20. yüzyıl başlarına rastlarken, sanat tarihinin bir bilim dalı olarak ele alınması çok daha geç dönemlere denk gelmektedir (Güler, 2015: 140).

Türkiye’de Cumhuriyet döneminde gelişen kültürel politikalar ve toplumların kültürel geçmişlerini tanıyarak var olma bilinci sanat tarihi disiplinine ağırlık verilmesini sağlamıştır. Bir ulusu var etme çabası içinde, sanat tarihi disiplini aracı bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır. Çağdaşlaşma sürecinde olan bir ulus; milliyetçi düşünceyi geliştirebilmek için tarihini belgeleyen sanatsal ürünlerin varlığını kanıtlamaya ihtiyaç duymuş ve bunun için sanat tarihi ile ilgili çalışmalara başlanmıştır (Batur, Akay, Renda, Tanyeli ve İnankur, 2002: 70).

Osmanlı döneminde sanat tarihi anlayışı, gerileme-batılılaşma sürecinde, günlük hayatta fonksiyonel özellikleri olan binalar ve eşyaların koruma altına alınması, onlar hakkında bilgilerin kaydedilmesi (inşa tarihi, banisi ve sanatçısının bilgileri) ve müzecilik çabaları şeklinde ortaya çıkmıştır. Hem bu bilgilerin belgelenmiş olması hem de yapıldığı dönem hakkında bilgi vermesi sanat tarihinin amacına hizmet etmekte ve bu disipline kaynak olmaktadır. Ayrıca bu dönemde sanat tarihinin konusunu oluşturacak malzemeler saraylarda saklanmış, tekke ve dergâhlarda etnografik eserler dikkatle korunmuştur. Osmanlı padişahlarının Bursa ve Edirne’deki saraylarında ve Topkapı Sarayı’nda birer hazine dairesinin olduğu ve buralarda seçkin ve zengin koleksiyonların ve Mısır’dan dönüşte getirilen “mukaddes emanetler”in bulunduğu bilinmektedir (Mülayim, 1994: 135-137).

16. yy.’da zamanın belli olaylarını belgelemek için kaleme alınan eserlerden olan Mustafa Sait Çelebi’nin Tezkiret-ül-Bünyan’ı ve tarihçi Gelibolulu Ali Efendi’nin sanat konularına yer veren eseri dönemin önemli kaynakları arasındadır (Ayvazoğlu, 1989: 979’dan aktaran Altuner, 2015: 39; Cezar, 1998: 45-46).

Osmanlı Devleti’nin sanat ve sanat tarihi için 16. yy.’daki en önemli teşkilatlarından Ehl-i Hiref Teşkilatı imparatorluğun sanat ve kültür merkezi konumundaydı ve dönemin önemli sanatçı ve zanaatkârlarını bünyesinde toplamıştır. Burada çeşitli alanlardaki sanatçıların ve bunların devlet adına yaptıkları eserlerin kayıtlarının tutulması sanat tarihi açısından önemli belgelerdir (Atıl, 1998: 447-448’den aktaran Altuner, 2015: 39).

III. Murat’a sunulmuş olan tarihçi Hoca Sadedin Efendi’nin “Menakıb-ı Hünerveran” (1586) isimli eserinde Osmanlı hattat, nakkaş, ressam, müzehhib ve mücellidler tanıtılmıştır (Ayvazoğlu, 1989: 980’den aktaran Altuner, 2015: 39).

Sanat konusunu direkt olarak işleyen Cafer Çelebi'nin "Risale-i Mimariye"si, Sultan Ahmet Camii'nin mimarı Sedefkar Mehmet Ağa'nın yaşamı, o dönemin mimarlık ve inşaat terimlerine ilişkin bilgileri barındırması 17. yy.'ın sanat tarihi ile ilgili en önemli eserlerinden biri olmasını sağlamıştır. Bu yüzyılda Evliya Çelebi'nin "Seyahatnamesi"nde mimari yapıların tanıtımının yapılması, dönemin sosyo-kültürel yaşantısı, çeşitli sanat dalları ve zanaatlara ilişkin pek çok konuda bilgi verilmesi sanat tarihi açısından önem teşkil etmektedir (Cezar, 1998: 47-48).

Lale Devri'nde batı etkisi, sanat ve sanat tarihi alanında etkisini göstermiştir. III. Selim Dönemi'nde açılan Mühendishane-i Berri Hümayun (1795) ve II. Mahmut Dönemi'nde kurulan Mekteb-i Harbiye'de (1834) resim derslerinin müfredat programına alınması bu yeniliklerin başında gelmektedir. Bu okullarda; daha çok askeri amaçlarla yeni resim teknikleri öğretilmiştir (Ayvazoğlu, 1989: 980-982; Nurdane, 1997: 115'ten aktaran Altuner, 2015: 40). Bu kurumların açılması ve uygulanan müfredat programı batılılaşma seyri içinde sanat tarihi anlayışının oluşmasında faydalı olmuştur (Cezar, 1973: 749).

Sultan Abdülmecit eski eserleri korumak için Aya İrini Kilisesi'ni kullanmış ve bu iş için Fransız arkeolog Dumont'u görevlendirmiştir. 1869'da bu yapıya "Müze-i Humayun" adı verilmiştir. Müdürlüğüne Galatasaray Lisesi İngilizce öğretmeni Goold getirilmiştir. Daha sonra 1871'de Avusturyalı Terenzio; son olarak da 1910 yılına kadar görev yapacak olan Osman Hamdi Bey getirilmiştir (Mülayim, 1994: 137). İlk bilimsel Türk kazılarını başlatarak müzeciliğin ve arkeolojinin temellerini atan Osman Hamdi Bey, bugünkü Mimar Sinan Üniversitesi'nin temeli sayılan ve 2 Mart 1883'te açılıp öğretime başlayan "Sanayi-i Nefise Mektebi"nin de kurucusudur (Cezar, 1973: 760; Cezar, 1995: 457).

II. Meşrutiyet'in (1908-1918) ilanıyla fikir ve edebiyat alanında önemli gelişmeler baş göstermiştir. Bu dönemde yayın hayatına başlayan "Dergah Mecmuası"nda Osman Hamdi Bey'in damadı Vahid Bey Yunan, Roma ve Türk sanatlarını konu alan "Sınaat" başlıklı yazılar yazmaya başlamıştır. Vahid Bey Sanayi-i Nefise Mektebi'nde 1908-1931 yılları arasında kendi hazırladığı program çerçevesinde 25 yıl bilfiil sanat tarihi derslerine girmiştir (Kazancıgil, 1983: 10'dan aktaran Altuner, 2015: 41).

Türk sanat tarihi ile ilgili araştırma yapan diğer önemli isim Celal Esad Arseven'dir. Celal Esad Arseven'in 1912-1913 yıllarında, aslı 1909'da Fransızca yayınlanmış olan "Constantinople de Byzance a Stanboul" adlı eseri, Türkçe'ye çevrilerek "Türk Sanatı" adıyla tekrar yayınlanmıştır ve sanat tarihi için oldukça önemlidir (Ayvazoğlu, 1989: 990'dan aktaran Altuner, 2015: 42).

Osman Hamdi Bey'in kardeşi Halil Edhem Bey Türk mimarisini anlattığı "Topkapı Sarayı" (1931), "Yedikule" (1931) ve "Camilerimiz" (1932) isimli eserleriyle sanat tarihine önemli hizmetlerde bulunmuştur (Mülayim, 1994: 138).

Evkaf Nazırı Hayri Efendi tarafından 1913-1914 yılları arasında "Evkaf-ı İslamiye Müzesi" açılmıştır. Bu müze günümüzde "Türk İslam Eserleri Müzesi" olarak faaliyet göstermektedir (Mülayim, 1994: 139).

Viyanalı Üniversitesi Sanat Tarihi Enstitüsü'nün müdürlüğünü yapmış olan sanat tarihi araştırmacısı J. Strzygowski Türk sanatının genel sanat tarihi içindeki önemini vurgulayarak 1917'de yayınlanan "Altay-İran ve Kavimler Göçü" adlı çalışmasıyla, Türk sanatının tarihi ile ilgili dikkat çekici bilgiler vermiştir (Mülayim, 1994: 142-143).

19. yüzyılın ilk yarısı ve 20. yüzyılın başlarında Türk-Alman siyasi ilişkileri ve teknik işbirliği katkılarıyla sanat tarihi alanındaki gelişmeler hız kazanmıştır (Mülayim, 1994: 146).

1923 yılında Cumhuriyet'in ilanından sonra ilk on yılda değişen ve gelişen eğitim politikasına bağlı olarak sanat tarihi alanındaki çalışmalar da hız kazanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak Eski Eserler Müdürlüğü oluşturulmuş ve kısa sürede Türkiye'nin çeşitli yörelerinde müzeler kurulmuştur (Altuner, 2015: 42-43).

3 Nisan 1924 yılında Topkapı Sarayı Atatürk'ün emriyle müze haline getirilirken, 1927 yılında ise Ankara Etnografya Müzesi açılmıştır (Buyurgan ve Buyurgan, 2001: 46'dan aktaran Şahin, 2009: 34). 1931'de Mustafa Kemal Paşa İsmet Paşa'ya müzeci ve kazibilimci yetiştirilmesi için Avrupa'ya öğrenci gönderilmesini ve Konya'daki değerli Selçuklu yapıtlarının onarılmasını bildirmiştir. 1937 yılında İstanbul'daki Güzel Sanatlar Akademisi'nde "Elli Yıllık Türk Sanatı" isimli serginin düzenlenmesinin ardından Atatürk, Dolmabahçe

Sarayındaki Veliâht Dairesi'ni bir Resim ve Heykel Müzesi'ne dönüştürmüştür (İnan, 1981: 178; Renda, 2001: 107'den aktaran Altuner, 2015: 43).

1943 yılında İstanbul Üniversitesi'nde ilk defa sanat tarihi ayrı bir ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Ancak sanat tarihinin bilimsel bir disiplin olarak Türkiye'de gelişimi 1946 yılına rastlamaktadır. Viyana Üniversitesi'nden sanat tarihçi Ersnt Diez'in 1944'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne gelerek Oktay Aslanapa ile 1946'da Sanat Tarihi Kürsüsü'nü kurması ile sanat tarihi bir disiplin haline gelmiştir (Aslanapa, 1976: 1; Renda, 2001: 108'den aktaran Altuner, 2015: 44).

1950'li yıllardan sonra İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Kürsüsü Türk bilim adamları ile kapsamlı bir çalışma yapmış ve Türk ve İslam Sanatı, Bizans Sanatı, Avrupa Sanatı ve Estetik dallarında sertifika programları oluşturmuştur (Renda, 2001: 108'den aktaran Altuner, 2015: 45).

Sanat tarihi bölümünün açıldığı diğer bir üniversite ise Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'dir. 1954 yılında Alman Prof. Dr. Katherina Ottodorn önderliğinde Sanat Tarihi Kürsüsü kurulmuştur. Üçüncü sanat tarihi bölümü 1965 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde Ord. Prof. Suut Kemal Yetkin tarafından kurulmuştur (İnan, 1981: 178; Renda, 2001: 109'dan aktaran Altuner, 2015: 46).

1980 yılına kadar Türkiye'de bu üç üniversitede sanat tarihi eğitimi ve araştırmaları sürdürülmüştür. 1980'de Ege Üniversitesi, 1982'de Erzurum ve Konya Üniversitesi ve daha sonra Gazi, Mimar Sinan, Marmara, Anadolu, 100. Yıl, Erciyes, Trakya, Uludağ, 18 Mart ve Bilkent Üniversitelerinde sanat tarihi bölümleri açılmıştır (Renda, 2001: 110'dan aktaran Altuner, 2015: 47).

2.7. Sanat Tarihine Yardımcı Disiplinler

Birbirlerine yardımcı olan ve birbirlerini tamamlayan branşlar olarak nitelendirilen bilim dalları ve aralarındaki işbirliği, disiplinlerarası olarak ifade edilmektedir (Can ve Işıklı, 2013: 171). Sanat tarihinin farklı disiplinlerden faydalanmasının sebebi, ortaya çıkan boşlukların doldurulmasıyla oluşan kopuk görüntüleri tamamlayıp estetik tabloyu tamamlamaktır (Mülayim, 1994: 192). Aşağıda sanat tarihine yardımcı disiplinler, Türkiye'de verilen turizm rehberliği

eğitimi baz alınarak ele alınmıştır. Bu bağlamda arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi ve halk bilim ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

2.7.1. Arkeoloji

Arkeoloji kelime manası ile “eskinin bilimi”dir. Eski medeniyetleri somut kalıntılarını aracılığıyla inceleyen bir bilimdir (Saltuk, 1993: 29). Arkeoloji bilimi geçmişte yaşamış insanlara ait nesnelere ve anıtları kazarak kataloglamakta, olup tanımlamakta ve analiz etmektedir (Gamble, 2001/2014: 1).

Ortak bir geçmişe sahip olan sanat tarihi ve arkeolojinin benimsemiş olduğu temel amaç; insanın elinden çıkan her türlü eseri kendi özgün bakış açılarıyla inceleyerek ona ait kültürel, tarihsel ve sanatsal bir geçmiş oluşturabilmektir. Bununla birlikte, ele aldıkları konuları işleyiş biçimleri ve konulara bakış açılarından arkeoloji ve sanat tarihi disiplinlerinin farklı amaçlar taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Arkeoloji bilimi, insanın ürettiği her çeşit eseri estetiksel ve sanatsal yönlerden değerlendirmeden konu edinmiştir. Sanat tarihi ise eserlerin bu yönlerine vurgu yapmakta ve eserlerin bilhassa sanatsal değerleri ile ilgilenmektedir (Can ve Işıklı, 2013: 173). Bu nedenle, sanat tarihi ve arkeolojinin, karşılıklı ve zengin bir işbirliği içine girmeleri kaçınılmazdır (Mülayim, 1994: 230).

2.7.2. Mitoloji

Mitoloji, geçmişe yaşamış ulusların inandıkları Tanrıların, kahramanların, perilerin, devlerin hayat ve maceralarının anlatıldığı “mit”ler ve hikayelerdir (Can, 1970: 1). On binlerce yıllık toplumsal deneyim, korku ve kabullenişler olarak ifade edilen mitoslar, insanlığın gelişim hikayesini aktarabilecek kültürel zenginlikleri barındıran, hayatımızı şekillendiren, sınırlamalar getiren kültürel değerlerdir (Gezgin, 2011: 7).

Geleneksel toplum insanının anlaşılmasında önemli bir yeri olan mitler, insanlara özgü bütün ritüellerin ve beslenme ya da evlilik olduğu kadar çalışma, eğitim, sanat ya da bilgelik gibi etkinlikleri ortaya koymaktadır (Eliade, 1963/2001: 18). Mitoloji tiyatroya ve epik şiire olduğu kadar plstik sanatlara da ilham kaynağı olmuştur (Eliade, 1968/1990: 77). Carpenter (1996/2007: 7), mitosları tanımak açısından zengin bir kaynak olan antik Yunan sanatının başlı başına bir inceleme konusu olduğunu belirtmektedir. Farklı yapıların mimari

bezemelerinde ve sanatsal eserlerde karşımıza çıkan, görüldüğünden çok daha fazlasını içeren şekillerin ikonografik analizini yapabilmek için zorunlu olarak mitolojiye başvurmak gerekmektedir (Mülayim, 1994: 210).

2.7.3. Dinler Tarihi

Ne kadar ilkel olursa olsun, herhangi bir dini benimsememiş olan bir topluluk yoktur (Malinowski, 1948/2000: 7). Din, ilk insandan başlayıp günümüze kadar gelen, insanlık tarihinin her döneminde rastlanılan, insanlar arası ilişkilere yön veren ve insanların faydalı işler yaparak, barış ve huzur içinde bir arada yaşamasını sağlayan bir kurumdur (Küçük, Tümer ve Küçük, 2010: 21-22). Dinler tarihi; dinleri, toplumların dini inanışlarını ve uygulama biçimlerini ahlaki kuralları ve kültürel özellikleri ile incelemektedir (Küçük vd., 2010: 29-30). Dinler tarihinin hedefi insanlığın kültürel yaratılışı ve değişimidir (Eliade, 1968/1990: 72).

Sanat tarihçilerin bir kısmı, “bütün sanatlar doğuşlarını dine borçludur” görüşünü benimsemektedir. Bu görüş bütün halinde kabul edilmese de dinin, sanat üzerinde ağırlıklı olarak Ortaçağ’da etkili olduğu görülmektedir. Ülkemizde yapılan sanat tarihi çalışmalarında mümkün olduğunca dini kaynaklara da başvurulmaktadır. Dini mimarinin mekan organizasyonu, motif ve figürlerin anlamı bu yolla açıklanmakta, dinler tarihi ve felsefenin de işin içine girmesiyle sanatsal şekiller, konu ve içerikleriyle ilgili anlamlı bilgiler elde edilmektedir (Mülayim, 1994: 211-213).

2.7.4. Halk Bilim

Halk bilim; geçmişten geleceğe sözle veya davranışla yapılan, zamana, yere, insana göre uyarlanabilen geleneklere dayanan kültür ürünleri ile bu ürünleri inceleyen bilim dalının genel adıdır. Halk bilimi ürünleri; gelenek içinde yaşayan, meslek, din, dil, estetik zevk, ırk, yaşam tarzı, tarih, ilke ve kader birliği gibi ortak amaçları olan insan topluluğu tarafından oluşturulur (Durbilmez, 2013: 104-106).

Halk bilimi gerek Türkiye’de gerekse dünyada bazı sosyal bilim alanlarından “edebiyat, müzik, dans, tarih, sanat tarihi, antropoloji, sosyoloji” gibi alanlarla işbirliği içindedir (Ekici, 2013: 42). Halk bilim, bütün halkların yaşayış ve gelenekleri yanında, maddi kültür yapılarını, giyim kuşam, günlük kullanım eşyası ve süs eşyalarını incelediği için bir nevi sanat tarihine konu olan

malzemelerin günümüze ulaşmayı başarmış örneklerini incelemektedir. Özellikle yazı ve belge geleneğinin bulunmadığı veya az olduğu bölge ve dönemlerin sanatının anlaşılmasında etnografik malzemeler sanat tarihine büyük destek sağlamaktadır (Mülayim, 1994: 224).

2.8. Sanat Tarihi Eğitimi ve Önemi

İnsan yaşamında hayati bir öneme sahip olan eğitim, insanın insan olarak yaşayabilmesi ve varlığını idame ettirebilmesi için gereklidir. İnsan varlığının nedeni olan, tarih boyunca üretilmiş manevi duygularımız ve bu maneviyatımızı besleyen kültürümüze ve toplumsal değerlerimize, tarihimize, sanatımıza ve geçmişimize sahip çıkmak genel eğitimin bir parçası olan sanat tarihi eğitimi ile mümkündür (Altuner, 2007: 166).

Sanat tarihinin ve eğitiminin öneminin anlaşılması ile toplumun sanata ve tarihine gereken ilgi ve önemi göstermesi sağlanmaktadır (Toprak, 2008: 3). Bireyde kalıcı bir kültür birikimi oluşturulmakta, estetik bilinç uyandırılmakta, tarihine ve çevresine duyarlı nesillerin yetişmesi ve bu duyarlılıkla tüm kültür varlıklarının bir sonraki nesillere aktarılması sağlanmaktadır (Bilgin, 2010: 55).

İnsanların sanatsal üretimleri tanıyarak, dünyada hangi konumda bulduklarını bulmalarına yardımcı olmalarını sağlayan sanat tarihi bilimi ile öğrenci, biçimler, dönemler ve eserler arasındaki bağlantıyı görüp değerlendirebilecek, böylece öncelikle kendi tarihini, sonra da diğer toplulukların tarihini ve kültür yaşantısını öğrenecektir. Sanat tarihi kültürel birikim isteyen bir alandır. Toplum olarak sanat tarihinin ne olduğunu bilmek ve dolayısıyla kültürümüzün farkına varmak bir zorunluluktur (Altuner, 2015: 10).

Bilim ve sanatın ayrılmaz bütünlüğüyle sağlanan gerçekçi bir eğitim ile her yaşta insanın sanat eserinden zevk alması sağlanmaktadır. Bunun için her bireyin sanat dilini öğrenmesi ve sanat eserleriyle iç içe olması gerekmektedir. Tüm bu hedeflere ulaşabilmek için sanat tarihi derslerinin ilköğretimden yükseköğretime tüm kurumlarda yer edinmesi gereklidir (Altuner, 2015: 15). Bu dersler, tarih öncesinden günümüze kadar gelmiş birçok kültürden hayranlık uyandıran bir görsel sanat yelpazesi içerir ve insanların tarih boyunca başından geçmiş olan çok önemli anları anlamak için etkileyici yeni yollar sunar (D'alleve, 2012/2015: 8).

Sanat tarihi eğitiminin bir diğer faydası da keyif almaktır. Öğrenmenin en zevkli kısmıdır. İnsan yaratıcılığının büyük bir örneğini görmeye, buna tanıklık etmeye yardımcı olmaktadır. Bir taş yüzeyindeki keski işaretinde veya bir yorganın ilmeğinde, adeta bir dedektif gibi, sanatçının eser üzerindeki her bir dokunuşunun izini sürerken, sahip olduğu insani duyguları yüreğinizde hissedersiniz (D'alleve, 2012/2015: 17).

Avrupa sanatı, Bizans sanatı, İslam sanatları, Türk sanatı (İslamiyet'ten önceki ve sonraki Türk devletlerinin günümüze kadar ulaşan sanat ürünlerini kapsar) gibi alanları kapsayan (Cantay, 2004: 10) sanat tarihi eğitimi, geçmiş hakkında bilgi sahibi olarak geleceği inşa etme yolunda emin adımlarla ilerleme olanağı sunmaktadır. Böylece, sanat tarihine önem veren bütün dünya uygarlıkları günümüz dünyasında unutulmaktan kurtulup, geçmişlerini sanat tarihiyle koruyacaklardır (Şahin, 2009: 138). Sanat tarihi eğitimi sayesinde öğrenci, farklı uygarlıklara ve onların kültürlerine seyahat etme olanağı kazanır ve bu pencereden dünyaya açılır. Bu sayede kendi ulusal sanatsal faaliyetlerinin yanı sıra başka ulusların sanatsal üretimlerine de tanıklık etme fırsatı yakalayacaktır. Bu da kültürler arası iletişim ve etkileşimi güçlendirecektir (Çetin, 2001: 63).

Kültür bazlı bir bilim dalı olan sanat tarihinin eğitimi Türkiye'de tam olarak 20. yüzyılda başlamış ve ülkemizin kültür varlıklarının tanınması büyük ölçüde sağlanmıştır (Cantay, 2004: 16-17). Ancak bu eğitimin ülke genelinde yerine oturduğu pek söylenemez (Arel, 2004: 1). Sanat tarihi eğitiminin beklenen noktaya ulaşması için kendisine bugüne kadar dayatılan kalıpları sorgulaması ve gerekiyorsa o kalıpların dışına çıkması gerekmektedir. Bunun yanı sıra bu eğitimin çağdaşlaşması için öteki disiplinlerle işbirliğine girecek esnekliğe kavuşturulması gerekmektedir (Arel, 2004: 5). Disiplinler arası bir bilim dalı olan sanat tarihi, geçmiş kültürlerin, taşınabilir veya taşınamaz maddi kültür varlıklarını araştırırken ve değerlendirirken (www.akademiktarih.com), diğer bilim dallarından bağımsız olarak hareket etmesi söz konusu değildir. Sosyoloji, antropoloji, estetik, siyaset, iktisat, psikoloji, tarih gibi birçok disiplinle ilişki içerisindedir (Erden, 2004: 53). Böyle bir yaklaşımı gerektiren sanat tarihi bilimi bilgisinin aktarılması, öğrenciye farklı bir anlayış ve çok yönlü bilgi edinimi sağlamaktadır (Altuner, 2015: 10).

Müfredatların çoğunda sanat yapıtı insan topluluklarının yaşamını yönlendiren düşünce, akım ve hareketlerle ilişkilendirilmekten ziyade, genel tarih bilgilerinden oluşan bir kronolojik arka düzlemle yetinilir (Arel, 2004: 1).

Kendinden önce yapılmış eserlerden izler taşırken, kendinden sonrakilere de ön ayak olan sanat eseri, geçmişten günümüze gelirken, zaman içerisinde değişime uğrar ve öyle ulaşır. Bu açıklamadan hareketle, sanat tarihi eğitimi adı altında sadece tarihi bir sıralama ya da kronoloji öğretmek amacı güdülmemelidir. Amaç, sanat tarihinin yaşayan bir süreç olduğunu kavratmak ve bu bilinci kazandırmak olmalıdır (Kırıçoğlu Tekin, 2002: 136). 19. yüzyıl başlarından bu güne kadar yoğun bir eğitim ve araştırma disiplini olan sanat tarihinin öğrenilmesindeki amaç, kendi sanatımızı öğrenmek ve öğretmektir (Hauser, 1951/1995: 7).

Türkiye'deki sanat tarihi anlayışında ve eğitiminde salt kataloglama yaklaşımından, sanat yapıtını sadece bir belge olarak kuru kuruya anlatmaktan kesinlikle vazgeçilmesi gerekmektedir. Çünkü sanat tarihi, doğası gereği disiplinlerarası bir alandır. Dolayısıyla sadece resim, heykel ya da mimarlık sanatının tarihini anlatmak yeterli olmayacak, aynı zamanda sanat yapıtının üretildiği dönemin politikası, ekonomisi, edebiyatı, dini inanışları ve felsefesiyle de ilişki kurmak gerekecektir. Bu açıdan sanat tarihçisinin her şeyi çok daha geniş bir bakış açısı içinde değerlendirmesi gereklidir. Kataloglamaya yönelim sürdüğü takdirde sonuç kuru, aşırı ayrıntıcı bir yapıt tanımlamasından öteye gitmeyecektir. Halbuki o yapıtın onun yaratıldığı ortam içinde ele alınması, aynı şekilde, öğrencilerin de diğer disiplinlerle daha yakın ilişkilerinin olması, öğrencinin bir sanat yapıtını hiçbir şeyden soyutlamadan öğrenmesi o bilgiyi özümsemesini sağlayacaktır. Yapıtı yaratıldığı kültürel ortamı içinde anlatınca çok daha iyi anlayacaktır. Öğrenciyi ezbere yönlendiren, ona bilgiyi kalıplar halinde veren bir yaklaşımdan vazgeçilmelidir (Batur vd., 2002: 75-76).

Türkdoğan (1984)'a göre, sanat tarihi eğitiminin amaç ve özüne uygun bir şekilde verilmesi için ezberciliği dayatan yöntemlerin bir kenara bırakılması; yapıtların tarihi değerleri kadar, yapılışındaki sosyal, ekonomik, kültürel ve estetik öz, zihinlerde kalıcı, öğretici, uyarıcı ve yönlendirici bir şekilde özgün sanat eserleri ile somutlaştırılarak aktarılması; hangi çağa ait olursa olsun bir sanat eserinde o dönemin sosyal yapısının ve halkların kültürel yapılarının temel hatlarıyla vurgulanması; sanatçıların yapmış olduğu her eserle başta kendi halkına daha sonra tüm dünyaya bir mesaj ulaştırma amacı taşıdığı sürekli anımsatılarak sanat eserlerinin özünde barındırdığı bu ruh ve estetik çabanın her fırsatta kavratılması; yapıtların hangi kültüre ait olduğu, ne zaman yapıldığı, hangi döneme ait olduğu ve dönemin özelliklerinin aktarılması; gerektiği durumlarda tartışma ve soru sorma yöntemine başvurulması; eserlerin orijinallerini ve onları

bir arada görmenin öğrencide heyecan uyandıracakı düşüncesiyle sanat tarihi bilgisi ışığında müze ve sergilerin sıkça ziyaret edilmesi gerekmektedir (aktaran Gültekin, 2009: 109-110).

Kırışoğlu Tekin (2002: 136-137) ise sanat tarihi eğitiminin şu şekilde olması gerektiğini ifade etmektedir:

- Sanat tarihi eğitiminde yakın çevre ve yakın çağ ilkesi uygulanmalıdır. Çünkü, yakın çevre ilgiyi sürekli canlı tutar; gerçek yapıtların çevrede bulunmasıyla bu kültür varlıklarının tarihsel ve sanatsal değerlerini öğrenci daha somut bir şekilde kavrar; geçmişin nesnel olarak öğretimiyle sanat yapıtı inceleme birleşerek sanat tarihi kuruluktan kurtulmuş olur. Ayrıca bu yöntemle öğrencinin, sanatta sürekliliğin bir gelişme değil bir değişme olduğunu kavraması sağlanacaktır.
- Sanat tarihi eğitiminde öğrencinin, kıyaslama, benzetme ve zıtlıkların ortaya çıkarılmasının sağlanabilmesi için aktif bir role sahip olması gerekmektedir.
- Sanat tarihi eğitimi, sanat yapıtı inceleme ile yeri geldiğinde birlikte yürütülmelidir. Sanat tarihi eğitimi öğrenciye salt bilgi aktarımından ziyade öğrencilerin de duyguları, algıları, yorumları ve çözümlemeleriyle derslerde aktif olarak buldukları bir uygulamalı çalışma alanı olmalıdır.
- Sanat tarihi eğitiminde yalın bir dil kullanılarak öğrencinin anlaması kolaylaştırılmalıdır. Ancak, bu konunun yüzeyselleştirilmesi anlamına gelmemelidir.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Türkiye’de lisans düzeyindeki turizm rehberliği bölümlerinde öğretilen sanat tarihi ve sanat tarihine yardımcı disiplinlerin mesleki turizm eğitimindeki yerini ve bu derslere yönelik uygulanan müfredatın yeterli olup olmadığını belirlemek için üniversitelerde bu derslerin eğitimini veren öğretim elemanları ve ilgili bölüm mezunu eylemli turizm rehberlerinin değerlendirmelerini incelemeyi amaçlayan bu çalışmada, psikolojik ölçümler ve toplumsal olaylarla ilgili nicel araştırma yöntemlerine göre daha derinlemesine bilgi sağladığı için (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016: 244) nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Sayısal verilerle sonuca ulaşmayı hedeflemeyen nitel araştırmanın temel amacı, araştırılan konu ile ilgili okura betimsel ve gerçeğe uygun bir tablo sunmaktır. Bu sebeple elde edilen veriler ayrıntılı ve derinlemesine incelenip, araştırmaya konu olan bireyler ve tecrübeler imkanlar dahilinde doğrudan sunulmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 54).

Nitel araştırmaların en temel özellikleri; doğal ortama duyarlılık, araştırmacının katılımcı rolü, bütüncül yaklaşım, algıların ortaya konması, araştırma deseninde esneklik ve tümevarımcı analizdir (Patton, 1990’dan aktaran Yüksel ve Yüksel, 2004: 149). Doğal ortamda meydana gelen, olgu, olay ve davranışlar üzerine odaklanarak sürdürülen nitel araştırmaların sahada gerçekleştirilmesinin iki ana sebebi vardır. İlki davranışlar, dışarıdan müdahale ve kontrol olmadan ortaya çıktığında en iyi şekilde anlaşılır. İkincisi ise, duruma ilişkin özellikler dikkate alınmadan davranışların, olgu ve olayların anlaşılması mümkün değildir. Bu sebeplerden ötürü, nitel araştırmacılar doğrudan konuyla ilgili ortama giderler ve verilerini elde ederler. Bu şekilde sürecin bir parçası olarak hareket eden nitel araştırmacıların amacı, olayların ne anlama geldiğini ve katılımcıların dışı vurdukları eylemleri kendi bakış açılarına göre anlamaya çalışmaktır. Nitel araştırmacılar toplayacakları ve işleyecekleri veri hakkında belli bir fikirle araştırmaya başlarlar. Amacı derinlemesine araştırma yapmak ve değişen durumları incelemek olan nitel araştırmacılar önceden belirlenmiş kesin planlara bağlı kalmak istemezler. Araştırma planı çalışma sırasında yavaş yavaş ortaya çıkar. Ayrıca nitel araştırmacılar hipotezleri kesin ve açık olarak belirtmezler. Uzun süren çalışmalar sonunda veriler toplanır, sonrasında genellemeler yapmak için tümevarım yolu ile bu veriler sentezlenir (Büyüköztürk vd., 2016: 245-247). Ayrıca nitel veriler bir olay veya durumun tamamının, bu bütünlüğü oluşturan parçaların toplamından daha fazla bir anlam ifade etmektedir.

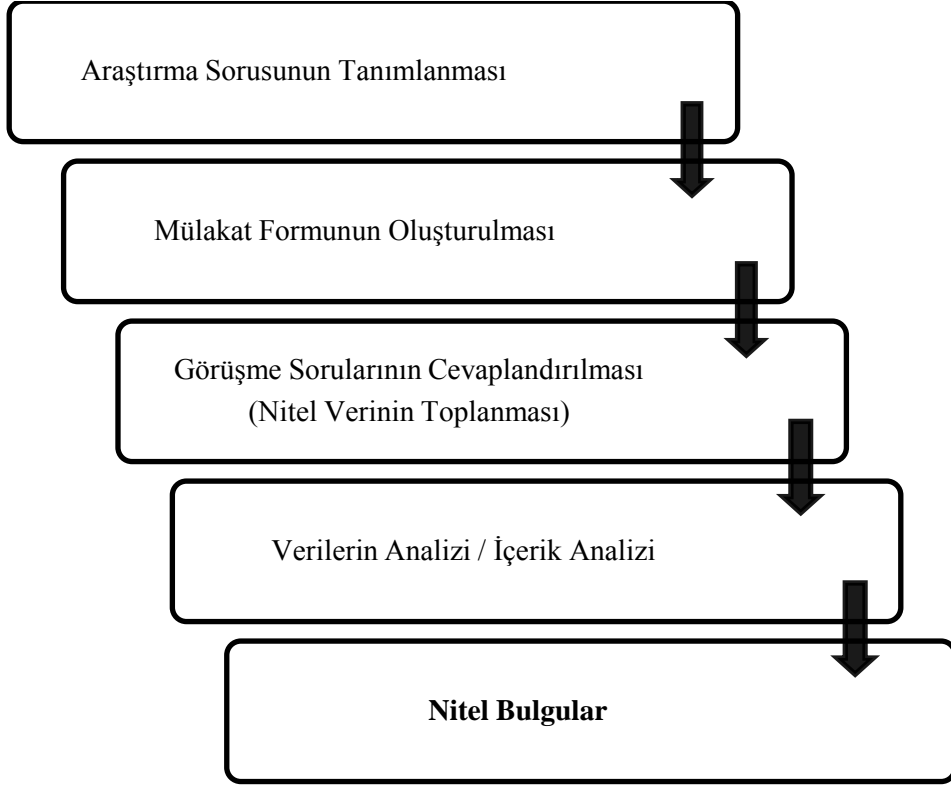
Bu yüzden, veriler bütüncül bir yaklaşımla analiz edilmektedir (Bogdan ve Biklen, 1992'den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2013: 50).

Daha önce de belirtildiği üzere, nitel araştırmaların amacı toplumsal bir problemi farklı bakış açılarıyla anlamaya çalışmaktır (Wong ve Wang, 2008: 251'den aktaran Atay, 2011: 53). Nitel araştırmalarda tümevarımcı bir analiz ilkesi hakim olduğu için, genellikle doğru veya yanlış olduğunu test etmek için önceden belirlenmiş hipotezler yoktur (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 53).

Bu araştırmada, nitel yöntemin kullanılmasının birkaç nedeni bulunmaktadır. Araştırmanın konusu ve amacı bu nedenleri oluşturmaktadır. Turizm rehberliği bölümlerinde sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi derslere yönelik uygulanan yöntemin uygulama aşamasında bir eksiklik barındırıp barındırmadığını ve bu dersler nasıl ve kimler tarafından verirse daha çok verim sağlanacağını tespit etmeye yönelik en önemli verinin elde edilebileceği kişiler, bu eğitimi veren öğretim elemanları ve bu eğitimi almış, bu yeterliliği kıyaslayabilecek ve aktif olarak çalışan rehberlerdir. Bu nedenle nitel yöntemle başvurularak araştırmanın amacına uygun olarak rehberlerin ve öğretim elemanlarının konuya ilişkin ayrıntılı olarak görüşleri elde edilmek istenmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma Türkiye'de lisans düzeyindeki turizm rehberliği bölümlerinde verilen sanat tarihi ve sanat tarihine yardımcı disiplinlere yönelik eğitimin mesleki turizm eğitimindeki yerini ve bu derslere yönelik uygulanan müfredatın yeterli olup olmadığını belirlemek için üniversitelerde bu derslerin eğitimi veren öğretim elemanları ve ilgili bölüm mezunu eylemli turizm rehberlerinin değerlendirmelerinin incelenmesine yönelik nitel bir çalışmadır. Bu bağlamda araştırma sorusunun tanımlanmasının ardından veri toplama tekniği olarak belirlenen görüşme tekniği için öğretim elemanları ve turizm rehberleri için mülakat formları oluşturulmuş ve ardından verilerin toplanması aşamasına geçilerek gerekli görüşmeler yapılmıştır. Daha sonra elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak nitel bulgulara ulaşılmıştır. Şekil 3.1 görüşme analizlerinin yapıldığı çalışmalar ışığında araştırmacı tarafından tasarlanmıştır.

Şekil 3.1. Araştırma Modeli

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evreni Türkiye’de lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi verilen üniversitelerdeki sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi derslerin öğretim elemanları ve bu bölümlerden mezun olup aktif olarak rehberlik mesleğini icra eden turizm rehberlerinden oluşmaktadır. Örnekleme ise, araştırmaya gönüllülük esasıyla katılan 20’si öğretim elemanı 10’u eylemli turizm rehberi dahil edilmiştir. Öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmelerin onu yüz yüze, biri telefon görüşmesiyle, dokuzu da elektronik posta yoluyla gerçekleştirilmiştir. Rehberlerden elde edilen verilerin ise üç tanesi yüz yüze, iki tanesi telefon görüşmesiyle, 5 tanesi de elektronik posta yoluyla toplanmıştır.

Nitel araştırmalarda genelleme kaygısının olmaması, örneklem sayısının belirlenmesinde önemli bir etkidir. Derinliğine bir çalışma mantığını içeren nitel araştırmalarda araştırmacı, az sayıda varlık veya olay üzerinde ama daha

derinliğine çalışmalar yapmaktadır (Yeşil, 2014: 64). Nitel araştırmalarda örneklemin büyüklüğünden ziyade içerdikleri bilgiler, araştırmacının gözlem ve analiz kapasiteleri sonucu ortaya çıkan geçerlik, anlamlılık ve algılamalar daha büyük önem taşımaktadır. Örneklemin büyüklüğü araştırmanın amacına, neyi bilmek istediğinize, neyin kullanışlı ve değerli olduğuna, mevcut zaman ve kaynaklarla nelerin yapılabileceğine bağlıdır (Büyüköztürk vd., 2016: 94).

Görüşmeye, lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi verilen 11 üniversiteden öğretim elemanı katılmıştır. Üniversiteler, bölümler ve ders adları Ek 1’de yer almaktadır. Bu üniversitelerden Pamukkale Üniversitesi ve Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2015-2016 yılı itibari ile turizm rehberliği eğitimi vermeye başlaması ve ilgili derslere yönelik eğitimin henüz başlamamış olması sebebi ile çalışmaya dahil edilmemiştir. Anadolu Üniversitesi ve Nevşehir Üniversitesi öğretim elemanlarından herhangi biri ile görüşme sağlanamadığı için sadece 11 üniversite çalışmaya dahil edilmiştir. Görüşmeye katılan turizm rehberleri ise ilgili derslerin daha çok Yunan ve Roma eserlerini kapsamı sebebiyle Türkiye’de kıyı bölgelerde çalışan rehberlerden oluşmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi görüşmenin öğretim elemanları ile yapılmasının sebebi, ilgili derslerin turizm rehberliği bölümlerinde bu kişiler tarafından verilmesi ve müfredatı, müfredatın uygulanma biçimini ve yeterliliğini kıyaslama yetisine sahip olmalarıdır. Turizm rehberleri ile yapılmasının nedeni de ilgili dersleri öğrenim hayatları boyunca almış olmaları, müfredatı ve içeriğini meslek hayatlarında kullandıkları bilgilerle kıyaslayabilme yetisine sahip olmalarıdır.

Tüm katılımcılara araştırma konusu ve amacı hakkında bilgi verilmiştir. Yüz yüze yapılan görüşmeler için ise üniversiteler ve turizm rehberleri aranmış, katılımcılardan randevular alınmıştır.

Görüşmeler esnasında veri kaybını önlemek adına kabul eden katılımcılardan kamera kayıtları ve etmeyenlerden ise ses kayıtları alınmıştır. Bu kayıtlar daha sonra araştırmacı tarafından yazıya dökülmüş ve verilerin incelenmesi aşamasına geçilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama tekniği olarak nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği; görüşme tekniği türlerinden de yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

3.3.1. Görüşme Tekniği

“Görüşme, önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim sürecidir” (Stewart ve Cash, 1985: 7’den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2013: 147). Görüşme tekniği, bir konu hakkında, ilgili katılımcılardan sorulan sorular dahilinde bilgi almaktır. Bu teknik, diğer araştırma teknikleri arasında, araştırmacıya ve görüşme yapılan kişiye esneklik, derinlik sağlayan bir gözlem tekniğidir. Temelinde karşılıklı ilişki ve iletişim yatmaktadır. Bu sebeple, görüşme esnasında bu ilişki ve iletişim çok iyi kurulmalıdır. İyi kurulan bir iletişim başarılı bir görüşmenin geçmesindeki ön koşullardandır (Aziz, 2013: 85). Görüşmeye katılan kişilerin konu ile ilgili görüşlerinin derinlemesine elde edilmesini sağladığı için bu çalışmada görüşme tekniği kullanılmıştır.

Yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği, görüşmenin ana çizgilerinin belirlendiği; ancak, soruların kesin bir sıralamasının olmadığı, görüşmenin seyrine göre yeni soru üretme olanağına sahip olduğu, bazı soruların atlanmasına olanak verdiği, konuşmanın seyrine göre soruların sırasının değişebileceği, görüşme anında ek soruların da oluşturulabileceği bir görüşme türüdür (Yüksel ve Yüksel, 2004: 157). Daha fazla ek soruya yer verebilme imkanı ile daha fazla ayrıntı ve açıklamaya ulaşabilmek için ve daha özgür bir görüşme ortamı yaratacağı için yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir.

3.3.2. Görüşme Tekniğinin Sınırlılıkları ve Avantajları

Görüşme yönteminin sınırlılıkları aşağıda belirtilmektedir (Bailey, 1982’den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2013: 153):

- Maddi konuda zorluklar yaşanmaktadır.
- Zaman alan bir süreçtir.
- Yanıtların taraflı olması muhtemeldir.
- Kayıtlı veya yazılı bilgiler kullanılamamaktadır.

- Görüşme için zaman ayırmada sorun yaşanmaktadır.
- Görüşme birebir yapıldığı için gizlilik ortadan kalkmaktadır.
- Soruların belli bir standardı yoktur.
- Katılımcılarla iletişim kurma sürecinde güçlükler yaşanmaktadır.

Görüşme tekniğinin avantajları aşağıda belirtilmektedir (Büyüköztürk vd., 2016: 153):

- Araştırma sürecinin herhangi bir aşamasında kullanılabilir.
- Sorular katılımcılar tarafından anında cevaplandırılabilir.
- Anlaşılmayan sorular araştırmacı tarafından izah edilebilir.
- Katılımcı ve araştırmacı arasındaki işbirliğinde en etkili yoldur.
- Katılımcı ile araştırmacı arasında güven sağlanarak karışık ve hassas noktalar ifade edilebilir.

3.4. Verilerin Analizi

Elde ettiği verileri nitel analiz yöntemiyle analiz edecek olan araştırmacı, topladığı verilerden hareketle bu veriler içerisinde saklı duran bilgiyi keşfetme ve ortaya çıkartma çabası içindedir. Araştırmada görüşme tekniği ile elde edilen verilerin çözümlenmesinde, nitel verilerin analizinde yaygın olarak kullanılan içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizi ile ilgili yapılan en eski tanım, bu yöntemin bilimsel olarak kullanılmaya başlamasında katkısı olan Bernard Barelson'a aittir. Barelson içerik analizini “... iletişimin açıklanan içeriğinin yansız, sistematik sayısal tanımlarını yapan bir araştırma tekniği” olarak belirtmektedir (Aziz, 2013: 131). İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenen bir teknik olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2016: 250). Araştırmacı tarafından belirlenmiş olan araştırma sorusu bakımından önem teşkil eden anlam içerikleri üzerinde odaklanan, sosyal gerçekliğin belirgin içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntemdir (Gökçe, 2006'dan aktaran Bal, 2016: 259).

Verileri tanımlama, verilerin içindeki gizli olabilecek gerçekleri meydana çıkarma, böylece toplanan verilerle ilgili açıklayıcı kavramlara ve ilişkilere ulaşma amacı güdülen içerik analizinde, benzer verileri belirli kavramlar ve

temalar çerçevesinde bir araya getirme ve bunları okurun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlama işlemi yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259).

4. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmanın bu bölümünde katılımcılardan toplanan verilerin içerdiği bulgular yer almaktadır. İlk olarak öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerin analizi yapılmış; ikinci olarak da rehberlerle yapılan görüşmeler analize tabi tutulmuş ve temalar halinde incelenmiştir.

4.1. Öğretim Elemanları ile Yapılan Görüşmelerin Analizi

Öğretim elemanları ile yapılan görüşmede öğretim elemanlarına 14 soru yöneltilmiştir. Bu soruların yer aldığı mülakat formu Ek 2’dedir. Aşağıda yapılan görüşmenin analizi yer almaktadır.

4.1.1. Turizmde Sanat Tarihi, Arkeoloji, Mitoloji, Dinler Tarihi Derslerinin Eğitiminin Verilmesinin Nedenleri

Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde katılımcılara ilk olarak “Turizmde sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi derslerinin eğitiminin verilmesinin nedenleri nelerdir?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen nedenler Çizelge 4.1’de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Turizmde Sanat Tarihi, Arkeoloji, Mitoloji, Dinler Tarihi Derslerinin Eğitiminin Verilmesinin Nedenleri

Belirtilen Nedenler	Katılım Sayısı
Mesleki bilgi açısından gereklidir.	12
Zengin bir tarihe ve kültüre sahip olan ülkemizde gezilecek yerler fazla olduğu için gereklidir.	6
Bu dersler, turistlerin gezi güzergahlarındaki ören yerleri ve inanç turizmine hitap eden dini alanların rotalarını içermektedir.	2
Turizm rehberleri anlatacakları ören yerleri ve müzeler hakkında detaylı ve sağlam bilgi sahibi olmalıdır.	2

Çizelge 4.1 incelendiğinde turizm rehberliği bölümlerinde sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi vb. derslerin eğitiminin verilmesinin nedenlerinin başında mesleğin bu bilgilere ihtiyaç duyması gelmektedir. Turistlerin gezi güzergahlarındaki ören yeri, müze ve dini rotaların bilgilerinin bu derslerde verilmesi, ülkemizin coğrafi bakımdan zengin bir tarihi ve kültürel geçmişe sahip olması ve turizm rehberlerinin anlatacakları ören yerleri ve müzeler hakkında

detaylı ve sağlam bilgi sahibi olması gerektiği gibi nedenler bu derslerin eğitiminin turizm rehberliği bölümlerinde verilmesinin nedenleri arasında yer almaktadır. Bununla birlikte katılımcılar aşağıdaki nedenleri de belirtmişlerdir:

- Geçmiş ve günümüzü kıyaslamak için gereklidir.
- Bu dersler turizm coğrafyasının bir parçasıdır.
- Bu dersler öğrencilere kendi toplumlarını diğer toplumlarla kıyaslama olanağı vermektedir.
- Turistlerin merak ettiği bilgileri içermektedir.
- Bu derslerin içeriği bir dünya mirasıdır.
- Anadolu'nun doğru bir biçimde tanıtılabilmesi için gereklidir.
- Her rehber bu derslerin içerdiği entelektüel bilgilere ihtiyaç duymaktadır.
- Bu dersler olmadan turizmin kültürel ve tarihi hazineleri tanıtılamaz.
- Ülkemizi ziyarete gelen turistlerin kültür turizmi için gelmiş olması açısından gereklidir.

4.1.2. Teorik Derslerin Uygulanma Şekli

Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi derslerinin eğitimini alan bir öğrencinin bunu özümseyerek öğrenebilmesi ve meslek hayatında uygulayabilmesi için teorik derslerin nasıl yürütülmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.2’de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Teorik Derslerin Uygulanma Şekli

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Müze, ören yeri, kilise, camii vs. ziyaretlerini kapsamalı, yani uygulamalı olmalıdır.	12
Gerekli görsel malzeme ile desteklenmelidir.	9
Öğrencilerin derse hazır gelerek karşılıklı etkileşim içerisinde/interaktif bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir.	7
Derslerin uzman kişiler tarafından verilmesi gerekmektedir.	3
Kronolojik bilgiye dayalı işlenmelidir.	2
Dersler projelerle desteklenmelidir.	2
Derslerdeki bilgiler pratiğe yönelik verilmelidir.	2
Mesleki İngilizce ile yürütülmelidir.	1

Çizelge 4.2. Teorik Derslerin Uygulanma Şekli (devamı)

Öğrencilerin müze ve ören yeri ziyaretlerine teşvik edilmesi gerekmektedir.	1
Okullara misafirler davet edilerek onlarla röportaj veya söyleşiler yapabilmek olanağı sağlanmalıdır.	1
Konuların genel anlamda kültür tarihi ile birleştirilmesi, güncel yaşam ve kültürler arası etkileşimle de ilişkilendirilmesi gerekmektedir.	1
Meslekte ihtiyaç duyulacak bilgilerin çok detaya girmeden verilmesi gerekmektedir.	1
Doğru bilimsel kaynaklar kullanılarak öğrencilere bilimsel bir bakış açısı kazandırılmalıdır.	1
Teorik derslerin dünyayla entegre bir bakış açısına sahip olması gerekmektedir.	1
Diğer kültürlerle kıyaslama yapılabilecek şekilde karşılaştırmalı olarak işlenmesi gerekmektedir.	1

Çizelge 4.2’de öğretim elemanlarıyla yapılan görüşme sonucu teorik derslerin uygulanma şekli ile ilgili belirtilen düşüncelerden derslerin müze, ören yeri, kilise, camii vs. ziyaretlerini kapsayan uygulamaya dayalı bir yöntemle yürütülmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu derslerin aynı zamanda bol görsel malzemelerle de desteklenmesi, derslerin uzman kişiler tarafından verilmesi gerektiği de vurgulanan düşünceler arasında yer almaktadır. Derslerin kronolojik bilgiye dayalı, projelerle desteklenen ve pratiğe dayalı olarak işlenmesi gerekmektedir. Ayrıca derslerin mesleki İngilizce ile işlenmesi, öğrencilerin müze ve ören yeri ziyaretlerine teşviki, soru cevapla öğrencilerin katılımının sağlanması, okullara bölümle alakalı misafirlerin davet edilmesi ile seminer ve söyleşilerin yapılması, işlenen konuların güncel yaşam ve kültürler arası etkileşimlerle ilişkilendirilmesi, detaya inmeden sadece gerekli bilgilerin verilmesi, bilimsel kaynakların kullanımı ile öğrencilere bilimsel bir bakış açısı kazandırılması, teorik derslerin dünyayla entegre bir bakış açısına sahip olması ve diğer kültürlerle karşılaştırmalı olarak işlenmesi gerekmektedir.

4.1.3. Uygulanan Müfredatın Bilgi ve Beceri Açısından Yeterliliği

Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi gibi derslerin rehberlik mesleği için ihtiyaç duyulan bilgi ve becerileri kapsayıp kapsamadığı ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?”

diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.3'te verilmiştir.

Çizelge 4.3. Uygulanan Müfredatın Bilgi ve Beceri Açısından Yeterliliği

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Meslek için gereken bilgi ve beceriyi kapsamaktadır.	12
Beceri kısmı dersi veren öğretim elemanı ile alakalıdır.	4
Yeterli olmamakla birlikte kapsamaktadır.	2
Bilgi kısmını fazlasıyla kapsamaktadır; beceri kısmı da uygulama ile kazanılmaktadır.	2

Çizelge 4.3'te ilgili derslere yönelik uygulanan müfredatın gerekli bilgi ve beceriyi kapsadığı öğretim elemanları tarafından vurgulanmaktadır. Beceri kısmının, dersi veren öğretim elemanına bağlı olduğu da belirtilmektedir. Müfredatın yeterli olmamasına rağmen bilgi ve becerileri kapsadığı da ifade edilmektedir. Bilgi kısmını kapsadığı; ancak, beceri kısmının uygulama ile kazanılacağı da belirtilmektedir. Mesleğin ihtiyaç duyduğu gerekli bilgi ve beceriyi kazanmak için yapılması gerekenler şu şekilde ifade edilmiştir:

- Müfredatın, uzman arkeolog ve sanat tarihçiler tarafından yeniden gözden geçirilip düzenlenmesi gerekmektedir.
- Beceri kazanmak için doğru bir staj süreci geçirilmesi gerekmektedir.
- Bu dersler temel nitelik ve prensipleri bilimsel altyapı ile sunmalıdır.
- Turizm ile ilgili diğer derslerle desteklendiğinde daha da pekiştirileceği muhakkaktır.
- Teorik bilgi verildikten sonra uzmanlaşma sağlamak adına çeşitlendirmelere gidilmelidir.
- Uygun bilgi aktarımını sağlamak adına belirli bir kronoloji izlenmesi gerekmektedir.
- Bilgi aktarımından çok bilginin nasıl ve nerede kullanılacağı doğrultusunda bir eğitim verilmesi gerekmektedir.
- Rehberliğin yaşayan ihtiyaçlarıyla beraber ilişkilendirip bölüm için yeni bir kitap veya materyal hazırlanması gerekmektedir.

4.1.4. İlgili Derslere Yönelik Uygulanan Müfredatın Yeterliliği

Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Rehberlik eğitiminde uygulanan sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi derslerinin müfredatı rehberlik mesleğini uygulamada yeterli midir? Neden?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.4’te verilmiştir.

Çizelge 4.4. İlgili Derslere Yönelik Uygulanan Müfredatın Yeterliliği

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Yeterlidir.	8
Yeterli olması mümkün değildir.	3
Alan çalışması olmadan yeterli olamaz.	3
Teorik açıdan yeterli olmakla birlikte uygulama açısından yeterli değildir.	3
Yeterli olup olmadığı mesleğin icrası esnasında belli olmaktadır.	3

Çizelge 4.4’te bu derslere yönelik üniversitelerin bünyelerinde uygulanmakta olan müfredatın yeterli olduğu büyük çoğunluk tarafından vurgulanmaktadır. Bir kısım öğretim elemanı ise yeterli olmasının mümkün olmadığını belirtmektedir. Bir kısım alan çalışması olmadan yeterli olmayacağını ifade ederken, bir kısım da bir önceki soruya verilen cevapları destekler nitelikte teorik açıdan yeterli olmasına rağmen, uygulama açısından yetersiz olduğu şeklinde ifade etmektedir. Yeterli olup olmadığının anlaşılması için mesleği icra etmeye başlamak gerektiği de belirtilen düşünceler arasındadır. İlgili derslere yönelik uygulanan müfredatın yeterli olması adına atılması gereken adımlar şu şekilde ifade edilmiştir:

- Biraz daha detaylı bir konu anlatımı yapılabilmesi için ders sürelerinin arttırılması gerekmektedir.
- Rehberlik konusunda bilgili ve deneyimli kişiler tarafından bir program hazırlanması uygun olacaktır.
- Derslerin içerikleri düzgün programlanmalıdır.
- Lisansüstü programlarla desteklenmesi öğrencinin yararına olacaktır.
- Belirli bir müfredatın dışına çıkılmaması bakımından yeterli gözükmemektedir.

- Bilgiler uzman kişiler tarafından aktarıldığı takdirde yeterlidir.
- Sadece gerekli olan terminolojiyi kazandıran bu dersler mesleğin yapıldığı yerlere yönelik ayrıntılı bilgileri barındırmamaktadır.

4.1.5. Müfredata Eklenmesi Gereken Dersler

Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Bu müfredata eklenmesi gereken ders olduğunu düşünüyor musunuz?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.5’te verilmiştir.

Çizelge 4.5. Müfredata Eklenmesi Gereken Dersler

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Roma Tarihi, Bizans Tarihi, Osmanlı Tarihi	2
Uzmanlık alanları ile ilgili dersler	1
Bizans İkonografisi, Bizans Sanatı (Katip Çelebi Üniversitesi)	1
Sanat Tarihi Terminolojisi	1
Şehir Tarihi	1
Selçuklu Sanatı (Ege Üniversitesi)	1
Çağlara Göre Sanat	1
Antikçağ’da Toplumsal ve Sosyal Yapı	1
Bizans Sanatı (Kastamonu Üniversitesi)	1
Estetik	1
Türkiye turu haricinde “Uygulamalı Gezi” dersi	1
Avrupa Sanatı	1
Anadolu Gelenek ve Göreneklere	1
Seramik	1
Heykel	1
Mimari (Antik Yunan Mimarisi, Bizans Mimarisi vs.)	1

Çizelge 4.5’te görüşmeye katılan öğretim elemanları tarafından müfredata eklenmesi için önerilen dersler yer almaktadır. Bir uygarlığın üretmiş olduğu sanat eserlerini anlamak için öncelikle o uygarlığın tarihi geçmişine hakim olmak gerektiğini savunan öğretim elemanları “Roma tarihi, Bizans tarihi, Osmanlı tarihi” gibi tarih derslerinin müfredatta yer alması gerektiğini belirtmiştir. Kastamonu Üniversitesi turizm rehberliği bölümünde “Bizans ikonografisi” ve “Bizans sanatı” dersleri müfredatta bulunmaması sebebiyle müfredata eklenmesi

gerekli olan dersler olarak düşünölmektedir. Öğretim elemanlarının ifadelerine göre eklenmesi gereken derslerden biri de “Sanat tarihi terminolojisi” dersidir. Çünkü öğrenciler ilk olarak sanat tarihi ile ilgili terimlerin ne anlama geldiğini bilmelidir. İlgili terimlerin ne anlama geldiğini bilmeyen öğrenciye sanat tarihini anlatırken, önce terimleri öğretmeye çalışmak kısıtlı bir sürede öğretilmesi gereken dersin müfredatının yetişmesini zorlaştırmakta, öğrenciler de ilk kez duydukları birçok kelimeyi pekiştirmekte zorluklar yaşamaktadır. Bu nedenle öğrenciyi ilk olarak sanat tarihi dersine hazırlaması adına sanat tarihi terminolojisi dersi, sonra ise sanat tarihi dersi verilmesi gerekmektedir. Rehber olan birinin önce yaşadığı şehri tanınması gerektiğini savunan öğretim elemanı “şehir tarihi” adı ile bir dersin okutulmasının faydalı olacağını savunmaktadır. Yine müfredatta yer almaması ve bir turizm rehberinin hakim olması gereken konular arasında yer alan bir konu olması sebebiyle “Selçuklu sanatı” dersi Ege Üniversitesi’nde müfredata girmesi gereken derslerdendir. Bir eserin hangi çağda üretildiğini anlayabilmek ve aktarabilmek adına “çağlara göre sanat” dersi, yine bir eserin toplumun hangi özelliğini yansıttığını, hangi amaçla yapıldığını ve hangi etnografik özellikleri barındırdığını anlayabilmek ve aktarabilmek için “Antikçağ’da toplumsal ve sosyal yapı” ve “Anadolu gelenek ve görenekleri” dersleri müfredatta konumlandırılması gereken derslerdendir. Kastamonu Üniversitesi müfredatında bulunmaması ve turizm rehberinin hakim olması gereken konulardan olan “Bizans sanatı” dersi turizm rehberliği bölümünde müfredata eklenmesi gereken bir derstir. Anadolu’nun asırlar boyunca cömertçe farklı topluluklara ev sahipliği yapmış olması “seramik” sanatının Anadolu topraklarında köklü bir tarihe sahip olmasına, böylece seramiğin dönemlere göre farklı tekniklerinin kullanılmasının dönemler hakkında zengin bilgiler vermesi ve sanatsal inceleme alanına girmesi sebebiyle müfredatta yer alması gereken dersler arasındadır. Sanatın bir alanı olan ve eski uygarlıkların da üretimleri arasında olan ve uygarlıklar hakkında bilgiler sunan “heykel” dersi müfredatta yer almalıdır. Seramik ve heykel kadar toplumların mimari yapılarının da sanatsal faaliyetler hakkında bilgiler içermesi “Antik Yunan mimarisi, Bizans mimarisi” gibi derslerin müfredatta yer almasını gerekli kılmaktadır. Türkiye turunun beceri kazanmak için yeterli olmadığını savunan öğretim elemanları bu uygulama gezisinin dışında bir uygulama dersinin müfredata girmesi gerektiğini ifade etmektedir. Kendi kültürünü başka kültürlerle kıyaslayabilme olanağına sahip olması gereken turizm rehberinin, eğitimini alması gereken dersler arasında “Avrupa sanatı” dersinin de bulunması gerektiği

belirtilmektedir. Estetik bir haz uyandırmak maksadıyla üretilen sanat eserlerini daha iyi anlayabilmek adına “estetik” dersi de verilmesi gerekmektedir.

4.1.6. Derslerin Türü

Araştırmaya dahil edilen üniversitelerin turizm rehberliği bölümlerinin müfredatları incelendiğinde araştırma kapsamına dahil edilen derslerin bir kısmının müfredatta seçmeli olarak yer aldığı tespit edilmiştir. Bu sebeple, öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Sizce sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi dersleri seçmeli mi yoksa zorunlu mu olmalıdır? Neden?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.6’da verilmiştir.

Çizelge 4.6. Derslerin Türü

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Zorunlu olmalıdır.	19
Bunun kararını üniversite vermelidir.	1

Çizelge 4.6’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğretim elemanlarının neredeyse tamamı bu derslerin ve bu derslerin uzantısı olan derslerin de zorunlu olması gerektiğini belirtmektedir. Bunun yanı sıra bu derslerin zorunlu veya seçmeli olarak müfredatta konumlandırılması kararının üniversite tarafından belirlenmesinin uygun olduğu da ifade edilmektedir. Zorunlu olmasını gerektiren hususlar aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

- Turistleri doğru bilgilendirmek için zorunlu olması gerekmektedir.
- Bu dersler alan dersleridir.
- Öğrenci bu derslerle ilgili temel bilgiye sahip olmadan doğruları yansıtamaz.
- Amaç rehber yetiştirmek olduğu için zorunlu olmalıdır.
- Temel bilgi ve beceriler konusunda standardın sağlanması adına zorunlu ortak ders ve içeriklerin belirlenmesi gerekmektedir.
- Anadolu’nun her yerinde rehberlik mesleğini yapabilmek için hepsi zorunlu ders olmalıdır.
- Bir rehberin hem kendi ülkesini hem de diğer ülkelerin kültürlerini bilmesi için zorunlu olmalıdır.

- Öğrenciler meslek gereği neyin öğrenilmesi gerekip gerekmediğini bilmediği için, bu derslerin eğitimi onların inisiyatifine bırakılmamalıdır.
- Türkiye, kültür tarihi dışında aktarılabilecek bir coğrafya değildir.
- Rehber tanıtacağı yapı veya ören yeri hakkında en az bir arkeolog veya sanat tarihçisi kadar bilgiye sahip olmak zorundadır.
- Ziyaret edilen yerler bu derslerin kapsadığı her türlü bilgiye ihtiyaç duymaktadır.
- Multidisipliner bir alan olması bakımından bu derslerin zorunlu olarak verilmesi gerekmektedir.

Öğretim elemanlarına aynı zamanda bu soruya paralel olacak şekilde seçmeli olarak müfredatta yer alabilecek derslerin hangileri olması gerektiği de sorulmuştur. Çizelge 4.7’de bu konu ile ilgili belirtilen bazı düşünceler yer almaktadır.

Çizelge 4.7. Seçmeli Olabilecek Dersler

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Seramik	1
Heykel	1
Mimari (Antik Yunan, Bizans, Selçuklu, Osmanlı vb.)	1
Sanat Tarihi Terminolojisi	1
Anadolu Tarihi ve Sanatı	1
Avrupa Sanatı	1
Geleneksel El Sanatları	1

Çizelge 4.7’de turizm rehberliği bölümlerinde zorunlu alan dersleri yanında seçmeli olarak müfredatta girebilecek ders önerileri yer almaktadır.

4.1.7. Öğrencilerin Derslere Olan Yaklaşımları

Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Öğrencilerin derslerinize olan yaklaşımını nasıl değerlendirirsiniz?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.8’de verilmiştir.

Çizelge 4.8. Öğrencilerin Derslere Olan Yaklaşımları

Belirtilen Olumlu Yaklaşımlar	Katılım Sayısı
Alan derslerine yaklaşımları çok olumludur.	5
Zamanla dersin akışını öğrenip duruma uyum sağlamak ve dersleri daha keyifli bulmaya başlamaktadır.	2
Derse katılım oranı yüksektir.	1
Meraklıdır.	1
Öğrenci okuduğu bölümün bilincinde ise ilgili olmaktadır.	1
Ders saatlerinin azlığından şikayetçidir.	1
Dersleri ilgi çekici bulmaktadır.	1
Derslerin gerekliliğinin farkındadır.	1
Öğrenci bölümü isteyerek, bilinçli bir şekilde seçip gelmişse derslere karşı algı oldukça açıktır.	1
Dersleri önemsemektedir.	1
Belirtilen Olumsuz Yaklaşımlar	Katılım Sayısı
Öğrenci yeterli altyapıya sahip değilse bilgi içerikli derslerde zorlanmaktadır.	3
Öğrenci derslerin öğrenilmesi zor ve sıkıcı olduğunu düşünmektedir.	1
Ortaöğretimdeymiş gibi davranmaktadır.	1
Konulara uzak ve yabancıdır.	1
Yorumdan ziyade ezbere dayalı dersler olması öğrenciler için zorlayıcı bir etkendir.	1
Tek amacı bir üniversiteden mezun olmak olan bir öğrenci için bu dersler anlamsız ve gereksizdir.	1
İlgili değildir.	1

Çizelge 4.8 incelendiğinde öğretim elemanlarının değerlendirmesi sonucu söz konusu derslere olan öğrenci yaklaşımları olumlu ve olumsuz yaklaşımlar olmak üzere iki farklı kategoriye ayrılmıştır. Derslere karşı ilgili, olumlu ve meraklı oldukları, derse katılım oranlarının yüksek olduğu, okuduğu bölümün bilincinde ise ilgili oldukları, dersleri ilgi çekici buldukları, derslerin gerekliliğinin farkında oldukları, bölümü isteyerek bilinçli bir şekilde okuyorsa derslere karşı algının açık olduğu, derslerin öğrenciler tarafından önemsendiği ve ders saatlerinin sürelerinin kısa olmasından şikayetçi olmaları ifade edilen olumlu görüşler arasındadır. Tüm bu olumlu yaklaşımlara karşın derslere karşı ilgili olmayan, öğrenilmesi zor ve sıkıcı dersler olduğunu düşünen, hala ortaöğretimdeymiş gibi davranan, konulara uzak ve yabancı olan, yorumdan ziyade ezbere dayalı olması

nedeniyle derslerin zorlayıcı olduğunu düşünen öğrenciler de vardır. Aynı zamanda tek amacı bir üniversiteden mezun olmak olan öğrenciler için bu derslerin anlamsız ve gereksiz olduğu da belirtilmektedir.

4.1.8. Öğrencinin Bu Derslerde Başarılı Olmasının Kriteri

Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Sizin için öğrencinin derslerinizde başarılı olmasının kriteri nedir veya nelerdir?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.9’da verilmiştir.

Çizelge 4.9. Öğrencinin Bu Derslerde Başarılı Olmasının Kriteri

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Dersi veren öğretim elemanı ile öğrenci arasındaki ilişki önemlidir.	5
Öğretim elemanının dersi nasıl işlediği önemlidir.	4
Derse devamlılık önemlidir.	3
Araştırma ödevlerinin zamanında yapılmış olması gerekmektedir.	3
Yapılan sınavlarda başarılı olması gerekmektedir.	3
Öğrenciler çok okumalı ve çok gezmelidir.	3
Öğrenciler işlenecek konulara önceden göz gezdirip derse hazır gelmelidir.	3
Dersler dikkatli ve ilgili bir şekilde dinlenmelidir.	3
Bir yapı veya sanat eserini tanımlayabilme yetisi olmalıdır.	2
Öğrenci okuma ve araştırma alışkanlıklarına sahip olmalıdır.	2
Öğrencilerin derse olan motivasyonları ve tutumları ile ilgilidir.	2
Öğrenci aldığı dersleri sevmelidir.	2
Öğrenci öğrenmeye istekli olmalıdır.	2

Çizelge 4.9 incelendiğinde görülmektedir ki, bir turizm rehberliği bölümü öğrencisinin bu derslerde başarılı olmasında öğretim elemanı ile öğrenci arasındaki ilişki, öğretim elemanının dersi nasıl işlediği, öğrencinin derslere devam etmesi, araştırma ödevlerinin zamanında yapılmış olması, yapılan sınavlarda başarılı olma, çok okuma ve çok gezme, öğrencinin işlenecek konulara önceden göz gezdirip derse hazır gelmesi, derslerin dikkatli ve ilgili bir şekilde dinlenmesi, öğrencinin bir yapı veya sanat eserini tanımlayabilme yetisine sahip olması, öğrencinin okuma ve araştırma alışkanlıklarına sahip olması, derslere yönelik motivasyon ve tutumu, dersleri sevmesi ve istekli olması etkilidir. Aynı zamanda öğrenci kronolojik sıralamaya ve tarih içerisinde vuku bulan olaylara

hakim olmalı, işlenen konuları tekrar etmeli, mümkünse işlenen konularla ilgili mekanlar fırsat bulunduğu takdirde öğrenci tarafından ziyaret edilerek yerinde görülmeli, öğrenci geleceğe dair net kararlar almış olmalı, bahsi geçen konuları sonradan gördüğünde hatırlamalı, gördüğü eserlerdeki dönem farkını algılayabilmeli, donanımlı olmalı, çevresine, güncel olaylara ve dünyaya karşı duyarlı olmalı, meraklı olmalı, ekstra çaba sarf etmeli, mutlaka okuduğu veya öğrendiği bilgilerin notunu aldığı bir ajandaya sahip olmalı, aldığı derslerin ileride ihtiyaç duyacağı bilgileri kapsadığının bilincinde olmalı, derslere dinç bir şekilde gelmeli, iyi bir gözlemci olmalı, analitik bir perspektife sahip olmalı, önerilen kitapları edinip kütüphanesinde bulundurmalı, ders esnasında not tutmalı ve yapacağı mesleğin ne anlama geldiği konusunda bir fikri olmalıdır. Ders esnasında işlenen konularla ilgili yorumlamalar yapılarak soru cevap şeklinde yürütülen bir ders işleyişi hakim olmalıdır. Öğrenciler sunum yaparak derslere katılımları daha çok sağlanmalıdır. Bu durumda derslere de canlılık ve hareketlilik gelmiş olacaktır. Konularla ilgili uygulama alanının arttırılması ve ilgili konuların uzman kişiler tarafından aktarılması gerekmektedir. Ders anlatımlarının öğrencinin ileride yapacağı mesleğin göz önünde bulundurularak pratiğe yönelik olarak yapılması da başarı kriterleri arasında yer almaktadır.

4.1.9. Ders Esnasındaki Öğrenci Tepkilerine Yönelik Gözlemler

Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Ders anlatımınız esnasındaki öğrenci tepkilerine yönelik kişisel gözlemlerinizi nelerdir?” diye sorulmuştur. Katılımcıların gözlemleri Çizelge 4.10’da verilmiştir.

Çizelge 4.10. Ders Esnasındaki Öğrenci Tepkilerine Yönelik Gözlemler

Gözlemlenen Tepkiler	Katılım Sayısı
İlgili	
Dersler görsel malzeme ile desteklendiğinde fazlasıyla ilgililer.	4
Öğrenciler ilk haftalarda ilgisiz ve karamsarken, ilerleyen zamanlarda dersleri severek daha çok katılımcı ve ilgili olmaktadır.	2
Hevesli ve ilgili olan öğrenciler ön sıralarda oturup bir şeyler öğrenmek isterken ilgisiz ve isteksiz kesim arka sıralara kaçmaktadır.	1
Bazıları ilgisizce telefonla uğraşıp kendi aralarında konuşurken, bazıları oldukça ilgililerdir.	1
Not kaygısının hakim olması ve mesleki bilgi açısından gerekliliğin farkında olmaları dolayısıyla ilgililerdir.	1

Çizelge 4.10. Ders Esnasındaki Öğrenci Tepkilerine Yönelik Gözlemler (devamı)

İlgisiz	
Bazıları ilgisizce telefonla uğraşıp kendi aralarında konuşurken, bazıları oldukça ilgililerdir.	1
İstekli ve İsteksiz	
Hevesli ve ilgili olan öğrenciler ön sıralarda oturup bir şeyler öğrenmek isterken ilgisiz ve isteksiz kesim arka sıralara kaçmaktadır.	1
Tepkisiz	
Yeni başlayanlar konulara yabancı olduklarından dolayı tepkileri daha çok tepkisizlik olarak gözlemlenmektedir.	1
Talepkar	
İlgi duydukları konuların daha detaylı bir şekilde işlenmesini talep etmektedir.	1
Daha fazla alan çalışması yapmak istemektedir.	1
Algıda Seçici Olma	
Öğrenciler bilimsel bilgiye her yerde ulaşabileceklerini düşündüklerinden, ilgilerini en çok magazinell konular (ilgi çekici ve çarpıcı hikayeler) çekmektedir.	2
Çıplak kadın ve erkek heykel ve resimlerinde, mitolojik hikayelerde öğrencilerin ilgisi ve dikkati farklılaşabilmektedir.	1
Meraklı	
Sorular yöneltilmektedir.	3
Olumlu	
Derse katılımları olumludur.	1
Özgür	
Öğrenciler gayet rahatlıkla duygu ve düşüncelerini ifade edip soru sorabilmektedir.	3
Üşengeç	
Not tutmak yerine kayıt yapmayı tercih etmektedir.	1
Sıkılğan	
Çok çabuk sıkılmaktadır.	1
Odaklanamama	
Belli bir süre sonra konsantrasyonlarını kaybetmeye başlamaktadır.	1
Adapte Olma	
Eğitim hayatları boyunca bu tarz bilgileri hiç duymamış olmalarından dolayı alışma süresi zaman almaktadır.	1
Şaşkınlık	
Yıllarca yaptıkları şeyin aslında binlerce yıl öncesinde de var olduğunu öğrendiklerinde şaşırılmaktadır.	1

Çizelge 4.10. Ders Esnasındaki Öğrenci Tepkilerine Yönelik Gözlemler (devamı 2)

Katılımcı	
Öğrenciler ilk haftalarda ilgisiz ve karamsarken, ilerleyen zamanlarda dersleri severek daha çok katılımcı ve ilgili olmaktadır.	2

Çizelge 4.10 incelendiğinde öğrencilerin derslere yönelik tepkileri ilgili- ilgisiz, istekli-isteksiz, tepkisiz, talepkar, algıda seçici olma, meraklı, olumlu, özgür, üşengeç, sıkılgan, odaklanamama, adapte olma, şaşkınlık ve katılımcı olarak gruplandırılmıştır.

Görsel malzeme ile desteklenen derslerde öğrencilerin oldukça ilgili oldukları belirtilmektedir. Not kaygısının hakim olması ve mesleki bilgi açısından önemli dersler olması öğrencilerin dersleri ilgili bir şekilde dinlemesini sağlamaktadır. İlk zamanlarda ilgisiz ve tepkisiz olan öğrenciler, ilerleyen süreçte derslere ısınarak daha katılımcı ve ilgili olabilmekte, hevesli ve ilgili öğrenciler ön sıralarda oturup dersleri ilgi ile dinlerken, ilgisiz ve isteksiz kesim telefonla uğraşp kendi aralarında konuşarak arka sıralarda oturmayı tercih etmektedir. İlgi duyulan konuların daha detaylı işlenmesi ve alan çalışması yapılması öğrenciler tarafından talep edilmektedir. Öğrenciler rahatlıkla sorular yöneltmekte, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilmektedir. Bilimsel bilgiye her yerde ulaşabileceğini düşünen öğrencilerin ilgisini daha çok magazinél konular, mitolojik konular ve çıplak kadın/erkek resim ve heykelleri çekmektedir. Not tutmaktan ziyade kayıt yapmayı tercih eden, çok çabuk sıkılabilen, belirli bir süre sonra konsantrasyonlarını kaybeden ve günümüzde yapılan çoğu şeyin binlerce yıl öncesinde de var olduğunu öğrenerek şaşırın öğrenciler de vardır.

4.1.10. Öğrencilerden Gelen Öneriler

Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Öğrencilerden dersin anlatım yöntemine yönelik ya da dersin işleniş sistemine yönelik öneriler gelmekte mi?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.11’de verilmiştir.

Çizelge 4.11. Öğrencilerden Gelen Öneriler

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Gelmemektedir.	13
Görselliğin ön plana çıktığı bir müfradat talep edilmektedir.	3
Konuların gezilerle desteklenmesini talep etmektedirler.	2
Derslerin çok yoğun işlendiği yönünde eleştiriler gelmektedir.	1
Daha az konuyla derslerin işlenmesi yönünde öneriler gelmektedir.	1
Daha çok materyal kullanmak istemektedirler.	1
Ortaöğretimin getirdiği bir alışkanlıkla her şeyi olduğu gibi kabul etmektedirler.	1
Dizi, film ya da kitaplardan örnekler verildiğinde dersin işleniş sistemini beğenmektedirler.	1
Ders sürelerinin çok kısıtlı olması sebebiyle ek dersler talep edilmektedir.	1
Not ve slaytların kopyasını istemektedirler.	1

Çizelge 4.11’de öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğunun yanıtlarına göre öğrencilerin derslerle ilgili herhangi bir önerilerinin olmadığı görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak belirtilen düşünceler arasında da yer alan ortaöğretimin getirdiği bir alışkanlıkla her şeyi olduğu gibi kabul etmeleri gösterilebilir. Bir kısım öğrenci ise işlenen konuların gezilerle ve bol görselliğin ön plana çıktığı bir müfradatla desteklenmesini, daha çok materyal kullanımını ve ders sürelerinin kısıtlı olması sebebiyle ek dersler yapmayı talep etmektedir. Dizi, film ya da kitaplardan örnekler verilerek işlenen derslerin öğrenciler tarafından daha çok sevildiği de belirtilmektedir. Ayrıca öğrencilerin derslerin çok yoğun işlenmesinden şikayetçi oldukları da görülmektedir. Bu sebeple daha az konuyla derslerin işlenmesi önerilmektedir. Derslerde işlenen konularla ilgili not ve slaytların paylaşılması da talep edilmektedir.

4.1.11. Derslerin Öğrencinin Hayatındaki Farkındalığa Etkisi

Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi derslerinin eğitimi, turizm rehberliği eğitimi alan bir öğrencinin hayatında nasıl bir farkındalık oluşturur?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.12’de verilmiştir.

Çizelge 4.12. Derslerin Öğrencinin Hayatındaki Farkındalığa Etkisi

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Bakış Açısında Oluşan Farkındalık	
Hayata, dünyaya, geçmişe ve eserlere olan bakış açısında farklılıklar olacaktır.	5
Bakış açısı ve vizyonu farklılaşacaktır.	4
Gittiği mekanla ilgili bakış açıları değişecektir.	2
Entelektüel bir bakış açısı kazanacaktır.	2
Bilgi Birikimi Bakımından Farkındalık	
Genel kültür bilgisi seviyesi yükselecektir.	4
Mesleki hayatta ihtiyaç duyulan doğru ve güvenilir bilgi birikimine sahip olacaklardır.	4
Çok zengin bir coğrafyada yaşadığının farkına varacaktır.	2
Uygarlığın nasıl geliştiğini kavrayıp günümüzdeki yansımaları kolayca fark edebilecektir.	1
Bu bilgilere sahip olmadan rehber olanlardan bir adım önde olacaktır.	1
Eserlere Olan Yaklaşımında Oluşan Farkındalık	
Gördüğü yapı veya sanat eseri ile ilgili mantıklı fikirler yürütebilme yetisine sahip olacaktır.	3
Ülkemizde bulunan taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarına göstermiş olduğu ilgi ile aralarında duygusal bir bağ ortaya çıkacaktır.	1
Kültür varlıklarının varlığına ve korunmasına karşı bir duyarlılık oluşacaktır.	1
Meslek Yaşamında Farkındalık	
Bu derslerin eğitimini alarak başarılı ve kaliteli bir rehber olacaktır.	2
Edinmiş olduğu bilgi ve tecrübe ile kendine ve mesleğine olan güveni artacaktır.	2
Düzgün bilgiler ve güzel bir diksiyonla gruba layıkıyla hitap edecektir.	1
Mutlak bilgi yanında yöneltilecek her türlü soruya doğru bir yaklaşımla yaklaşacaktır.	1
Yaşadığı dünyanın ve mesleğinin ne kadar önemli olduğunu kavrayacaktır.	1
Yerel halk ve kültürün tanıtımını yaparak, geçmişe ışık tutarak günümüzü anlatan, ülkesini, çalıştığı yöreyi her yönüyle tanıtan donanımlı bir kişi olacaktır.	1
Kişisel Bakımdan Farkındalık	
Geçmişle günümüz arasında bağ kurabilecektir.	2
Bilinçli bir gezi kültürü kazanacaktır.	1
İnsanlara, doğaya ve çevreye karşı daha demokrat ve hoşgörülü olacaktır.	1
Kişinin uygarlık tarihinin neresinde olduğunu konumlaması açısından bir farkındalık oluşmaktadır.	1
Geleceğe dair tasavvurları oluşmaktadır.	1
Sadece kendi ülkesini değil, aynı zamanda diğer ülke insanlarını, kültürlerini, hayatlarını anlayabilecek ve kendi hayatına da daha iyi yön çizebilecektir.	1
Hümanist bir farkındalığa sahip olacaktır.	1
Daha rafine bir insan olacak ve güzelliklerin farkına varma yeteneği kazanacaktır.	1

Turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin müfredatlarında yer alan sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi gibi derslerin eğitimini almalarının hayatlarında bazı farkındalıklar oluşturduğu Çizelge 4.12’de görülmektedir. Bu farkındalıklar bakış açısında, bilgi birikiminde, eserlere olan yaklaşımda, meslek yaşamında ve kişisel bakımdan oluşan farkındalıklar olarak gruplandırılmıştır.

4.1.12. Turizmin İlerlemesi İle Alınan Eğitim Arasındaki İlişki

Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Turizmin ilerleme kaydedebilmesi (niteliksel açıdan) ile bölüm öğrencisinin almış olduğu sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi eğitimi arasında nasıl bir ilişki kurarsınız?” diye sorulmuştur. Katılımcıların düşünceleri Çizelge 4.13’te verilmiştir.

Çizelge 4.13. Turizmin İlerlemesi İle Alınan Eğitim Arasındaki İlişki

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Bu ilişki doğru orantılıdır.	
Kalifiye birer çalışan olup, talep edilmeleri ve kişisel gelişimlerini almış oldukları eğitimle tamamlamış olmaları sonucunda kalitenin de artmasına vesile olacaktıdır.	3
Turist sayısının artması, dolayısıyla turizm olanaklarının da artış göstermesi ile daha rahat iş bulma olanakları oluşacaktır.	1
Potansiyel turistlerin paket tur programlarını tercih edip, bir rehber eşliğinde turistik yerleri gezmelerini teşvik edecektir.	1
Donanımlı ve işini iyi yapan bir rehber ülkenin tanıtımına vizyon sahibi biri olarak katkı sağlayacaktır.	1
Kültürel bir temsilci olarak bilgi birikimiyle karşısına gelen turisti yakalamayı, kucaklamayı, kendisini ve kültürünü sevdirmeyi başarabilirse turizm ilerleme kaydedecektir.	1
İyi eğitim almış bir turizm rehberi geçmişte yaşamış medeniyetlerin sanat eserleri hakkında insanları bilgilendirerek kültür akışını sağlayacaktır.	1
Bu ilerlemenin kaydedilebilmesi için birçok dine ev sahipliği yapmış Anadolu gibi yerlerin iyi tanıtılması, bunun için de dinler tarihi eğitimiyle fazlasıyla önem verilmesi gerekmektedir.	1
Verilen eğitimin kalitesi çok sayıda turist gelmesini sağlamaz; ama, kaliteli turist gelmesini sağlar.	1
Günümüz turistlerinin soyut-somut kültürel mirasa olan ilgileri nedeniyle onların beklentilerini karşılamak için bu dersler gerekli dersler arasında yer almaktadır.	1

Çizelge 4.13. Turizmin İlerlemesi İle Alınan Eğitim Arasındaki İlişki (devamı)

Öncelikle turizmin ilerleyebilmesi ve sermaye sahiplerine değil ülkeye ve halka kazanç sağlaması için doğanın ve tarihin korunması bilinciyle sürdürülebilir bir turizm algısı oluşturulması gerekmektedir.	1
Bu alanlarda bilgi sahibi olan biri değerlerimize daha çok sahip çıkacak; bu değerlerin korunması, araştırılması ve öneminin yaygınlaşması ile birlikte daha önemli hale gelecek olan bu değerler ve eserler de turistik talebi arttıracaktır.	1
Bu derslerin eğitimini alan bir rehber geçmişten günümüze kadar olayları harmanlayıp bir anlatım yaparak müşterilerin aldıkları hizmetten tatmin olmalarını sağlayacaktır.	1
Turistlere eşlik eden rehberin donanımlı ve kaliteli olması ülkenin marka değeri açısından önem teşkil etmektedir.	1
Nitelikli turizm rehberlerinin varlığı sayesinde daha nitelikli turist gelmesiyle bir ilerleme kaydedilecektir.	1
Sırf kar etme ve işletmeci mantığıyla değil mesleğin güzelliklerini yaşamaya odaklı bir tur ile turistlerin tatmin olması ve daha geniş bir perspektifte turizmin olumlu yönde ilerleme kaydetmesi sağlanacaktır.	1
Bu konu bununla ilişkili değildir.	
İlerleme kaydedilmesi turizm politikası ile alakalıdır.	1
Bu ilişkiyi kurabilmek için öncelikle elimizde olan ürünü iyi tanımlayıp rehberlik eğitiminin ve mesleğinin içeriği de buna göre düzenlenmelidir.	1
Bunu sosyal-genel eğitim ve siyasi konjonktür içerisinde değerlendirmek daha doğru olacaktır.	1

Çizelge 4.13'te öğretim elemanlarının turizmin niteliksel açıdan ilerleme kaydedebilmesi ile turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin ilgili derslere yönelik almış oldukları eğitimin doğru orantılı olduğunu belirttikleri görülmektedir. Doğru orantılı olmasını savunanların yanı sıra behsi geçen ilerlemenin bu eğitimi almış olmakla alakalı olmadığını savunanlar da vardır. İlerleme ise kalifiye birer çalışan olup, talep edilmeleri ve kişisel gelişimlerini, almış oldukları eğitimle tamamlamış olmaları sonucunda ortaya çıkacaktır. Donanımlı, işini iyi yapan bir rehber ülkenin tanıtımına vizyon sahibi biri olarak katkı sağlayacaktır. Bu durum potansiyel turistlerin paket tur programlarını tercih edip, bir rehber eşliğinde turistik yerleri gezmelerini teşvik edecektir. Turist sayısının artması, dolayısıyla turizm olanaklarının da artış göstermesi ile daha rahat iş bulma olanakları oluşacaktır. İyi eğitim almış bir turizm rehberi geçmişte yaşamış medeniyetlerin sanat eserleri

hakkında insanları bilgilendirerek kültür akışını sağlayacaktır. Bu derslerin içerikleri günümüz turistlerinin soyut-somut kültürel mirasa olan ilgileri nedeniyle onların beklentilerini karşılamak için gerekli bilgileri kapsamaktadır. Bu alanlarda bilgi sahibi olan biri değerlerimize daha çok sahip çıkacak; bu değerlerin korunması, araştırılması ve öneminin yaygınlaşması ile birlikte daha önemli hale gelecek olan bu değerler ve eserler de turistik talebi arttıracaktır. Kültürel bir temsilci olarak bilgi birikimiyle karşısına gelen turisti yakalamayı, kucaklamayı, kendisini sevdirmeyi, kültürünü sevdirmeyi başarabilen bir rehber geçmişten günümüze kadar olayları harmanlayıp bir anlatım yaparak müşterilerin aldıkları hizmetten tatmin olmalarını sağlayacaktır. Sırf kar ve işletmeci mantığıyla değil mesleğin güzelliklerini yaşamaya odaklı bir tur ile turistlerin tatmin olması ve daha geniş bir perspektifte turizmin olumlu yönde ilerleme kaydetmesi sağlanacaktır. Turistlere eşlik eden rehberin donanımlı ve kaliteli olması ülkenin marka değeri açısından da önem teşkil etmektedir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi nitelik olarak ilerlemenin bölüm öğrencisinin almış olduğu eğitimle ilgili olduğu belirtildiği gibi, bu konunun turizm politikası ile alakalı olduğu da belirtilmektedir. Bu ilişkiyi kurabilmek için öncelikle elimizde olan ürünü iyi tanımlayıp rehberlik eğitiminin ve mesleğinin içeriğinin de buna göre düzenlenmesi gerektiği, birçok dine ev sahipliği yapmış Anadolu gibi yerlerin iyi tanıtılması, bunun için de dinler tarihi eğitimine fazlasıyla önem verilmesi gerektiği, bu durumun sosyal-genel eğitim ve siyasi konjunktur içerisinde değerlendirilmesinin daha doğru olacağı, turizmin ilerleyebilmesi ve sermaye sahiplerine değil, ülkeye ve halka kazanç sağlaması için doğanın ve tarihin korunması bilinciyle sürdürülebilir bir turizm algısı oluşturulması gerektiği de belirtilen düşünceler arasında yer almaktadır. Ayrıca verilen eğitimin kaliteli olmasının çok sayıda turist gelmesini sağlamayacağı; ancak, kaliteli turist gelmesini sağlayacağı da belirtilmiştir.

4.1.13. Sanat Tarihi, Arkeoloji, Mitoloji, Dinler Tarihi Dersleri İçin Öğretim Elemanı

Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi dersleri uzman kişiler tarafından mı; yoksa, turizm rehberliği bölümü mezunu olan veya rehberlik mesleğini icra eden kişiler tarafından mı verilmelidir?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.14’te verilmiştir.

Çizelge 4.14. Sanat Tarihi, Arkeoloji, Mitoloji, Dinler Tarihi Dersleri İçin Öğretim Elemanı

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Uzman kişilerin vermesi gerekmektedir.	9
Teori kısmı uzman kişiler tarafından, pratik kısmı da uzman rehberler tarafından pekiştirme amaçlı verilmelidir.	2
Rehberler tarafından pratiğe yönelik bir ders işlenmesi gerekir.	2
Rehberlik mesleğini icra eden kişilerin bilgi ve donanımı her zaman aynı olmamaktadır.	1
Bu derslerin bu işin eğitimini almış, sanat tarihçi veya arkeologlar tarafından daha bilimsel temelde ve doğru bilgilerle verilmesiyle, spekülasyona ya da uydurma hikayelere yol açmadan daha doğru yürüyecektir.	1
Rehberlerin misafir edilmesiyle meslekteki ve sektördeki deneyimlerini paylaşmaları sağlanabilir.	1
Uzmanlar, turizm rehberliği öğrencilerini arkeoloji veya sanat tarihi öğrencileri gibi görmeden, detaya kaçmadan net bilgiler vermelidir.	1
Uzman kişilerin disiplinler bakış açısı ile rehberlik mesleğini yapanların ki her zaman uymamaktadır.	1

Çizelge 4.14'te görüşmeye katılan öğretim elemanlarının ilgili derslerin uzman kişiler tarafından mı turizm rehberliği bölümü mezunu veya profesyonel turizm rehberliği tarafından mı verilmesi gerektiği ile ilgili düşünceleri yer almaktadır. Derslerin uzman kişiler tarafından verilmesi gerektiğini düşünenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Rehberlik mesleğini icra eden kişilerin bilgi ve donanımlarının her zaman aynı olmadığı, bu derslerin bu işin eğitimini almış, sanat tarihçi veya arkeologlar tarafından daha bilimsel temelde ve doğru bilgilerle verilmesiyle, spekülasyona ya da uydurma hikayelere yol açmadan daha doğru yürüyeceği ve uzman kişilerin disiplinler bakış açısı ile rehberlik mesleğini yapanları her zaman birbirine uymayacağı belirtilmektedir. Bir de uzmanlar tarafından verilmesi gerektiği; ancak, turizm rehberliği öğrencilerinin arkeoloji veya sanat tarihi öğrencileri gibi görülmeden, detaya kaçmadan net bilgiler verilmesi gerektiği de ifade edilmektedir. Rehberlerin okulda misafir edilmesiyle meslekteki ve sektördeki deneyimlerini paylaşmaları sağlanarak bu şekilde bir fayda sağlayabilecekleri düşünülmektedir. Ayrıca teori kısmının uzman kişiler

tarafından, pratik kısmının da profesyonel turizm rehberleri tarafından pekiştirme amaçlı verilmesi gerektiğini düşünenler olduğu gibi, rehberler tarafından pratiğe yönelik bir ders işlenmesi gerektiğini düşünenler de vardır.

4.2. Turizm Rehberleriyle Yapılan Görüşmelerin Analizi

Turizm rehberleri ile yapılan görüşmede turizm rehberlerine 12 soru yöneltilmiştir. Bu soruların yer aldığı mülakat formu Ek 3'te yer almaktadır. Aşağıda yapılan görüşmenin analizi yer almaktadır.

4.2.1. Teorik Derslere Yönelik Uygulanan Yöntemin Yeterliliği

Turizm rehberleri ile yapılan görüşmelerde katılımcılara ilk olarak "Aldığınız teorik derslerin nasıl yürütülmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Okullarda uygulanan yöntem sizin için yeterli mi?" diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.15'te verilmiştir.

Çizelge 4.15. Teorik Derslere Yönelik Uygulanan Yöntemin Yeterliliği

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Teorik derslerin içeriği yetersizdir.	4
Okulda yürütülen yöntem yeterli ve verimlidir.	4
Dersler görsellerle ve uygulama gezileri ile desteklenmesi gerekmektedir.	4
Uygulanan yöntem yeterli değildir.	3
Müfredatın yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.	3
Verilen bilgiler yüzeysel kalmaktadır.	3
Teorik ve pratik bilgiler eşit derecede verilmelidir.	3
Öğrencilerin derste aktif olmaları sağlanmalıdır.	3
Bölümler güncel gelişmelerden haberdar edilmelidir. Örneğin, kazılarda bulunan yeni bilgilerin paylaşılması...	2
Aktif rehberlik yapmış kişilerin mesleki bilgilerine başvurulması gerekmektedir.	1
Bazı dersler karşılaştırmalı olarak işlenmelidir. Örneğin, Dünya Tarihi ile Türk Tarihi...	1
Derslerde hem uzman hem de rehberlik mesleğini aktif olarak yapan kişilerin tecrübelerinin öğrencilere aktarılması sağlanmalıdır.	1

Çizelge 4.15. Teorik Derslere Yönelik Uygulanan Yöntemin Yeterliliği (devamı)

Öğrenciler rahatlıkla görüş ve düşüncelerini paylaşabilmelidir.	1
Genel kültür konularına ağırlık verilmesi gerekmektedir.	1
Öğrencilere sunum yaptırılmaması gerekmektedir.	1
Konular daha anlaşılır bir şekilde işlenmelidir.	1
Teorik açıdan çok yoğun işlenmektedir.	1
İlgi çekici ve çarpıcı anlatım yöntemleri denenmelidir.	1
Bu dersler rehberlik deneyimi olan öğretim elemanları tarafından verilmelidir.	1
İşlenen konular hikayeleştirilerek aktarılmalıdır.	1

Çizelge 4.15’te bir kısım turizm rehberinin teorik derslerin içeriğini yetersiz bulduğu; bir diğer kısmın da uygulanan yöntemin yeterli ve verimli olduğunu ifade ettiği görülmektedir. Uygulanan yöntemin yetersiz olduğu da belirtilen düşünceler arasındadır. Derslerin görsellerle ve uygulama gezileri ile desteklenmesi, müfredatın yeniden düzenlenmesi, teorik ve pratik bilgilerin eşit derecede verilmesi, öğrencilerin derste aktif olmalarının sağlanması, bölümlerin güncel gelişmelerden haberdar edilmesi, aktif rehberlik yapmış kişilerin mesleki bilgilerine başvurulması, Dünya Tarihi ve Türk Tarihi gibi bazı derslerin karşılaştırmalı olarak işlenmesi, derslerde hem uzman hem de rehberlik mesleğini aktif olarak yapan kişilerin tecrübelerinin öğrencilere aktarılması, öğrenciler rahatlıkla görüş ve düşüncelerini paylaşabilmesi, genel kültür konularına ağırlık verilmesi, öğrencilere sunum yaptırılmaması, konuların daha anlaşılır bir şekilde işlenmesi, teorik açıdan çok yoğun işlenmemesi, ilgi çekici ve çarpıcı anlatım yöntemlerinin denenmesi, derslerin rehberlik deneyimi olan öğretim elemanları tarafından verilmesi ve işlenen konuların hikayeleştirilerek aktarılması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca okullarda verilen bilgilerin çok yüzeysel verildiği de ifade edilmektedir.

4.2.2. Uygulanan Müfredatın Bilgi ve Beceri Açısından Yeterliliği

Turizm rehberleri ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Bu dersler rehberlik mesleği için gerekli bilgi ve becerileri kapsamakta mıdır? Neden?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.16’da verilmiştir.

Çizelge 4.16. Uygulanan Müfredatın Bilgi ve Beceri Açısından Yeterliliği

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Gerekli bilgiyi kapsamaktadır.	8
Gerekli beceriyi kapsamaktadır.	6
Gerekli beceriyi kapsamamaktadır.	4
Beceri kazanmak daha öznel bir durumdur.	3
Gerekli bilgiyi kapsamamaktadır.	2
Takviye ek dersler verilmelidir.	2
Dersler yalnızca altyapıyı oluşturmaktadır.	2
Türkiye turu beceri kazanmak için yeterli değildir.	2
Dersler daha çok yol göstericidir.	1
Pratik bilginin de verildiği bir müfredat düzenlenmelidir.	1
Uygulama yönü yeterli değildir.	1
Beceri kazanmak için staj yapmak yeterli değildir.	1
Beceri kazanabilmek için derslerin rehberlik mesleğini yapan bir uzmandan alınması gerekmektedir.	1

Çizelge 4.16’da bir kısım turizm rehberinin ilgili derslerin rehberlik mesleği için gerekli bilgi ve beceriyi kapsadığını; bir kısım rehberinse gerekli bilgi ve beceriyi kapsamadığını ifade ettiği görülmektedir. Mesleğe yönelik beceri elde etmenin kişisel bir durumla ilgili olduğu, derslerin yalnızca altyapıyı oluşturduğu ve yol gösterici oldukları, Türkiye turunun beceri kazanmak için yeterli olmadığı, pratik bilginin de verildiği bir müfredatın düzenlenmesi gerektiği, uygulama yönünün yeterli olmadığı, staj sürecinin beceri kazanmak için yeterli olmadığı, beceri kazanabilmek için derslerin rehberlik mesleğini yapan bir uzman tarafından verilmesi ve takviye ek derslerin verilmesi gerektiği belirtilmektedir.

4.2.3. Eğitimin Yeterliliği

Turizm rehberleri ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Aldığınız eğitimin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Size bunu düşündüren katkılar nelerdir?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.17’de verilmiştir.

Çizelge 4.17. Eğitimin Yeterliliği

Belirtilen Düşünceler	Katılım sayısı
Verilen eğitim yeterlidir.	5
Verilen eğitim yeterli değildir.	5
Öğrenciler bireysel çaba göstermelidir.	5
Bir rehber bilgiye ve öğrenmeye her zaman açık olmalıdır.	3
Okulda sadece altyapı oluşturulmaktadır.	3
Mesleki dil eğitimi konusunda yetersizdir (mesleki terminoloji dili).	3
Eğitim süresinin diğer rehberlik bölümlerine ve bakanlık kurslarına göre uzun olmasından dolayı yeterlidir.	1
Müfredat çok yoğun işlendiği için yeterli değildir.	1
Derslere ayrılan süre çok kısıtlıdır.	1
İçerik ve anlatım tarzı bakımından yeterli değildir.	1
Konular çok yüzeysel işlendiği için yeterli değildir.	1

Çizelge 4.17’de görüşmeye katılan bir kısım rehber aldıkları eğitimin yeterli olduğunu; bir kısım rehberinse yeterli olmadığını ifade ettikleri görülmektedir. Eğitim süresince ve sonrasında öğrencilerin de bireysel çaba göstermeleri, bilgiye ve öğrenmeye her daim açık olmaları gerekmektedir. Okullarda verilen eğitimin sadece altyapı oluşturduğu ve mesleki dil eğitimi konusunda yetersiz olduğu da ifade edilen düşünceler arasında yer almaktadır. Eğitim süresinin diğer rehberlik bölümlerine ve bakanlık kurslarına göre uzun olmasından dolayı verilen eğitimin yeterli olduğu düşünülmektedir. Yetersiz olduğunu ifade eden bazı rehberler de müfredatın çok yoğun işlenmesi, derslere ayrılan sürelerin çok kısıtlı olması, içerik ve anlatım tarzının yetersiz olması ve konuların çok yüzeysel işlenmesi gibi nedenler ileri sürmektedir.

4.2.4. Yetersiz Konular

Turizm rehberleri ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Yetersiz gördüğünüz konular oldu mu? Neden yetersizdi? Nasıl telafi ettiniz?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.18’de verilmiştir.

Çizelge 4.18. Yetersiz Konular

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Yetersiz kısımlar vardır.	9
Eksik kısımlarla ilgili kitaplar okunarak telafi edilmiştir.	6
Apranti turlara çıkılarak telafi edilmiştir.	4
Eksik kısımlarla ilgili belgesel ve video izlenerek telafi edilmiştir.	2
Yetersiz kısımlar olmamıştır.	1
Konular çok yüzeysel işlendiği için yetersizdir.	1
Rehber odalarının düzenlediği konferanslara katılarak telafi edilmiştir.	1
Kazı başkanlarının seminerlerine katılarak telafi edilmiştir.	1
Uzman bir rehberden ders alınmamış olması olumsuz bir etkidir.	1
Müfredatın eksik düzenlenmiş olmasından dolayı yetersiz kısımlar vardır. (Türk gelenek göreneklerine, tarihine çok yer verilmemesi)	1
Mesleki konuda dil eğitimi yetersizdir.	1
Eksik kısımlarla ilgili kurslara gidilerek telafi edilmiştir.	1

Çizelge 4.18’de görüşmeye katılan rehberler konular çok yüzeysel işlendiği için, uzman bir rehberden ders alınmadığı için, müfredat eksik düzenlendiği için ve mesleki konuda dil eğitimi verilmediği için yetersiz kısımlar olduğunu ifade etmektedir. Eksik kısımların konularla ilgili kitaplar okunarak, apranti turlara çıkılarak, rehber odalarının düzenlediği konferanslara katılarak, kazı başkanlarının seminerlerine katılarak ve kurslara gidilerek telafi edildiği belirtilmektedir.

4.2.5. Derslerin Konumlandırılması

Turizm rehberleri ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Turizm rehberliği bölümlerinde sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi dersler mi; yoksa, turizm işletmeciliği, turizm ekonomisi ve turizm pazarlaması gibi dersler mi ağırlıkta olmalıdır?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.19’da verilmiştir.

Çizelge 4.19. Derslerin Konumlandırılması

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Sanat tarihi, dinler tarihi, mitoloji gibi dersler ağırlıkta olmalıdır.	10
Turistlere aktarılan bilgilerin işletme, pazarlama, ekonomi gibi derslerle ilgisi yoktur.	3
Yoğun olmamakla birlikte işletme, pazarlama, ekonomi gibi dersler de verilmelidir.	3
Turizm pazarlaması, turizm ekonomisi veya turizm davranışı dersleri adı ile içeriği birbirine uymayan derslerdir.	2
Turizm davranışı gibi bir ders yerine sadece “davranış bilimi” adıyla bir ders verilmesi daha iyi olacaktır.	1
Amaç şirket kurmak değil, rehber olmaktır.	1

Çizelge 4.19’da görüşmeye katılan rehberler sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi derslerin ağırlıkta olması gerektiğini ifade etmektedirler. Bu düşüncenin yanı sıra yoğun olmamakla birlikte işletme, pazarlama, ekonomi gibi derslerin de verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Turistlere aktarılan bilgilerin işletme, pazarlama, ekonomi gibi derslerle ilgisinin olmadığı ve bu derslerin de adı ile içeriği birbirine uymayan dersler olduğu ifade edilmektedir. Turizm davranışı gibi bir ders yerine sadece “davranış bilimi” adıyla bir ders verilmesinin daha faydalı olduğu da belirtilen düşünceler arasında yer almaktadır.

4.2.6. Derslerin Türü

Turizm rehberleri ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi derslerin veya bu dersleri kapsayan derslerin müfredatta seçmeli olmasını nasıl değerlendirirsiniz?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler 4.20’de verilmiştir.

Çizelge 4.20. Derslerin Türü

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Zorunlu olmalıdır.	9
Bir rehber bu konuların hepsine hakim olmalıdır.	5
Öğrenci ilgi alanına göre ders seçme hakkına da sahip olmalıdır.	2
Öğrencilerin uzmanlaşmak isteyeceği alanlar farklı olabilir.	2
Seçmeli dahi olsa bir öğrenci okuduğu bölümün farkındaysa zaten o dersi seçecektir.	1
Bu dersler mesleki açıdan gerekli bilgileri barındırmaktadır.	1
Ülkemizin turistik değerleri düşünüldüğünde bu derslerin seçmeli olması düşünülmemelidir.	1
Bir altyapı oluşturması bakımından zorunlu olarak verilmelidir.	1

Çizelge 4.20’de görüşmeye katılan rehberlerin ilgili derslerin müfredatta zorunlu olarak yer alması gerektiğini belirttikleri görülmektedir. Rehber olacak birinin bu konuların hepsine hakim olması gerektiği, bu derslerin mesleki açıdan gerekli bilgileri barındırması, ülkemizin turistik değerleri düşünüldüğünde bu derslerin seçmeli olmasının düşünülemeyeceği ve bir altyapı oluşturması bakımından zorunlu olması gerektiği ifade edilmektedir. Öğrenci okuduğu bölümün farkında ise seçmeli dahi olsa o dersi seçeceği de belirtilen düşünceler arasındadır. Ayrıca öğrencinin uzmanlaşmak isteyeceği alanın farklı olabileceği göz önünde bulundurularak ilgi alanına göre ders seçme hakkına sahip olması gerektiği de belirtilmektedir.

4.2.7. Seçmeli Uzmanlık Dersleri

Turizm rehberleri ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Uzmanlık alanına göre derslerin seçmeli olarak açılması konusunda neler söylersiniz?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler 4.21’de verilmiştir.

Çizelge 4.21. Seçmeli Uzmanlık Dersleri

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Seçmeli uzmanlık alanı dersleri açılmalıdır.	8
Özel ilgi alanlarına göre seçmeli derslerin konumlandırılması iyi olacaktır.	5
Ülkemizde böyle bir durum söz konusu dahi olamamaktadır.	2
Uzmanlık dersleriyle ilgili sertifika verilmelidir.	1
Uzmanlıkla ilgili alınan dersler diplomada ayrıca belirtilmelidir.	1
Uzmanlaşmak isteyen öğrencilere kolaylıklar sağlayacaktır.	1
Seçtiği derse daha severek, isteyerek ve ilgili bir şekilde gelecektir.	1
Böyle bir imkan okullarda kurs veya seminerlerle sağlanmalıdır.	1
Her rehber bir diğerinden farkı olmak istemesi çok doğaldır.	1
Ülkemizde sadece bölgesel rehberlik ya da alan kılavuzluğu söz konusudur.	1
Rehber olan kişi uzman olmak istiyorsa bunu kendi imkanlarıyla yapmalıdır.	1

Çizelge 4.21’de görüşmeye katılan rehberlerin özel ilgi alanlarına göre seçmeli uzmanlık derslerinin açılmasını destekledikleri; bir kısım rehberinse ülkemizde böyle bir durumun söz konusu dahi olamayacağını belirttikleri görülmektedir. Uzmanlık alanları ile ilgili derslerin açılmasının uzmanlaşmak isteyen öğrencilere kolaylıklar sağlayacağı, hatta bu derslerle ilgili sertifika verilmesi ve diplomada ayrıca belirtilmesi gerektiği de ifade edilmektedir. Uzmanlık dersleri açıldığı zaman öğrencinin derse daha severek, isteyerek ve ilgili bir şekilde geleceği düşünülmektedir. Böyle bir imkanın okullarda kurs veya seminerlerle sağlanması ve her rehberin bir diğerinden farkı olmak istemesinin doğal bir şey olduğu belirtilmektedir. Belirtilen tüm bu düşüncelerin yanı sıra ülkemizde uzmanlaşma değil, sadece bölgesel rehberlik ya da alan kılavuzluğunun söz konusu olduğu, rehber olan kişinin uzman olmak istiyorsa bunu kendi imkanlarıyla yapması gerektiği de belirtilen düşünceler arasında yer almaktadır.

4.2.8. Alınan Eğitimin Mesleğe Katkıları

Turizm rehberleri ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Üniversitede aldığımız sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi derslerin eğitiminin mesleğinize katkıları nelerdir?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.22’de verilmiştir.

Çizelge 4.22. Alınan Eğitimin Mesleğe Katkıları

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Mesleki bilginin temelini içerdiği için katkısı olmaktadır.	4
Mimari yapıların daha iyi kavranmasına, dolayısıyla daha iyi aktarılmasına yardımcı olmaktadır.	4
Bu bilgiler turlarda paylaşıldığında rehberin ne derece profesyonel olduğu ortaya çıkmaktadır.	1
Bu bilgiler sayesinde turistlerin ilgi ve dikkatleri rahatlıkla çekilebilmektedir.	1
Bu, çalışılan bölgeye göre değişiklik göstermektedir.	1
İçselleştirilen temel bilgiler sayesinde ruhu olmayan yıkık dökük, harabeye dönmüş yapılara hayat verilmektedir.	1

Çizelge 4.22’de görüşmeye katılan rehberler ilgili derslere yönelik aldıkları eğitimin mesleki bilginin temelini içermesi bakımından katkısı olduğunu belirtmektedir. Mimari yapıların daha iyi kavranmasına, dolayısıyla daha iyi aktarılmasına, bu bilgilerin turlarda paylaşılmasıyla rehberin ne derece profesyonel olduğunun ortaya çıkmasına, turistlerin ilgi ve dikkatlerinin rahatlıkla çekilebilmesine, içselleştirilen temel bilgiler sayesinde ruhu olmayan yıkık dökük, harabeye dönmüş yapılara hayat verilmesine katkı sağladığı belirtilen düşünceler arasındadır. Bu katkının çalışılan bölgeye göre değişiklik gösterdiği de ifade edilmektedir.

4.2.9. Rehberlerin Hayatında Oluşan Farkındalıklar

Turizm rehberleri ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Üniversitede aldığınız sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi derslerin eğitimi hayatınızda nasıl bir farkındalık oluşturmaktadır?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.23’te verilmiştir.

Çizelge 4.23. Rehberlerin Hayatında Oluşan Farkındalıklar

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Meslek Yaşamında Farkındalık	
4 yıllık eğitim alan bir rehberin Bakanlığın açtığı kurslarda eğitim alan rehberlerden her zaman bir adım önde olduğu düşünülmektedir.	3
Mesleğin hakkıyla yapılmasını sağlamaktadır.	3
Gerçek bir rehber olma duygusunun oluşmasını sağlamıştır..	1

Çizelge 4.23. Rehberlerin Hayatında Oluşan Farkındalıklar (devamı)

Rehber hakları savunmasında bilinçli bir şekilde hareket edilmesini sağlamaktadır.	1
Verilen hizmetin kaliteli olması tercih edilen bir rehber olma konusunda fayda sağlamaktadır.	1
Bilgi Birikimi Bakımından Farkındalık	
Aktarılan bilgilerin doğruluğundan emin olmayı sağlamaktadır.	2
Bilginin sonunun olmadığını göstermiştir.	1
Turlarda aktarılan bilgilerin tatmin edici olması grubun güvenini kazanmada önemli bir etkidir.	1
Bir ifade biçimi olarak kullanılan sanatın insanlığın her döneminde var olduğunun fark edilmesini sağlamıştır.	1
Kişisel Bakımdan Farkındalık	
“Sanatsız kalan bir toplumun hayat damarlarından biri kopmuş demektir” sözünün önemini daha iyi idrak edilmesini sağlamıştır.	1
Özgüven oluşmasını sağlamaktadır.	1

Çizelge 4.23’te turizm rehberleri aldıkları eğitimle meslek yaşamında, bilgi birikimi ve kişisel bakımdan farkındalıklar yaşadıklarını belirterek Bakanlık tarafından açılan kurslarda eğitim alan rehberlerden her zaman bir adım önde olduklarını, bunun da mesleği hakkıyla yapmalarını sağladığını ifade etmektedir. Aldıkları eğitimin aktarılan bilgilerin doğruluğundan emin olmalarını, bilginin sonunun olmadığını görmelerini, gerçek bir rehber olma duygusunun oluşmasını, bir ifade biçimi olarak kullanılan sanatın insanlığın her döneminde var olduğunun fark edilmesini, “Sanatsız kalan bir toplumun hayat damarlarından biri kopmuş demektir” sözünün önemini daha iyi idrak edilmesini, rehber hakları savunmasında bilinçli bir şekilde hareket edilmesini, verilen hizmetin kaliteli olmasının tercih edilen bir rehber olma konusunda fayda sağladığını, turlarda aktarılan bilgilerin tatmin edici olmasıyla grubun güvenini kazanmayı ve özgüven oluşmasını sağladığını belirtmektedir.

4.2.10. En Çok Fayda Sağlayan Ders

Turizm rehberleri ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi derslerden en çok hangisinin eğitimi işinize yaramaktadır?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.24’te verilmiştir.

Çizelge 4.24. En Çok Fayda Sağlayan Ders

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Arkeoloji	6
Mitoloji	6
Sanat Tarihi	4
Dinler Tarihi	4
Bizans Sanatı	2
Selçuklu Sanatı	2
Osmanlı Sanatı	2
Antik Yerleşimler	1

Çizelge 4.24’te görüşmeye katılan turizm rehberleri, meslek hayatlarında en çok kullandıkları bilgilerin almış oldukları eğitimde hangi derslere yönelik olduğunu ifade etmektedir.

4.2.11. Eksiklik Hissedilen Konular

Turizm rehberleri ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “En çok hangi dersin/konuların eksikliğini yaşamaktasınız?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.25’te verilmiştir.

Çizelge 4.25. Eksiklik Hissedilen Konular

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Bilmenin ve öğrenmenin sonu olmadığı için eksikler hiçbir zaman bitmez.	3
Turistlerin Türkler hakkında bildikleri yanlışların doğrusunu savunabilmek adına “dünya tarihi” dersi müfredatta yer almalıdır.	1
“Çanakkale Bölgesi” ile ilgili eksikler vardır.	1
“El sanatları” ile ilgili eksikler vardır.	1
Dini turlarda, turistler dini konularla çok derinlemesine ilgili oldukları için okulda bu konular çok yüzeysel işlenmektedir.	1
“Yakın tarih”in eksikleri vardır.	1
“Arkeoloji” ile ilgili eksikler vardır.	1
Pratik bakımından çok eksiklik vardır.	1

Çizelge 4.25’te görüşmeye katılan turizm rehberlerinin meslek hayatlarında eksiklik duydukları konular yer almaktadır. Bilgi sürekli güncellendiği için bilmenin ve öğrenmenin sonunun hiçbir zaman gelmeyeceği

rehberler tarafından belirtilmektedir. Turistlerin Türkler hakkında bildikleri yanlışların doğrusunu savunabilmek adına Dünya Tarihi dersinin müfredatta yer alması ve dini turlarda, turistler dini konularla çok derinlemesine ilgili oldukları için okulda bu konuların çok yüzeysel işlenmemesi gerektiği ifade edilmektedir. Turizm rehberleri Çanakkale Bölgesi, el sanatları, yakın tarih, arkeoloji ve pratik konularla ilgili eksiklikler yaşadıkları belirtilen düşünceler arasındadır.

4.2.12. Sanat Tarihi, Arkeoloji, Mitoloji, Dinler Tarihi Dersleri İçin Öğretim Elemanı

Turizm rehberleri ile yapılan görüşmelerde katılımcılara “Bu dersleri (sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi vs.) alanında uzman kişilerin mi; yoksa turizm rehberliği yapan kişilerin mi vermesi gerekir? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?” diye sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar incelenmiş, belirtilen düşünceler Çizelge 4.26’da verilmiştir.

Çizelge 4.26. Sanat Tarihi, Arkeoloji, Mitoloji, Dinler Tarihi Dersleri İçin Öğretim Elemanı

Belirtilen Düşünceler	Katılım Sayısı
Her ikisi tarafından da verilmelidir.	5
Bilimsel bilgiyi öğrenmek için uzman kişiler; pratik bilgiyi öğrenmek için rehberler bu dersleri vermelidir.	4
Bu dersler alanında uzman kişiler tarafından verilmelidir.	3
Rehberlik mesleğinde tecrübeli kişiler tarafından verilmelidir.	3
Uzman tarafından “sanat tarihi veya arkeoloji” dersi; rehber tarafından da “mesleki sanat tarihi veya mesleki arkeoloji” dersi verilmelidir.	1
Müfredatın içeriği teorik bilgi olduğu için uzman kişiler tarafından verilmelidir.	1
Alanında uzman kişiler detay bilgi vermeyecek şekilde rehberlik mesleğini dikkate alarak dersleri vermelidir.	1
Uzmanlar turlarda hangi bilgilerin gerekli olduğu konusunda bilgi sahibi olmadıkları için rehberler tarafından verilmelidir.	1
İşinde iyi olan bir rehberin sadece rehberlik mesleğini yapması en doğrusudur.	1

Çizelge 4.26’da görüşmeye katılan turizm rehberlerinin ilgili derslerin uzmanlar tarafından mı, profesyonel turizm rehberleri tarafından mı verilmesi

gerektiği konusundaki dűşünceleri yer almaktadır. Her ikisi tarafından da verilmesi gerektiği belirtildiği gibi, bilimsel bilgiyi öğrenmek için uzman kişilerin; pratik bilgiyi öğrenmek için rehberlerin vermesi gerektiği de belirtilmektedir. Ayrıca bir kısım rehber ilgili derslerin uzman kişiler tarafından verilmesi gerektiğini ifade ettiği gibi; biri kısım rehber de rehberlik mesleğinde tecrübeli kişiler tarafından verilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Uzmanlar tarafından “sanat tarihi veya arkeoloji” dersi; rehberler tarafından da “mesleki sanat tarihi veya mesleki arkeoloji” dersi verilmesi önerilen dűşünceler arasındadır. Müfredatın içeriği teorik bilgi olduğu için uzman kişiler tarafından detay bilgi vermeyecek şekilde rehberlik mesleğini dikkate alarak konuların aktarılması gerektiği de belirtilmektedir. Uzmanlar turlarda hangi bilgilerin gerekli olduğu konusunda bilgi sahibi olmadıkları için rehberler tarafından verilmesi gerektiği ifade edildiği gibi, işinde iyi olan bir rehberin sadece rehberlik mesleğini yapmasının en doğrusu olacağı da belirtilmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Turizm rehberi, bir ülkeyi veya yöreyi tanıtan, grubuna doğru bilgiler aktaran, ülke ve turistler arasında bir köprü kurulmasını sağlayan, onlara öncülük eden, turistlerin destinasyonla ilgili sahip oldukları kötü düşünceleri gideren, tüm turun sorunsuz ve aksaklık yaşanmadan geçmesini sağlayan ve sonunda misafirlerin ülkelerine memnun ve güzel fikirlerle dönmelerini sağlayan bir kültür elçisidir. Ülkemizi ziyarete gelen turistlere gezilen mekanlar ve yerler hakkında uydurma hikayelerden arındırılmış, bilimsel temele dayanan doğru bilgiyi aktarmakla mükellef olan bir turizm rehberinin iyi bir eğitim almış olması gerekmektedir. Bu da iyi düzenlenmiş bir müfredatla mümkün olabilmektedir.

Ülkemizde turizm rehberliği eğitimi bakanlık kursları, ön lisans ve lisans düzeyinde verilen turizm rehberliği eğitimi ile gerçekleştirilmektedir. Sanat tarihi başta olmak üzere, sanat tarihi disiplininin her daim ihtiyaç duyduğu arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi disiplinlerine yönelik uygulanan müfredat ve içeriğinin, yukarıda bahsedildiği gibi bir turun geçirilmesi adına, Türkiye'deki lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi verilen turizm rehberliği bölümlerinde rehberlik mesleğini uygulamada yeterli olup olmadığı bu araştırmanın temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda bu bölümlerde ilgili derslerin eğitimini veren öğretim elemanlarının ve bu derslerin eğitimini alarak meslek hayatlarında kullanan turizm rehberlerinin bu yeterliliği değerlendirmeleri amaçlanmıştır. Bu değerlendirmeyi elde edebilmek adına gönüllülük esasıyla çalışmaya katkı sağlayan katılımcılarla yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanıldığı görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerle ulaşılan sonuçlar aşağıda ele alınmıştır.

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının fikir birliği içerisinde olduğu noktalardan birisi sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi ülkelerin kültürüne ışık tutan derslerin mesleki bilgi açısından gerekli olduğudur. Öğretim elemanlarının düşüncelerine göre bu dersler turistlerin gezi güzergahlarındaki öğrenme yeri, müze ve dini rotaların bilgilerini içermesi, ülkemizin coğrafi bakımdan zengin bir tarihi geçmişe sahip olması, tarihi ve kültürel açıdan gerekliliği, geçmiş ve bugünü kıyaslayabilme imkanı vermesi, toplumlar arası kültürel kıyaslama yapabilme imkanı vermesi, ülkemizin en doğru şekilde tanıtılabilmesi, turizm rehberi olanların bu derslerin içerdiği entelektüel bilgilere ihtiyaç duyması, dünya

mirasını içeriyor olması bakımından turizm rehberliği bölümlerinde verilmesi gerekmektedir.

Turizm rehberliği bölümlerindeki sanat tarihi, mitoloji, arkeoloji ve dinler tarihi gibi derslerin uygulama ve içerik açısından yeterliliği görüşmeye katılan turizm rehberleri ve öğretim elemanları tarafından değerlendirilmiştir. Turizm rehberlerinin % 40'ı teorik derslerin içeriğinin yetersiz olduğunu, % 40'ı uygulanan yöntemin yeterli ve verimli olduğunu, % 30'u uygulanan yöntemin yeterli olmadığını, % 30'u verilen bilgilerin yüzeysel kaldığını belirtmektedir. Derslerin daha verimli olması için bol görsel malzeme ve uygulama gezileri ile desteklenmesi gerektiği, müfredatın yeniden düzenlenmesi gerektiği, teorik ve pratik bilgilerin eşit derecede verilmesi gerektiği ve bölümlerin güncel gelişmelerden haberdar edilmesinin gerektiği ifade edilmiştir. Öğretim elemanlarının % 60'ı uygulanan müfredatın yeterli olduğunu, % 15'i yeterli olmasının mümkün olmadığını, % 15'i alan çalışması olmadan yeterli olamayacağını, % 15'i teorik açıdan yeterli olmakla birlikte uygulama açısından yeterli olmadığını ifade etmektedir. Görüşmeye katılan öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu da ilgili derslerin turlarda ziyaret edilen müze, ören yeri, kilise, camii gibi alanları kapsayacak şekilde uygulamalı olması ve gerekli görsel malzeme ile desteklenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda bu derslerin eğitimini veren öğretim elemanları ile bu eğitimi alıp mesleki yaşamlarında bu bilgileri kullanan turizm rehberlerinin fikir birliği içerisinde oldukları ortaya çıkmaktadır.

Görüşmeye katılan öğretim elemanlarının % 60'ı tarafından turizm rehberliği bölümlerinde sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi derslerin mesleki bilgi ve beceri açısından yeterli olduğu belirtilmiştir. % 20'si yeterli olmamakla birlikte kapsadığını, diğer % 20'si ise bilgi açısından fazlasıyla kapsamasına rağmen, beceri kısmının uygulama ile kazanılabileceğini belirtmişlerdir. Turizm rehberlerinin % 80'i gerekli bilgiyi kapsadığını, % 60'ı gerekli beceriyi kapsadığını, % 40'ı gerekli beceriyi kapsamadığını, % 20'si gerekli bilgiyi kapsamadığını ifade etmiştir. Turizm rehberleri beceri kazanmanın öznel bir durum olduğunu, yeterli bilgi için takviye derslerin verilmesi gerektiğini, beceri kazanmak için Türkiye turunun yeterli olmadığını belirtmişlerdir.

Çalışmaya dahil edilen bölümlerin müfredatları araştırma kapsamında incelenmiştir. İlgili derslere yönelik bazı derslerin müfredatta seçmeli olduğu

görülmektedir. Bu durumun değerlendirmesini öğretim elemanlarının % 95'i zorunlu olmalıdır şeklinde yapmıştır. Turizm rehberlerinin de % 90'ı zorunlu olması gerektiği konusunda hemfikirdir. Derslerin içeriği mesleki bilgi açısından gerekli olduğu için bir rehber bu bilgilerin hepsine hakim olmalıdır. Bir rehber bu bilgilere sahip olduğu takdirde grubunu doğru bilgilendirecektir. Öğrenci temel bilgiye sahip olmadan mesleki yaşamında doğruları yansıtamayacaktır.

Görüşmeye katılan öğretim elemanlarına sorulan bir diğer soru ise ilgili derslerin öğrencinin hayatında nasıl bir farkındalık oluşturduğudur. Öğretim elemanları birçok açıdan farkındalık kazandıracaklarını belirtmişlerdir. Bu farkındalıklar bakış açısında, bilgi birikiminde, eserlere olan yaklaşımda, meslek yaşamında ve kişisel bakımdan oluşan farkındalıklar olarak gruplandırılmıştır. Öğretim elemanlarının % 65'i bakış açılarında, % 60'ı bilgi birikimlerinde, % 20'si eserlere olan yaklaşımlarında, % 40'ı meslek yaşamlarında, % 50'si kişisel bakımdan farkındalıklar oluşacağını ifade etmiştir. Turizm rehberleri ise öğretim elemanları ile ortak olarak % 90 oranında meslek yaşamında, % 50 oranında bilgi birikiminde ve % 20 oranında da kişisel bakımdan aldıkları eğitimle yaşamlarında farkındalıklar oluştuğunu belirtmiştir.

Araştırmanın konusunu oluşturan sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi derslerin uzmanlar tarafından mı verilmesi, profesyonel turizm rehberleri tarafından mı verilmesi gerektiği ile ilgili öğretim elemanlarının % 45'i uzman kişiler tarafından verilmesi gerektiğini düşünmektedir. % 10'u teori kısmının uzman kişiler tarafından, pratik kısmının da uzman rehberler tarafından pekiştirme amaçlı verilmesi gerektiğini, % 10'u rehberler tarafından pratiğe yönelik bir ders işlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Turizm rehberlerinin % 50'si her ikisi tarafından da verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Yine öğretim elemanlarıyla ortak bir cevap olarak % 40'ı bilimsel bilginin uzmanlar tarafından, pratik bilgininse rehberler tarafından verilmesi gerektiğini belirtmiştir. % 30'luk kısım uzman kişiler tarafından, % 30'luk bir kısım da rehberler tarafından verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Turizm rehberliği bölümü öğrencilerinin sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi derslerine karşı yaklaşımları öğretim elemanları tarafından değerlendirilmiştir. Belirtilen yaklaşımlar olumlu yaklaşımlar ve olumsuz yaklaşımlar olmak üzere iki farklı grupta değerlendirilmiştir. Öğretim elemanlarının % 75'i öğrencilerin olumlu yaklaşımlar sergilediklerini belirtirken,

% 45'i olumsuz yaklaşımlar sergilediklerini de ifade etmiştir. Öğrencilerin daha çok derslere karşı ilgili oldukları ve yaklaşımlarının da olumlu olduğu ifade edilmiştir. İlgili dersleri ilk kez üniversite öğrenimlerinde aldıkları için yeterli altyapıya sahip olmamalarından kaynaklanan bir zorlanma yaşandığı, zamanla dersin akışını öğrenip duruma uyum sağladıkları ve dersleri daha keyifli bulmaya başladıkları da belirtilen düşünceler arasındadır. Derslere katılım oranının yüksek olduğu, meraklı oldukları, ders saatlerinin kısa olmasından şikayetçi oldukları, konuları ilgi çekici buldukları, mesleki açıdan gerekli bilgileri kapsadıklarının farkında oldukları ve dersleri önemsedikleri belirtildiği gibi, ilgili olmadıkları, konulara uzak ve yabancı oldukları, öğrenilmesi zor ve sıkıcı dersler olarak düşünenlerin olduğu, ezbere dayalı dersler olması sebebiyle zorlayıcı oldukları da belirtilmiştir. Tek amacı bir üniversiteden mezun olmak olan bir öğrenci profili ile okuduğu bölümü isteyerek, bilinçli bir şekilde seçip gelen öğrenci profili bu şekilde olumlu ve olumsuz yaklaşımların ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir.

Öğretim elemanlarından ders esnasında öğrenci tepkilerine yönelik gözlemlerini değerlendirmeleri istenmiştir. Bunun sonucunda öğrencilerin derslere yönelik tepkileri % 50 oranında ilgili-ilgisiz, % 5 oranında istekli-isteksiz, % 5 oranında tepkisiz, % 10 oranında talepkar, % 15 oranında algıda seçici olma, % 15 oranında meraklı, % 5 oranında olumlu, % 15 oranında özgür, % 5 oranında üşengeç, % 5 oranında sıkılgan, % 5 oranında odaklanamama, % 5 oranında adapte olma, % 5 oranında şaşkınlık ve % 10 oranında katılımcı olarak belirtilmiştir.

Öğretim elemanları öğrencilerin bu derslerde başarılı olmasını dersi veren öğretim elemanı ile öğrenci arasındaki ilişkiye, öğretim elemanının dersi nasıl işlediğine, öğrencinin devam konusundaki hassasiyetine, verilen araştırma ödevlerinin zamanında yapılmasına, sınavlarda başarılı olmasına, öğrencinin çok okuyup gezen biri olmasına, öğrencinin derslere ön hazırlık yaparak gelmesine, derslerin dikkatli ve ilgili bir şekilde dinlenmesine bağlamaktadır. Öğrenmeye istekli, dersleri seven, derslere yönelik motivasyon ve tutumu iyi olan, okuma ve araştırma alışkanlığı olan öğrencilerin de başarılı olacakları belirtilmiştir.

Öğretim elemanlarının % 65'i ilgili derslerin anlatım yöntemine veya dersin işleniş sistemine yönelik öğrencilerden herhangi bir öneri gelmediğini ifade etmiştir. Müfredatın daha faydalı olabilmesi için öğretim elemanları ve turizm rehberleri tarafından büyük çoğunlukla belirtilen görselliğin ön plana çıktığı ve

gezilerle desteklenen bir müfredat turizm rehberliği bölümü öğrencileri tarafından getirilen öneriler arasında yer almaktadır.

Öğretim elemanlarından turizmin ilerleme kaydedebilmesi ile bölüm öğrencisinin almış olduğu sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi eğitimi arasında doğrudan bir ilişki kuranlar olduğu gibi, bu ilerlemenin bu konuyla bir ilgisi olmadığını belirtenler de olmuştur. Öğretim elemanlarının % 85'i bölüm öğrencisinin ilgili derslere yönelik almış olduğu eğitimle turizmin nitelik olarak gelişmesinin doğru orantılı ve ilişkili olduğunu belirttikleri, % 15'inin ise bu ilişkinin bununla ilgili olmadığını belirttikleri görülmüştür.

Turizm rehberlerine aldıkları eğitimde eksiklik yaşadıkları konuların olup olmadığı sorulmuştur. Yetersiz görülen kısımların olduğu % 90 oranında belirtilmiştir. Eksik görülen kısımlar daha çok ilgili kitaplar okunarak, apranti turlara çıkılarak, belgesel ve video izlenerek telafi edilmiştir. Ayrıca uzmanlık alanı ile ilgili de birçok eksiklik yaşandığını belirten turizm rehberleri % 80 oranında, müfredatta seçmeli bir ders olacaksa bunun öğrencinin ilgisine yönelik, uzmanlaşmasını sağlayacak dersler olması gerektiği belirtilmiştir. Rehberlerin % 20'si ise ülkemizde böyle bir durumun mümkün olamayacağını dile getirmiştir.

Turizm rehberleri sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi kültürel bilgileri içeren derslerin mesleki bilginin temelini içerdiği için ve mimari yapıların daha iyi kavranmasına, dolayısıyla daha iyi aktarılmasına yardımcı olduğu için mesleki yaşamlarına katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Meslek yaşamlarına katkı sağlayan bu derslerin müfredatta daha yoğun olarak ve uzun ders saatlerinde işlenmesi gerektiğini, bu sebeple turlarında hiçbir zaman kullanmadıkları turizm işletmeciliği, turizm pazarlaması, turizm ekonomisi gibi daha çok işletmecilik bölümlerini ilgilendiren konuların müfredatta yer almaması gerektiğini, ya da yoğun olmayacak şekilde verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Görüşmeye katılan rehberlerin % 100'ü ilgili derslerin müfredatta ağırlıkta olması gerektiğini düşünmektedir.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler daha önce de belirtildiği üzere 11 üniversitenin lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi verilen bölümlerinde ilgili derslerin eğitimini veren 20 öğretim elemanı ve bu bölümlerden mezun olup eylemli olarak turizm rehberliği mesleğini yapan 10 turizm rehberi ile yapılmıştır. Bu kişilerin değerlendirmeleri sonucunda müfredatın yeterli olmadığı, gerekli bilgi

ve beceriyi kapsamadığı mesleki bilgi açısından gerekli olmasına rağmen ilgili derslere gereken önemin verilmediğini göstermektedir. Yine mesleki bilgi açısından gerekli olduğu savunulan derslerin zorunlu olarak müfredatta yer alması gerekirken seçmeli olarak yer alması da bu düşünceyi destekler niteliktedir. Bu sorun maalesef ilgili dersler için gerekli kadronun açılmamasından kaynaklanmaktadır. Üniversiteler bünyelerinde bulunan öğretim elemanının uzmanlık alanına göre derslerin zorunlu veya seçmeli olmasına karar vermektedir. Bu durum da maalesef son derece önemli olan turizm rehberliği bölümlerindeki sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi derslerin eğitiminin olumsuz yönde etkilenmesine, bu sebeple de gereken önemi görememesine neden olmaktadır.

Ortaya çıkan sonuçlar göstermektedir ki bu dersler turizm rehberliği bölümlerinde mesleki bilgi açısından gerekli olan bilgileri kapsadığı için verilmektedir. Bu denli önem arz eden dersler müfredatta çok iyi konumlandırılmalıdır. Özellikle gelecekte bu mesleği yapacak olan öğrencilere sağlayacağı katkılar göz önünde bulundurularak, içerik bakımından disiplinlerarası bir bakış açısı ile yeniden düzenlenmelidir. Bu geniş perspektife nazaran turizm rehberliği öğrencisinin seviyesine uygun, mesleki hayatında kullanabileceği şekilde dizayn edilmelidir. Öğretim elamanları ve turizm rehberlerinin de belirttiği düşünceler arasında yer alan bir husus da bu konu üzerinedir. Daha verimli bir eğitim için profesyonel turizm rehberliği ve uzman kişilerin ortaklığı ile hazırlanmış bir ders programı ile turizm rehberliği bölümleri daha kaliteli bir hale getirilebilir. Yine bu derslerin daha çok verim sağlaması adına bilimsel altyapının uzman kişiler tarafından verildiği, mesleğe dönük pratik bilgininse profesyonel rehberler tarafından verildiği bir sistem getirilebilir. Mesela turizm rehberliği bölümlerinde sanat tarihi dersi ile teorik bilgi, mesleki sanat tarihi dersi ile pratik bilgi verilebilir. Ayrıca bu derslerin mesleki İngilizce ağırlıklı olarak işlenmesi de gelecekte bu işi yapacak olanlar için kolaylıklar sağlayacaktır.

Yıllardır söylene gelen “Medeniyetler Beşiği Anadolu” sözü ülkemizin tarihi, kültürel ve dini bakımdan ne derece zengin olduğunu bizlere anlatmaktadır. Sanat eserlerini, antik yerleşimleri, mitolojik unsurları, dini öğeleri bağrında bulduran bir ülkede, turizm rehberliği bölümlerinde eğitim sadece okullarda dört duvar arasında verilmemelidir. Öğrenciler işlenen konuları gidip yerinde görmeli, müzeleri ziyaret etmeli, böylece salt bilimsel bilgidен sıyrılmış uygulama

ağırlıklı bir ders işleme anlayışıyla öğrencilerin motivasyonları ve ilgileri sürekli açık tutulmalıdır.

Anlatılan konuların hikayeleştirilmesi, magazinel bir olaymış gibi anlatılması her ne kadar öğrencilerin ilgisini çekse de turizm rehberliği bölümlerinde bu hikayeci üslubun biraz daha sınırlandırılarak somut ve bilimsel bilgi ile aktarılması gerekmektedir. Kültürel miras olarak adlandırdığımız bu eserlerin her birinin yüzlerce yıl öncesinden günümüze geldiği ve her birinin kültürümüzün ve sanatımızın devamı açısından son derece önemli olduğu vurgulanmalıdır.

Yine hem öğretim elemanları hem de rehberler tarafından belirtilen bir diğer husus da derslerin içeriğinin çok yoğun olmasına rağmen, ders sürelerinin ve derslere ayrılan dönemlerin çok kısa ve yetersiz olduğu yönündedir. Bu bilgilerin yeterli düzeyde aktarılabilmesi adına ilgili derslere ayrılan sürelerin daha da uzun tutulması gerekmektedir. Ayrıca bu derslerden müfredatta seçmeli olarak bulunan derslerin de zorunlu olması gerektiği hem eğitimciler hem de bu işin uygulamacısı olan turizm rehberleri tarafından vurgulanırken, müfredatı hazırlayan kurumlar hala daha bunu savunmadığı için bu konuda son noktaya varılamamaktadır. Amaç bir rehber yetiştirmekse bu derslerin seçmeli dersler arasında yer almaması gerekmektedir. Bunun önüne geçebilmek adına atılması gereken en önemli adım kadro sorununu ortadan kaldırmak olacaktır.

Turizm rehberliği bölümlerinde okutulan işletmecilik, ekonomi ve pazarlama gibi derslerin yoğunluğu ve ders saati süreleri azaltılarak ilgili derslerin yoğunluğu ve süreleri arttırılıp zorunlu hale getirilmelidir. Zira, rehberler çıktıkları turlarda turizm işletmeciliği veya pazarlaması adına herhangi bir bilgi aktarımında bulunmadıklarını, bunun tamamen zaman kaybı olduğunu belirtmektedir.

Yine turizm rehberliği bölümlerindeki zorunlu staj uygulamasının mesleğe başlamadan edinilecek tecrübeye katkı sağlaması adına çok daha verimli bir şekilde geçirilmesi sağlanmalıdır. Bu konuda üniversitelerdeki staj koordinatörlerinin çok daha dikkatli olması gerekmektedir. Koordinatörler tarafından öğrencilerin staj yaptıkları işletmeler sürekli olarak kontrol edilerek, öğrencinin mesleği ile ilgili uygulamalara katılıp katılmadığı, profesyonel turizm rehberleri ile turlara katılıp katılmadığı sürekli olarak denetlenmelidir. Böylece öğrencilerin ileride yapacakları işle ilgili bir fikir sahibi olmaları sağlanacak ve

mesleğe başlarken yaşayacakları çekingен tavırlar bir nebze de olsa ortadan kaldırılacaktır.

Turizm rehberleri mezun olduklarında farklı bir alanda uzmanlaşarak, diğer rehberlerden farklı olmaya çalışmaktadır. Bu da onlar için maddi ve manevi kayıplara neden olmaktadır. Daha kaliteli bir turizm hizmeti için uzmanlık alan derslerinin okullarda seçmeli olarak açılması ya da kurs ve seminerlerle desteklenmesi faydalı olacaktır. Mezun olduklarında da bir sertifika ile ya da diplomaya eklenerek bunun belgelenmesi uzmanlaşma anlamında geleceğin rehberlerine katkılar sağlayacaktır.

Ziyaret edilen bir yerin değerinin ve anlamının ne olduğunu ziyaretçiler rehber sayesinde anlayabilir. Eski zamanlardaki mağara resimlerinden ya da mimari kalıntılardan yola çıkarak bu güne dair ne anlam taşıdığı, bize ne anlattığı, geçmişte olan şeylerin bizim için ne anlam taşıdığı, ne aktardığı konusunda rehberlere büyük sorumluluklar düşmektedir. Rehberlerin bu bilgileri olması gerektiği gibi aktarması o bilgiyi ne kadar içselleştirdiği ve okulda aldığı eğitimin nasıl olduğu ile ilgilidir. Bunun için öğretim elemanlarının ve turizm rehberlerinin de fikir birliği içerisinde oldukları hususlar ideal bir rehberlik eğitimi verilebilmesi adına dikkate alınmalıdır.

Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde aslında turizm rehberliği mesleğini icra edebilmek için verilen sanat tarihi ve sanat tarihine yardımcı disiplinlerin eğitimi hak ettiği önemi üniversitelerde görememektedir. Bu konunun nedenlerinden biri olarak öğretim elemanlarının da değindiği bir husus olan sanat tarihi eğitiminin ortaöğretimde verilmemesi sonucunda üniversiteye gelen öğrencilerin uzun bir süre derslere adapte olma sorunu yaşamaları gösterilebilir. Bu nedenle ilgili derslere yönelik bir eğitimin yükseköğretimden önce de verilmesi ve bu bilincin daha erken dönemlerde oluşturulması gerekmektedir. Bu durum oluşturulduğu takdirde, turizm rehberliği öğrencilerinin derslere alışmak için geçirmek zorunda oldukları adaptasyon süreci ortadan kaldırılmış olacaktır. Böylece daha hızlı bir öğrenme ile daha çok şeyi dört yıllık eğitimleri boyunca öğrenebilme, önceden öğrendikleri konuları da pekiştirebilme fırsatı bulabileceklerdir. Alınabilecek önlemlerden bir diğeri ise, üniversitelerin müfredatlarını hazırlarken, uzman kişilerin ve turizm rehberlerinin önerilerini dikkate almaları olmalıdır. Çünkü, bu kişiler bir turizm rehberinin ihtiyaç duyabileceği konuların ve içeriklerin neler olduğuna hakimdir. Mevcut kadroya

göre değil de verilmesi gereken eğitim türüne göre hazırlanmış olan bir müfredat ile hem daha kaliteli turizm rehberleri sektörde istihdam edilmiş olacak ve böylece daha kaliteli bir turizm hizmeti verilmiş olacaktır, hem de turizmin nitelik olarak gelişmesi sağlanmış olacaktır. Çünkü bir ülkeye gelen turistlerin sayısından çok, nasıl bir hizmet aldığı önemlidir. Bu da mesleki eğitimini en iyi şekilde tamamlamış rehberler sayesinde gerçekleşecektir.

Gelecek çalışmalar için öneriler;

✓ Araştırma daha genel sonuçlar elde etmek için daha geniş bir örneklem üzerinde ve farklı bir yöntem kullanılarak yapılabilir.

✓ Turizm rehberliği bölümlerinde sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji ve dinler tarihi gibi disiplinlere yönelik verilen eğitim Bakanlık tarafından açılan kurslar, ön lisans ve lisans düzeyinde olmak üzere karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

✓ Turizm rehberliği bölümlerinde verilen eğitimle seçkin acentelerin tur programları kıyaslamalı bir şekilde incelenerek verilen eğitimle yapılan turların ne derece örtüştüğü araştırılarak yeni müfredata nasıl yön verilmesi gerektiği ile ilgili bir çalışma yapılabilir.

Son olarak, öğrenmenin sonu olmayan bir yolculuk olduğunu unutmamak gerekir. Öğrenciler bilinçli, istekli, özverili, öğrenmeye açık, araştırmacı, çok okuyan ve meraklı kişiler olmalıdır. Güncel bilgiler sürekli takip edilmeli ve okullarda güncel konularla ilgili seminer veya söyleşiler düzenlenmelidir. İlgili derslerin ülkemizin ve tüm ülkelerin geçmişleri ile ilgili bilgiler içerdiği göz ardı edilmemeli ve hak ettikleri değeri görmeleri için gereken işbirliği yapılmalı ve bunun önündeki tüm engeller kaldırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ağaoğlu, O. K. (1991). *Türkiye’de Turizm Eğitimi ve Etkenliği*. Ankara: Milli Prodük tivite Merkezi Yayınları.
- Ahipaşaoğlu, S., Karaman, A. ve Sağlık, E. (2002). *Turizm Sektöründe Endüstriye Dayalı Eğitim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Palandöken Kış Sporları Merkezinde Bir Uygulama*. Turizm Eğitimi Konferans-Workshop, Ankara, 137-143.
- Ahipaşaoğlu, S. (2006). *Turizmde Rehberlik* (2. baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akmel, J. (1992). *Turist Rehberliğinde Üniversite Eğitimi*. Turizm Eğitimi Konferans-Workshop, Ankara, 219-222.
- Aksu, M. ve Bucak, T. (2012). Mesleki Turizm Eğitimi. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 7-18.
- Alkan, C., Doğan, H. ve Sezgin, İ. (2001). *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları* (1. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Altay, F. ve Üstün, N. (2011). *Mesleki Eğitim Sistemi*. Konya Ticaret Odası Etüd-Araştırma Servisi Araştırma Raporu. Konya.
- Altet, X. B. I. (2015). *Sanat Tarihi* (Çev. İ. Yerguz) (3. baskı). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları. (Eserin orijinali 1989’da yayımlandı).
- Altuner, H. (2007). Türkiye’de Sanat Tarihi Ve Cumhuriyet’ten Günümüze Sanat Tarihi Eğitimi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2), 156-167.
- Altuner, H. (2015). *Türkiye’de Sanat Tarihi Eğitimi ve Avrupa Ülkeleriyle Karşılaştırılması* (1. baskı). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Ap, J. ve Wong K. K. F. (2001). Case Study on Tour Guiding: Professionalism, Issues and Problems. *Tourism Management*, 22, 551-563.
- Arel, A. (2004). *Türkiye’nin Sanat Tarihi: Kuramını Arayan Bir İnceleme Alanı*. Sanat Tarihi Eğitiminin İrdelenmesi Sempozyumu, İstanbul, 1-5.

- Arslan, Y. (2012). *Tarih Öğretmenlerinin Sanat Tarihi Öğretiminde Karşılaştıkları Problemler ve Çözüm Önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Artut, K. (2009). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri* (6. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aslıer, M. (1991). *İnsan Yapısı Dünyada Sanatın Yeri*. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 3. Ulusal Sanat Sempozyumu: Ülke Kalkınmasında Sanatın Yeri, Ankara, 9-13.
- Aşıkoğlu, Ş. (1997). Konaklama Sektöründeki Personelin İş Tatmini Analizi. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 8, 38-45.
- Atay, H. (2011). *Duygusal Oryantasyon Süreci: Kuşadası'nda Bulunan A Grubu Seyahat Acentaları Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aziz, A. (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri* (7. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bal, H. (2016). *Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri* (1. baskı). İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Batur, A., Akay, A., Renda, G., Tanyeli, U. ve İnankur, Z. (2002). Tartışma - Türkiye'de Sanat Tarihi Eğitimi ve Sorunları. *Sanat Dünyamız*, 84, 69-88.
- Baytaş, K. (1991). *Kültür ve Sanatın Toplumsal Kalkınmadaki Rolü*. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 3. Ulusal Sanat Sempozyumu: Ülke Kalkınmasında Sanatın Yeri, Ankara, 19-21.
- Bilgen, N. (1991). *Kalkınma ve Sanat*. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 3. Ulusal Sanat Sempozyumu: Ülke Kalkınmasında Sanatın Yeri, Ankara, 25-27.
- Bilgin, F. (2010). *Sanat Tarihi Öğretiminin Işığında Sanat Eğitimi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Budak, F. (1991). *Ülke Kalkınmasında Sanatın Yeri*. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 3. Ulusal Sanat Sempozyumu: Ülke Kalkınmasında Sanatın Yeri, Ankara, 29-32.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (20. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Can, B. ve Işıklı, M. (2013). “Arkeoloji” ve “Sanat Tarihi” Bilimlerinin Kurumsal ve Kuramsal Birlikteliği Üzerine. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (25), 170-177.
- Can, Ş. (1970). *Klasik Yunan Mitolojisi* (1. baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Cantay, G. (2004). *Sanat Tarihi Nedir?.* Sanat Tarihi Eğitiminin İrdelenmesi Sempozyumu, İstanbul, 7-18.
- Carmody, J. (2013). Intensive Tour Guide Training in Regional Australia: An Analysis of the Savannah Guides Organisation and Professional Development Schools. *Journal of Sustainable Tourism*, 21 (5), 679-694.
- Carpenter, T. H. (2007). *Antik Yunan’da Sanat ve Mitoloji* (Çev. B. Ünlüoğlu) (2. baskı). İstanbul: Homer Kitabevi ve Yayıncılık. (Eserin orijinali 1996’da yayımlandı).
- Cemal, A. (1996). Sanat Tarihinin Felsefesi. *Anadolu Sanat*, 5, 31-40.
- Cezar, M. (1973). *Mimarlık ve Resim Öğretimine Gidiş*. VII. Türk Tarih Kongresi, Ankara, 733-760.
- Cezar, M. (1995). *Sanatta Batı’ya Açılış ve Osman Hamdi* (2. baskı). İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları.
- Cezar, M. (1998). *Onyedinci Yüzyıl Osmanlı Kaynaklarında Sanat Tarihi ile İlgili Bilgilerin Yeri*. 17. Yüzyıl Osmanlı Kültür ve Sanatı Sempozyumu, İstanbul, 41-5.
- Cömert, B. (2010). *Mitoloji ve İkonografi* (3. baskı). Ankara: De Ki Basım Yayım.

- Cömert, B. (2015). *Croce'nin Estetiği* (2. baskı). Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Çakar, G. (2011). *Sanat ve Tasarım Eğitiminde Öğrencilerin Yaklaşımı (Hitit Üniversitesi MYO Örneği)*. Başkent Üniversitesi 1. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu "Dün Bugün Gelecek", Ankara, 107-111.
- Çetin, Y. (2001). Çağdaş Sanat Eğitiminde Sanat Tarihi Öğretimi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (7), 63-64.
- Çolakoğlu, O. E., Epik, F. ve Efendi, E. (2010). *Tur Yönetimi ve Turist Rehberliği* (2. baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Dahles, H. (2002). The Politics of Tour Guiding Image Management in Indonesia. *Annals of Tourism Research*, 29 (3), 783-800.
- D'allea, A. (2015). *Sanat Tarihi Nasıl Yazılır?* (Çev. E. A. Aksoy) (1. baskı). İstanbul: Literatür Yayınları. (Eserin orijinali 2012'de yayımlandı).
- Değirmencioğlu, A. Ö. (2001). Türkiye'de Turizm Rehberliği Eğitimi Üzerine Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12, 189-196.
- Demirci, S. F. (2011). Eğitim ve Verimlilik. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 141, 14-21.
- Deniz, N. (1999). *Global Eğitim*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Dictionary of Art Historians. (2015). *Warburg, [Abraham Moritz] "Aby M."*. <https://dictionaryofarthistorians.org/warburga.htm>. Erişim Tarihi: 21.12.2015, 06:30.
- Durbilmez, B. (2013). Halk Bilimi Araştırmalarının 100. Yılında: "Halk Bilimi" ile "Edebiyat"ın Ortak Alanları ve "Halk Edebiyatı" Üzerine Bir Değerlendirme. *Milli Folklor*, 25 (99), 101-112.
- Dünya Turist Rehberleri Birliği Federasyonu (WFTGA). (2015). <http://www.wftga.org/tourist-guiding/what-tourist-guide>. Erişim Tarihi: 17.12.2015, 04:00.

- Edman, I. (1991). *Sanat ve İnsan* (Çev. T. Oğuzkan) (1. baskı). İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. (Eserin orijinali 1939'da yayımlandı).
- Ekici, M. (2013). 100. Yılında Türk Halk Bilimi Çalışmaları Ve Türkiye Kültür Politikalarına Eleştirel Bir Bakış. *Milli Folklor*, 25 (99), 41-50.
- Eliade, M. (1990). *Dinin Anlamı ve Sosyal Fonksiyonu* (Çev. M. Aydın) (2.baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. (Eserin orijinali 1968'de yayımlandı).
- Eliade, M. (2001). *Mitlerin Özellikleri* (Çev. S. Rıfat) (2. baskı). İstanbul: Om Yayınları. (Eserin orijinali 1963'te yayımlandı).
- Erden, E. O. (2004). *Sanat Tarihinde Disiplinlerarasılığın Gerekliliği*. Sanat Tarihi Eğitiminin İrdelenmesi Sempozyumu, İstanbul, 53-55.
- Erdoğan, İ. (2005). *Yeni Bir Binyıla Doğru Türk Eğitim Sistemi Sorunlar ve Çözümler* (4. baskı). İstanbul: SistemYayıncılık.
- Eyice, S. (2008). *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bilimlerinin Geçerliliği*. <http://www.akademiktarih.com/sanat-tarihi-anabilim-dal/1080-sanat-tarihi-makaleleri/677-arkeoloji-ve-sanat-tarblar-gerl.html>. Erişim Tarihi: 20.12.15, 05:30.
- Fidan, N. ve Erden, M. (1998). *Eğitime Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Fischer, E. (2012). *Sanatın Gerekliliği* (Çev. C. Çapan) (2. baskı). İstanbul: Sözcükler Yayınları. (Eserin orijinali 1970'de yayımlandı).
- Gamble, C. (2014). *Arkeolojinin Temelleri* (Çev. D. Kayıhan) (1. baskı). İstanbul: Aktüel Arkeoloji Yayınları. (Eserin orijinali 2001'de yayımlandı).
- Gezgin, İ. (2011). *Sanatın Mitolojisi* (2. baskı). İstanbul: Sel Yayınları.
- Gharamaleki, M. R. (2011). *Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizm Eğitimi Veren Kurumları Değerlendirmeleri İran-Türkiye Karşılaştırması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Gögebakan, Y. (2011). Sanat Tarihi Öğretiminde Yöntem Karşılaştırması. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1 (1), 87-100.
- Gülbeyaz, E. (2009). *Plastik Sanatlar Eğitiminde Sanat Tarihinin ve Eleştirinin Yeri ve Uygulanışı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Güler, S. (2015). Cumhuriyet İdeolojisinin Erken Dönem Türk Sanat Tarihi Çalışmalarına Etkileri. *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 140-145.
- Gültekin, M. (2009). Sanat Tarihi Öğretiminde Çağdaş Yaklaşımlara İlişkin Yazın Taraması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (1), 103-121.
- Güvemli, Z. (2012). *Sanat Tarihi*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Güven, Ö. Z. ve Ceylan, U. (2014). *Lisans ve Ön Lisans Düzeyinde Turizm Rehberliği Eğitimi Veren Okullardaki Müfredatların Turizm Rehberliği Meslek Yönetmeliğine Uygunluğunun İncelenmesi*. 15. Ulusal Turizm Kongresi “Engelsiz Turizm”, Ankara, 186-195.
- Güzel, F. Ö., Türker, A. ve Şahin, İ. (2014). *Profesyonel Turist Rehberlerinin Algıladıkları Mesleki Engelleri Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma*. 15. Ulusal Turizm Kongresi “Engelsiz Turizm”, Ankara, 1114-1131.
- Hacıoğlu, N. (1988). *Turizm Eğitimi*. İstanbul: Turizm Geliştirme ve Eğitim Vakfı.
- Hadjinicolaou, N. (1998). *Sanat Tarihi ve Sınıf Mücadelesi* (Çev. M. H. Spatar) (1. baskı). İstanbul: Kaynak Yayınları. (Eserin orijinali 1978’de yayımlandı).
- Hançerlioğlu, O. (2006). *Felsefe Sözlüğü* (15. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Harris, J. (2013). *Yeni Sanat Tarihi: Eleştirel Bir Giriş* (Çev. E. Yılmaz) (1. baskı). İstanbul: Sel Yayıncılık. (Eserin orijinali 2001’de yayımlandı).
- Hauser, A. (1995). *Sanatın Toplumsal Tarihi* (Çev. Y. Gölönü) (2. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi. (Eserin orijinali 1951’de yayımlandı).

- Hergüner, G., Arslan, S. ve Dündar, H. (2002). Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Okul Deneyimi Dersini Algılama Düzeyleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (11), 44-58.
- Hu, W. (2007). *Tour Guides and Sustainable Development: the Case of Hainan, China*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. The Waterloo University.
- İpşiroğlu, M. Ş. (1947). Üslup Tarihi Olarak Sanat Tarihi: Heinrich Wölfflin'in Eseri. *İstanbul Üniversitesi Felsefe Arkivi Dergisi*, 2 (1), 26-39.
- İpşiroğlu, N. ve İpşiroğlu, M. Ş. (2010). *Oluşum Süreci İçinde Sanatın Tarihi* (1. baskı). İstanbul: Hayalbaz Yayınevi.
- Jiang, B. ve Tribe, J. (2009). Tourism Jobs – Short Lived Professions: Student Attitudes Towards Tourism Careers in China. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 8 (1), 4-19.
- Karaman, İ. (1991). *Ülke Kalkınmasında Sanatın Yeri*. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 3. Ulusal Sanat Sempozyumu: Ülke Kalkınmasında Sanatın Yeri, Ankara, 67-76.
- Karamustafa, K. ve Çeşmeci, N. (2006). Paket Tur Operasyonunda Turist Rehberlerinin Karşılaştıkları Yönelimsel Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 17 (1), 70-86.
- Kenar, N. (2011). *Meslek Eğitimi Özel Başvuru Alanı (TÜSİAD İşbirliği ile)*. Eğitimde İyi Örnekler Konferansı, İstanbul, 13.
- Kıncal, R. Y. (2009). *Eğitim Bilimine Giriş* (2. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kırıçoğlu Tekin, O. (2002). *Sanatta Eğitim* (2. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Köroğlu, Ö. (2013). Turist Rehberlerinin İş Yaşamındaki Rollerini Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 91-112.

- Kocaoğlu, B. (2002). *Turizm Eğitiminde Kalite Değerlendirmesi: Sertifikasyon*. Turizm Eğitimi Konferans-Workshop, Ankara, 161-172.
- Kuban, D. (1973). *100 Soruda Tőrkiye Sanatı Tarihi* (2. Baskı). İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Kuban, D. (2012). *Çağlar Boyunca Tőrkiye Sanatının Anahatları* (4. baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Küçük, A., Tümer, G. ve Küçük, M. A. (2010). *Dinler Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Mak, A. H. N., Wong, K. K. F. ve Chang, R. C. Y. (2011). Critical Issues Affecting the Service Quality and Professionalism of the Tour Guides in Hong Kong and Macau. *Tourism Management*, 32, 1442-1452.
- Malinowski, B. (2000). *Büyü, Bilim ve Din* (Çev. S. Özkal) (2. baskı). İstanbul: Kabalcı Yayınevi. (Eserin orijinali orijinali 1948’de yayımlandı).
- Maviş, F. ve Kozak, S. (1992). *Meslek Yüksekokullarında Turizm Programı ve Anadolu Üniversitesi Eskişehir Meslek Yüksekokulu Turizm Otelcilik Ders Programı*. Turizm Eğitimi Konferans-Workshop, Ankara, 169-172.
- Mesleki Yeterlilik Kurumu. (2015). <http://www.myk.gov.tr/index.php/tr/ulusal-meslek-standard-tanm-ve-cerii>. Erişim Tarihi: 14.12.2015, 19:20.
- Min, J. C. H. (2012). A Short-form Measure for Assessment of Emotional Intelligence for Tour Guides: Development and Evaluation. *Tourism Management*, 33, 155-167.
- Minor, V. H. (2013). *Sanat Tarihinin Tarihi* (Çev. C. Soydemir) (1. baskı). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları. (Eserin orijinali 2001’de yayımlandı).
- Murat, S. (2009). *Dünden Bugüne İstanbul’da Yaygın Eğitim*. İstanbul Ticaret Odası. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Mülayim, S. (1983). *Sanat Tarihi Metodu* (2. baskı). İstanbul: Anadolu Sanat Yayınları.

- Mülayim, S. (1994). *Sanat Tarihi Metodu* (2. baskı). İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Oktaç, F. (2003). *Yaygın Eğitim ve Gençlik Sivil Toplum Örgütleri*. Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi 32. Dönem AB ve Uluslararası İlişkiler Temel Eğitim Programı. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Olalı, H. (1982). *Turizm Politikası ve Planlaması*. İzmir: Ege Üniversitesi Matbaası.
- Orhaner, E. ve Tunç, A. (2003). *Ticaret ve Turizm Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri* (1. baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Öncüler, M. E. (2006). *Avrupa Birliği Eğitim Politikasında Mesleki Turizm Eğitimi Yaklaşımı ve Türk Turizm Eğitimine Uygulanabilirliği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdoğan, O. N. ve Çavuş, Ş. (2009). Türkiye’de Turizm Eğitiminin Yapısı ve Gelişimi. Ş. Çavuş, Z. Ege ve O. E. Çolakoğlu, (Ed.), *Türk Turizm Tarihi Yapısal ve Sektörel Gelişim*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Plehanov, G. V. (1987). *Sanat ve Toplumsal Hayat* (Çev. C. Karakaya) (3. baskı). İstanbul: Sosyal Yayınlar. (Eserin orijinali 1913’te yayımlandı).
- Sabuncuoğlu, Z. (1997). *Personel Yönetimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Saltuk, S. (1993). *Arkeoloji Sözlüğü* (2.baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Sarı, H. (2007). *Ortaöğretim Düzeyinde Mesleki Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Staj Sürecine Adaptasyonu Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Seymen, A. O. (2002). Turizm İşletmelerinde Oryantasyon Eğitiminin İnsan Kaynakları Yönetimi Açısından Önemi ve Buna Yönelik Program Modelinin Oluşturulması. *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 13 (1), 15-26.

- Shiner, L. (2004). *Sanatın İcadı Bir Kültür Tarihi* (Çev. İ. Türkmen) (1. baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Eserin orijinali 2001’de yayımlandı).
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2011). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü* (11. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Subaşlar, H. (2010). Teknik Sanat Tarihi: Sanat Eseri İncelemelerine Disiplinlerarası Yaklaşım. *Sanat Tarihi Yıllığı*, 22, 21-37.
- Şahin, B. (2009). *Atatürk Devrinde Sanat Tarihi Çalışmalarının Gelişimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şişman, A. (2011). *Sanata ve Sanat Kavramlarına Giriş* (1. baskı). İstanbul: Literatür Yayınları.
- Taş, U. ve Yenilmez, F. (2008). Türkiye’de Eğitimin Kalkınma Üzerindeki Rolü ve Eğitim Yatırımlarının Geri Dönüş Oranı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1), 155-186.
- Timur, A. (1992). *Türkiye’de Turizm Eğitiminin Yapısı, Uygulanan Politikalar ve Sonuçları*. Turizm Eğitimi Konferans-Workshop, Ankara, 47-53.
- Toprak, O. (2008). *Güzel Sanatlar Eğitimine Yönelik Hazırlanan Bir Eğitim Cd’sinin Sanat Tarihi Öğretimine Katkıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Turani, A. (2014). *Dünya Sanat Tarihi* (18. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turist Rehberleri Dayanışma Derneği (TUREDD). (2015). <http://turedd.org/universitelerin-turist-rehberligi-bolumleri/>. Erişim Tarihi: 16.12.2015, 05:55.
- Türkeri, İ. (2014). Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitiminin Özel Nitelikli Sorunları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3 (4), 1-14.
- Tüylüoğlu, T. (2003). *Türkiye’de Turizm Eğitiminin Niteliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ural, A. ve Pelit, E. (2002). *Türkiye’de Lisans Düzeyinde Turizm Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Örgütlerinin Örgütleniş Biçimleri*. Turizm Eğitimi Konferans-Workshop, Ankara, 75-86.
- Üzümcü, T. ve Bayraktar, S. (2004). *Türkiye’de Turizm Otel İşletmeciliği Alanında Eğitim Veren Yükseköğretim Kuruluşlarındaki Eğitimcilerin Turizm Mesleki Eğitiminin Etiksel Açıdan İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması*. 3.Ulusal Bilgi, Ekonomi Ve Yönetim Kongresi, Eskişehir, 79-89.
- Winckelmann, J. J. (2012). *Antikçağ Sanat Tarihi* (Çev. O. Özgül) (1. baskı). İstanbul: Say Yayınları. (Eserin orijinali 1764’te yayımlandı).
- Wölflin, H. (2000). *Sanat Tarihinin Temel Kavramları* (Çev. H. Örs). İstanbul: Remzi Kitabevi. (Eserin orijinali 1915’te yayımlandı).
- Yarcan, Ş. (2007). Profesyonel Turist Rehberliğinde Mesleki Etik Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18 (1), 33-44.
- Yenişehirlioğlu, F. (1995). *Güzel Sanatlar, Sanat Tarihi, Görme Biçimleri*. Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sempozyumu, Eskişehir, 127-131.
- Yeşil, R. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. R. Y. Kıncal, (Ed.), *Nitel ve Nitel Araştırma Yöntemleri* (51-80). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yetkin, S. K. (1962). *Sanat Meseleleri* (2. baskı). İstanbul: De Yayınevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurdakul, İ. (1991). *Kalkınma ve Sanat İlişkisi*. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi 3. Ulusal Sanat Sempozyumu: Ülke Kalkınmasında Sanatın Yeri, Ankara, 123-129.
- Yüksel, A. ve Yüksel, F. (2004). *Turizmde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (1. baskı). Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.

Zhang, H. Q. ve Chow, I. (2004). Application of Importance-Performance Model in Tour Guides' Performance: Evidence from Mainland Chinese Outbound Visitors in Hong Kong. *Tourism Management*, 25, 81-91.

6326 Sayılı Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği, Resmi Gazete Yayınlanma Tarihi: 26 Aralık 2014 – Sayı : 29217

EKLER

Ek 1. Görüşme Yapılan Üniversiteler, Bölüm ve Ders Adları

ÜNİVERSİTE ADI	BÖLÜM	DERSLER
Adnan Menderes Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	<ul style="list-style-type: none"> • Arkeoloji 1-2 • Mitoloji 1-2 • Bizans Sanatı • Selçuklu Sanatı • Osmanlı Sanatı • Anadolu El Sanatları • Sanat Tarihi (seçmeli) • Sanat Eserleri ve Müzecilik (seçmeli) • Çağdaş Sanat Tarihi (seçmeli) • İkonografi (seçmeli) • Dinler Tarihi
Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	<ul style="list-style-type: none"> • Arkeoloji 1-2 • Mitoloji 1-2 • Güzel Sanatlar 1-2 • Anadolu Tarihi ve Sanatı 1-2 • Sanat Tarihi 1-2 • Doğu Roma Tarihi ve Sanatı (seçmeli) • Anadolu El Sanatları • Dinler Tarihi
Balıkesir Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	<ul style="list-style-type: none"> • Arkeoloji 1-2 • Mitoloji • İkonografi • Sanat Tarihi 1-2 • Türk Sanatı • Dinler Tarihi
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Turizm Fakültesi	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	<ul style="list-style-type: none"> • Sanat Tarihi • Arkeoloji • Mitoloji
Ege Üniversitesi Çeşme Turizm ve Otelcilik	Turizm Rehberliği	<ul style="list-style-type: none"> • Arkeolojiye Giriş 1-2 • Mitoloji 1-2-3 • Sanat Tarihine Giriş

Yüksekokulu		<ul style="list-style-type: none"> • Anadolu Tarihi ve Sanatı I-II-III • Türk Tarihi ve Sanatı I-II • Anadolu El Sanatları I-II • Doğu Roma Tarihi ve Sanatı • Resim sanatı (seçmeli) • Dinler Tarihi
Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği	<ul style="list-style-type: none"> • Sanat Tarihi • İkonografi • Türk ve Anadolu Mitolojisi • Yunan ve Roma Mitolojisi • Temel Sanat ve Estetik Bilgisi (seçmeli) • Selçuklu Mimarisi ve Sanatı (seçmeli) • Osmanlı Mimarisi ve Sanatı (seçmeli) • Türk Halk Bilimi ve El Sanatları (seçmeli)
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	<ul style="list-style-type: none"> • Arkeoloji 1-2 • Mitoloji 1-2 • Anadolu El Sanatları (seçmeli) • İkonografi (seçmeli) • Arkeoloji ve Sanat Tarihi Terminolojisi • Sanat Tarihi • Bizans Sanatı • Selçuklu ve Osmanlı Sanatı • Anadolu Tarihi ve Sanatı (seçmeli)
Kastamonu Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	<ul style="list-style-type: none"> • Arkeolojiye Giriş 1-2 • Mitoloji 1-2 • Sanat Tarihi Terminolojisi (seçmeli) • Anadolu Tarihi ve Sanatı 1-2 • Sanat Tarihi 1-2 • Avrupa Sanatı (seçmeli) • Anadolu El Sanatları (seçmeli) • Selçuklu Sanatı • Osmanlı Sanatı

		<ul style="list-style-type: none"> • Resim ve Heykel • Dinler Tarihi
Mersin Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	<ul style="list-style-type: none"> • Arkeoloji • Mitoloji • Anadolu Uygarlık Tarihi ve Sanatı • Türk Kültürü ve El Sanatları • Bizans Tarihi ve Sanatı • Selçuklu ve Osmanlı Sanatı • Rönesans Sanatı (seçmeli) • Türk Resim Sanatı (seçmeli) • Tarih Öncesi Dinler • Semavi Dinler
Necmettin Erbakan Üniversitesi Turizm Fakültesi	Turizm Rehberliği	<ul style="list-style-type: none"> • Arkeolojiye Giriş • Yunan ve Roma Mitolojisi • Sanat Tarihi 1-2 • İkonografya (seçmeli) • Dinler Tarihi
Yaşar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	Turizm Rehberliği	<ul style="list-style-type: none"> • Arkeoloji ve Müzecilik 1-2 • Mitoloji ve İkonografi • Sanat Tarihi • Selçuklu ve Osmanlı Sanatı (seçmeli) • Bizans Sanatı (seçmeli) • Anadolu Tarihi ve Sanatı 1-2 (seçmeli) • Anadolu El Sanatları (seçmeli) • Dinler Tarihi ve Sosyoloji

Ek 2. Öğretim Elemanları Mülakat Formu

SORU NO.	GÖRÜŞME SORULARI
1	Turizmde sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi derslerinin eğitiminin verilmesinin nedenleri nelerdir?
2	Sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi derslerinin eğitimi alan bir öğrencinin bunu özümseyerek öğrenebilmesi ve meslek hayatında uygulayabilmesi için teorik derslerin nasıl yürütülmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?
3	Sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi gibi derslerin rehberlik mesleği için ihtiyaç duyulan bilgi ve becerileri kapsayıp kapsamadığı ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
4	Rehberlik eğitiminde uygulanan sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi gibi derslerin müfredatı rehberlik mesleğini uygulamada yeterli midir? Neden?
5	Bu müfredata eklenmesi gereken ders olduğunu düşünüyor musunuz?
6	Sizce sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi dersler seçmeli mi yoksa zorunlu mu olmalıdır? Neden?
7	Hangi dersler seçmeli hangileri zorunlu olmalıdır?
8	Öğrencilerin derslerinize olan yaklaşımını nasıl değerlendirirsiniz?
9	Sizin için öğrencinin derslerinizde başarılı olmasının kriteri nedir veya nelerdir?
10	Ders anlatımınız esnasındaki öğrenci tepkilerine yönelik kişisel gözlemleriniz nelerdir?
11	Öğrencilerden dersin anlatım yöntemine yönelik ya da dersin işleniş sistemine yönelik öneriler gelmekte mi?
12	Sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi gibi dersler uzman kişiler tarafından mı; yoksa, rehberlik bölümü mezunu olan veya rehberlik mesleğini icra eden kişiler tarafından mı verilmelidir?
13	Sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi derslerinin eğitimi, turizm rehberliği eğitimi alan bir öğrencinin hayatında nasıl bir farkındalık oluşturur?
14	Turizmin ilerleme kaydedebilmesi (niteliksel açıdan) ile bölüm öğrencisinin almış olduğu sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi derslerinin eğitimi arasında nasıl bir ilişki kurarsınız?

Ek 3. Turizm Rehberleri Mülakat Formu

SORU NO.	GÖRÜŞME SORULARI
1	Aldığınız sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi gibi teorik derslerin nasıl yürütülmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Okullarda uygulanan yöntem sizin için yeterli mi?
2	Bu dersler (sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi) rehberlik mesleği için gerekli bilgi ve becerileri kapsamakta mıdır? Neden?
3	Aldığınız eğitimin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Size bunu düşündüren katkılar nelerdir?
4	Yetersiz gördüğünüz kısımlar oldu mu? Neden yetersizdi? Nasıl telafi ettiniz?
5	Turizm rehberliği bölümlerinde sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi gibi dersler mi; yoksa, işletmecilik dersleri mi ağırlıkta olmalıdır?
6	Sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi gibi derslerin müfredatta seçmeli olmasını nasıl değerlendirirsiniz?
7	Uzmanlık alanına göre derslerin (sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi alanını kapsayacak) seçmeli olarak açılması konusunda neler söylersiniz?
8	Üniversitede aldığınız sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi eğitiminin mesleğinize katkıları nelerdir?
9	Bu eğitim hayatınızda nasıl bir farkındalık oluşturdu?
10	En çok hangi derste aldığınız eğitim işinize yarıyor?
11	En çok hangi dersin/konuların eksikliğini yaşıyorsunuz?
12	Bu dersleri (sanat tarihi, arkeoloji, mitoloji, dinler tarihi vs.) alanında uzman kişilerin mi; yoksa turizm rehberliği yapan kişilerin mi vermesi gerekir? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Süheyla GÖKÇE
Doğum Yeri ve Tarihi : Amasya, Merkez / 12.06.1989

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu – Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği – 2008-2013
Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi – Turizm Fakültesi – Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı – 2013-...
Bilddiği Yabancı Diller : İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Ulusal Bildiri : Aslıtürk G.E., Gökçe S., 17. - 19. Yüzyıl Seyyahlarının Kaleminden İstanbul: Avrupa Yakası Gezi Önerisi, III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi, Tam Metin Bildiri, 04.04.2014

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl :
Welcome Tours & Travel – Marmaris - MUĞLA / 17.05.2011 – 23.08.2011
Peninsula Tours – Kuşadası - AYDIN / 25.05.2013 – 06.10.2013, 02.05.2014 – 02.10.2014, 26.06.2015 – 31.10.2015, 07.05.2016 – ...

İLETİŞİM

E-posta Adresi : suheyla_gokce@hotmail.com
Telefon : 0 (546) 820 25 39
Tarih :